

SERIA NAUKOWO – DYDAKTYCZNA
STOWARZYSZENIA TWÓRCZEJ EDUKACJI POLONISTYCZNEJ

pod redakcją Agnieszki Kani

WOKÓŁ LEKTUR SZKOLNYCH

Tom I

Scenariusze i projekty lekcji

pod redakcją

Klaudii Muchy-Iwaniczko i Marianny Szumal

Kraków 2022

Wykorzystanie Kwestionariusza Myers-Briggs w pracy polonisty. Przypadek „Pana Tadeusza”

„Pan Tadeusz” jest lekturą, która znajduje się w kanonie treści obowiązkowych. Nie da się ukryć, iż tekst ten bywa trudny do przyswojenia przez uczniów. Ósmoklasiści mogą mieć problem z interpretacją utworu ze względu na jego epokowy język, tło historyczne oraz długość. Tym, co również może sprawiać trudności, jest duża liczba postaci i skomplikowane, łączące ich relacje. Czy jednak należy przez to pogodzić się z wizją, iż uczniowie będą czerpać swoją wiedzę na temat tejże lektury wyłącznie ze streszczeń? Z całą pewnością nie. Książka ta jest bowiem niezaprzeczalnie utworem, z którym warto się zapoznać. Należałoby jednak rozważyć taki sposób motywowania uczniów do przeczytania „Pana Tadeusza”, który byłby im bliższy, zaintrygował ich i zaintrygował na tyle, że sami chcieliby sięgnąć po ten tekst.

Na portalach społecznościowych często pojawiają się przygotowane przez użytkowników quizy, w których wypełniający je mogą odnaleźć odpowiedzi na pytania, do jakiego bohatera z filmu bądź serialu są najbardziej podobni, jaki zawód powinni w przyszłości wykonywać lub jakie jest ich „duchowe zwierzę”. Odnaleźć tam można również tak oryginalne pomysły, jak kwestionariusze zatytułowane „Jakim typem pizzy jesteś?”. Nastolatki często sięgają po tego typu quizy. Z jednej strony stanowią one mogą dla nich po prostu źródło rozrywki. Warto jednak podkreślić możliwy psychologiczny motyw ich wypełniania przez użytkowników. Nastolatkom towarzyszy naturalna potrzeba odnalezienia własnej tożsamości w świecie. Już Erik Erikson uznał to za najważniejsze wyzwanie wieku młodzieńczego. Na tym etapie życia człowiek mierzy się z kryzysem własnego „ja” oraz poszukuje nie tylko nowych ról, ale i grup społecznych, z którymi mógłby się identyfikować (Witkowski, 1990). Można zauważyć, iż coraz bardziej popularny w mediach społecznościowych staje się kwestionariusz, który oparty jest na koncepcji Junga – Kwestionariusz Myers-Briggs, MBTI. Stworzony on został pierwotnie, aby określić indywidualne różnice pomiędzy różnymi osobami oraz charakterystyczne dla nich preferencje. Określenie własnego typu osobowości miało w praktyce ułatwiać ludziom zrozumienie siebie oraz sprawiać, iż ich życie stawałoby się pełniejsze, a zajęcia bardziej dopasowane do niepowtarzalnych potrzeb (Kroeger, Thuesen, 1989).

Test Myers-Briggs posiada cztery wymiary: Ekstrawersja-Introwersja (dotyczy kierowania energii odpowiednio na zewnątrz lub do wewnątrz), Poznanie-Intuicja (dotyczy

sposobu gromadzenia informacji), Myślenie-Odczuwanie (dotyczy podejmowania decyzji) oraz Osądzanie-Obserwacja (dotyczy szeroko pojmowanego stylu życia) [Stricker, 1962]. Wymiar Ekstrawersja-Introwersja pozwala w pewnym stopniu przewidywać, jak dana osoba funkcjonuje w grupie, w jaki sposób tworzy przyjaźnie oraz czy otwarcie wyraża swoje poglądy i uczucia. Poznanie-Intuicja odnosi się do takich obszarów jak: wyobraźnia jednostki, obecność lub brak tendencji do teoretyzowania czy zdolność do przełamywania powszechnych, utartych w społeczeństwie schematów. Myślenie-Odczuwanie pozwala określić, w jakim stopniu dana osoba kieruje się w swoim życiu logiką, stanowczością oraz jak ważna jest dla niej szeroko rozumiana harmonia. Osądzanie-Obserwacja odnosi się zaś do następujących aspektów funkcjonowania jednostki: spontaniczności, podejścia do obowiązków, skłonności bądź jej braku do planowania czy organizowania czynności (Geyer, 2014). Wariacje tychże czterech skal doprowadziły do powstania szesnastu typów osobowości. Wśród nich znajdują się: Architekt (INTJ), Logik (INTP), Dowódca (ENTJ), Dyskutant (ENTP), Rzecznik (INFJ), Pośrednik (INFP), Protagonista (ENFJ), Działacz (ENFP), Logistyk (ISTJ), Obrońca (ISFJ), Wykonawca (ESTJ), Doradca (ESFJ), Wirtuoz (ISTP), Poszukiwacz przygód (ISFP), Przedsiębiorca (ESTP), Animator (ESFP).¹ Wykazano, iż oprócz wyżej wymienionych różnic, istnieje również zależność pomiędzy danym typem osobowości a stylem poznawczym człowieka (Drenth).

Lekcja motywująca

Lekcja motywująca dotycząca „Pana Tadeusza” składać się będzie z trzech części: 1. Test osobowości; 2. „Choose your fighter!”; 3. Gra planszowa „Grzybobranie”. Na zrealizowanie całości przeznaczyć należy trzy bądź cztery godziny lekcyjne. Zajęcia te warto przeprowadzić przed omawianiem lektury, aby zainteresować przyszłych czytelników i zachęcić ich do sięgnięcia po książkę. Omówię teraz po kolei każdą z części.

Krok 1. Test osobowości

Na początku lekcji nauczyciel poprosi uczniów o wypełnienie testu 16 typów osobowości. Poloniści mogą wykorzystać w tym celu stronę <https://www.16personalities.com/pl/typy-osobowosci>. Znajduje się tam darmowy test pozwalający na sprawdzenie, jakim typem osobowości jesteśmy. Po wypełnieniu testu przez uczniów nauczyciel wyświetli na prezentacji oraz przeczyta opisy poszczególnych typów

¹ <https://www.16personalities.com/pl/typy-osobowosci>

znajdujące się na stronie. Na potrzeby tego artykułu zacytuję te objaśnienia, które są mniej rozbudowane.

Architekt: „Obdarzeni wyobraźnią i strategiczni myśliciele z planem na wszystko”.

Logik: „Pomysłowi wynalazcy z niezaspokojonym pragnieniem zdobywania wiedzy”.

Dowódca: „Odważni, obdarzeni wyobraźnią liderzy o silnej woli, zawsze wynajdujący rozwiązania bądź tworzący je”.

Dyskutant: „Inteligentni i ciekawi myśliciele, którzy nie potrafią się oprzeć intelektualnemu wyzwaniu”.

Rzecznik: „Spokojni i tajemniczy, a jednocześnie bardzo inspirujący i niestrudzeni idealisci”.

Pośrednik: „Uprzejmi i altruistyczni ludzie o poetyckiej duszy, zawsze chętni do pomocy dla dobrego celu”.

Protagonista: „Charyzmatyczni i inspirujący liderzy, potrafiący mocno uchwycić uwagę swoich słuchaczy”.

Działacz: „Entuzjastyczni, twórczy i towarzyscy ludzie charakteryzujący się tzw. wolnym duchem, którzy zawsze znajdą powód, aby się uśmiechnąć”.

Logistyk: „Praktyczni i skupieni na faktach indywidualiści, których niezawodności nie da się podważyć”.

Obrońca: „Bardzo oddani i czuli opiekunowie, zawsze gotowi bronić swoich ukochanych”.

Wykonawca: „Doskonali administratorzy, którzy lepiej niż ktokolwiek potrafią zarządzać różnymi sprawami bądź ludźmi”.

Doradca: „Niesłuchanie troskliwi, towarzyscy i popularni ludzie, zawsze skorzy do pomocy”.

Wirtuoz: „Odważni i praktyczni eksperymentatorzy, mistrzowie wszelkich narzędzi”.

Poszukiwacz przygód: „Elastyczni i uroczy artyści, zawsze gotowi, aby poznawać i doświadczać czegoś nowego”.

Przedsiębiorca: „Inteligentni, energiczni i spostrzegawczy ludzie, którzy naprawdę uwielbiają życie na krawędzi”.

Animator: „Spontaniczni, energiczni i entuzjastyczni animatorzy – życie nigdy nie jest nudne przy nich”.²

Po przeczytaniu przez polonistę wszystkich opisów nastąpić może krótka dyskusja, w której nauczyciel zapyta uczniów, czy zgadzają się z uzyskanym wynikiem i dlaczego, oraz o to, czy kiedyś wypełniali już podobne testy i co ich do tego wówczas zmotywowało. Na

² <https://www.16personalities.com/pl/typy-osobowosci>

koniec zastanowi się wspólnie z nimi, w jaki sposób można wykorzystać wiedzę o swoim typie osobowości w praktyce.

Krok 2. „Choose your fighter!”

W tej części nauczyciel wyświetli na slajdach przy każdym typie osobowości zdjęcia postaci z „Pana Tadeusza” (pochodzące z ekranizacji filmowej bądź innych źródeł) wraz z odpowiednimi cytatami. W ten sposób każdy uczeń dowie się, jaką postacią będzie w grze. Poniżej znajduje się lista typów osobowości z wyszczególnionymi, odpowiadającymi im bohaterami z lektury. Zostali oni dobrani w taki sposób, aby ich charakter jak najbardziej pasował do określonego, psychologicznego opisu. Obok znajdują się też cytaty z lektury, uzasadniające poniekąd ich przypisanie do danego typu osobowości.

Architekt – Napoleon. Cytaty: „Bo teraz Napoleon, człek mądry a prędkie, nie daje czasu szukać mody i gawędki. Teraz brzmi oręż, a nam starym serca rosną, że znowu o Polakach tak na świecie głośno; Jest sława, a więc będzie i Rzeczpospolita!”, „Gdy cesarz Napoleon w potyczce zażywa raz po raz, to znak pewny, że bitwę wygrywa”.

Logik – Rejent. Cytaty: „Teraz bawił tam Rejent, cudnie wystrojony i usługiwał damie, swojej narzeczonej, biegając i podając sygnety, łańcuszki, słoiki i flaszeczki, i proszki, i muszki; Wesół, na pannę młodą patrzył tryumfalnie”, „Bo Asesor i Rejent, oba mówcy wielcy, pierwsi znawcy myślistwa i najlepsi strzelcy, siedzieli przeciw sobie mrukliwi i gniewni; Oba dobrze poszczuli, oba byli pewni zwycięstwa swoich chartów”.

Dowódca – Stolnik Horeszko. Cytaty: „Ale Stolnik, jak zawsze spokojny, wesoły, dawał na zamku bale, zbierał przyjaciół”, „I brylantową szpinką ku słońcu migotał, i wąs pokręcał dumnie, i wzrok dumny miotał... I zdało mi się, że mnie szczególnie urągał, że mnie poznał i ku mnie rękę tak wyciągał, szydząc i grożąc...”

Dyskutant – Hrabia. Cytat: „Hrabia na polowaniu bardzo dobrze zna się, nieraz gadał o łowów i miejscu, i czasie; Hrabia chował się w obcych krajach od dzieciństwa, i powiada, że to jest znakiem barbarzyństwa polować tak jak u nas, bez żadnego względu na artykuły ustaw, przepisy urzędu, nie szanując niczych kopców ani miedzy, jeździć po cudzym gruncie bez dziedzica wiedzy; Wiosną równie jak latem zbiegać pola, knieje, zabijać nieraz lisa, właśnie,

gdy linieje, albo cierpieć, iż kotną samicę zajęczą charty w runi uszczują, a raczej zamęczą, z wielką szkodą zwierzyny. Stąd się Hrabia żali, że cywilizacja większa u Moskali, bo tam o polowaniu są ukazy cara i dozór policyi, i na winnych kara.”

Rzecznik – Maciek nad Maćkami. Cytat: „Maciek prostak ubogi był najwięcej czczony, nie tylko jako rębacz Rózczką wslawiony, lecz jako człek mądrego i pewnego zdania, znający dzieje kraju, rodziny podania. Zarówno świadom prawa jak i gospodarstwa, wiedział także sekreta strzelców i lekarstwa; Przyznawano mu nawet (czemu pleban przeczy) wiadomość nadzwyczajnych i nadludzkich rzeczy. To pewna, że powietrza zmiany zna dokładnie, i częściej niż kalendarz gospodarski zgadnie. Nie dziw tedy, że czy to siejbę rozpoczynać, czy wiciny wyprawiać, czy zboże zażywać, czy procesować, czyli zawierać układy: nie działa się w Dobrzynie nic bez Maćka rady. Wpływu takiego starzec bynajmniej nie szukał”.

Pośrednik – Zosia Horeszkówna. Cytaty: „Słyszała, jak Tadeusz po prostu i śmiało opowiedział swą miłość, serce w niej zadrżało, i widziała tych wielkich dwoje łez w źrenicach. Choć dojść nie mogła wątku w jego tajemnicach: dlaczego ją pokochał? (...) Pierwszy raz posłyszała w życiu z ust młodziana dziwną i wielką nowość, że była kochana”, „Jeśli czasem tęskniłam do zabaw, do ludzi, to z dzieciństwa; wiem teraz, że mnie miasto nudzi; Przekonałam się zimą po krótkim pobycie w Wilnie, że ja na wiejskie urodzona życie; Pośród zabaw tęskniłam znów do Soplicowa. Pracy też nie lękam się, bom młoda i zdrowa”.

Protagonista – Jacek Soplica. Cytat: „Kłótnik, Jacek Soplica, zwany “Wojewoda” przez żart; w istocie wiele znaczył w województwie, bo rodzinę Sopliców miał jakby w dowództwie i trzystu ich kreskami rządził wedle woli (...) choć sam nic nie posiadał prócz kawałka roli, szabli i wielkich wąsów od ucha do ucha. Owoż pan Stolnik nieraz wzywał tego zucha, i ugaszczwał w pałacu, zwłaszcza w czas sejmików, popularny dla jego krewnych i stronników.”

Działacz – Bartek zwany Brzytewką. Cytat: „«To, to, to!» pisnął, ręce trąc, Bartek Brzytewka, od Chrzciciela do Maćka biegając jak cewka od jednej strony krosien przerzucana w drugą: «Tylko ty, Maćku z Rózgą, ty, Maćku z maczugą; Tylko zgódźcie się: dalbóg, pobijem na druzgi Moskała; Brzytew idzie pod komendę Rózgi».”

Logistyk – Asesor. Cytat: „Asesor mniej krzykliwy i mniej był ruchawy od Rejenta, szczuplejszy i mały z postawy, lecz straszny na reducie, balu i sejmiku, bo powiadano o nim:

ma żądło w języku. Tak dowcipne wierszyki umiał komponować, iżby je w kalendarzu można wydrukować: wszystkie złośliwe, ostre. Dawniej człek dostatni, schedę ojca swojego i majątek bratni, wszystko strwonił, na wielkim figurując świecie; Teraz wszedł w służbę rządu, by znaczyć w powiecie.”

Obrońca – Ewa Horeszko. Cytaty: „Ale Ewa, zważając mój wzrok i mą postać, zgadywała, nie wiem jak, co się we mnie działo, patrzyła błagająca, lice jej bledniało; A był to taki piękny gołąbek łagodny i wzrok miała uprzejmy taki! tak pogodny! Taki anielski, że już nie wiem, już nie miałem odwagi zagniewać jej, zatrwożyć — milczałem.” „Biedna, słysząc o moim odjeździe, pobladła, bez przytomności, ledwie że trupem nie padła, nie mogła nic przemówić: aż się jej rzuciły strumieniem łzy — poznałem, jak byłem jej miły.”

Wykonawca – Sędzia Soplica. Cytaty: „Szabel nam nie zabraknie, szlachta na koń wsiedzie, ja z synowcem na czele, i? – jakoś to będzie!”, „Bo Sędzia w domu dawne obyczaje chował, i nigdy nie dozwalał, by chybiano względu dla wieku, urodzenia, rozumu, urzędu. Tym ładem, mawiał, domy i narody słyną, z jego upadkiem domy i narody giną. Więc do porządku wykli domowi i słudzy; I przyjezdny gość, krewny albo człowiek cudzy, gdy Sędziego nawiedził, skoro pobył mało, przyjmował zwyczaj, którym wszystko oddychało.”

Doradca – Wojski. Cytat: „Natenczas Wojski chwycił na taśmie przypięty swój róg bawoli, długi, cętkowany, kręty jak wąż boa, oburącz do ust go przycisnął, wzdął policzki jak banię, w oczach krwią zabłysnął, zasunął wpół powieki, wciągnął w głąb pól brzucha i do płuc wysłał z niego cały zapas ducha, i zagrał: róg jak wichra, wirowatym dechem niesie w puszcę muzykę i podwaja echem. Umilkli strzelcy, stali szczerwacz zadziwieni mocą, czystością, dziwną harmoniją pieni.”

Wirtuoz – Gerwazy. Cytat: „Stały w dwóch kątach sieni, wsparte o filary, dwa kurantowe, w szafach zamknięte zegary; Dziwaki stare, dawno ze słońcem w niezgodzie, południe wskazywały często o zachodzie; Gerwazy nie przybrał się machiną naprawić, ale bez nakręcenia nie chciał jej zostawić, dręczył kluczem zegary każdego wieczora; Właśnie teraz przypadła nakręcania pora.”

Poszukiwacz przygód – Jankiel. Cytaty: „Wymowa lubionego powszechnie Jankiela trafiała do serc. Powstał krzyk, oklask wesela, szmer przyzwolenia nawet za domem się szerzył”, „Było

cymbalistów wielu, ale żaden z nich nie śmiał zagrać przy Jankielu”, „«Jankielu — mówi — jeśli łaska! Wszak to me zaręczyny: zagrajże Jankielu! Wszak nie raz przyrzekałeś grać na mym weselu?»»”

Przedsiębiorca – Tadeusz Soplica. Cytaty: „Tadeusz się od przodków swoich nie odrodził: dobrze na koniu jeździł, pieszo dzielnie chodził (...)”, „Tadeusza, od dziecka niezmiernie polubił. Uważałem, że gdy się z chłopiętami czubił, zawsze ich zbił”.

Animator – Telimena. Cytaty: „Rada była pani, że jej dowcip tak bardzo Tadeusza bawił; Młodzieniec jej nawzajem komplementy prawił. Telimena mówiła coraz wolniej, ciszej, i Tadeusz udawał, że jej nie dosłyszcy w tłumie rozmów”, „Szukałeś wzroku mego, teraz go unikasz, szukałeś rozmów ze mną, dziś uszy zamykasz, jakby w słowach, we wzroku mym była trucizna! Dobrze mi tak, wiedziałam, kto jesteś! Mężczyzna!”³

Przykładowy wygląd slajdów:

Zosia Horeszkówna <i>Słyszała, jak Tadeusz po prostu i śmiało Opowiedział swą miłość, serce w niej zadrzętało, I widziała tych wielkich dwoje łez w źrenicach. Choć dojść nie mogła wątku w jego tajemnicach: Dlaczego ją pokochał? (...) Pierwszy raz posłyszala z życia z ust młodziana Dziwną i wielką nowość, że była kochana.</i> <i>Jeśli czasem tęskniłam do zabaw, do ludzi, To z dzieciństwa; wiem teraz, że mnie miasto nudzi; Przekonałam się zimą po krótkim pobycie W Wilnie, że ja na wiejskie urodzona życie; Pośród zabaw tęskniłam znów do Soplicowa. Pracy też nie lękam się, bom młoda i zdrowa (...)</i>	
---	--

³ Wszystkie powyższe cytaty pochodzą z lektury „Pan Tadeusz”.

Napoleon

*Bo teraz Napoleon, człek mądry
a prędki,*

*Nie daje czasu szukać mody
i gawędki.*

*Teraz grzmi oręż, a nam starym
serca rosną,*

*Że znowu o Polakach tak na świecie
głośno;*

*Jest sława, a więc będzie
i Rzeczpospolita!*

*Gdy cesarz Napoleon w potyczce
zażywa*

*Raz po raz, to znak pewny, że bitwę
wygrywa.*

Tadeusz

*Tadeusz się od przodków swoich
nie odrodził:*

*Dobrze na koniu jeździł, pieszo
dzielnie chodził (...)*

*Tadeusza, od dziecka
nieźmiernie polubił.*

*Uważałem, że gdy się z
chłopiętami czubił,*

Zawsze ich zbił;

Jankiel

*Wymowa lubionego powszechnie
Jankiela*

*Trafiła do serc. Powstał krzyk,
oklask wesela,*

*Szmer przyzwolenia nawet za
domem się szerzył*

*Było cymbalistów wielu,
Ale żaden z nich nie śmiał zagrać
przy Jankielu*

*«Jankielu — mówi — jeśli łaska!
Wszak to me zaręczyny: zagrajże
Jankielu!*

*Wszak nie raz przyrzekałeś grać na
mym weselu?»*

W tym kroku uczniowie zapoznają się więc uważnie z cytatami z lektury oraz znajdują odpowiedź na pytanie, który bohater odpowiada ich typowi osobowości.

Krok 3. Gra planszowa „Grzybobranie”.

Przed przystąpieniem do lekcji nauczyciel musi przygotować na dużym formacie (najlepiej A3 bądź większym) kilka kopii gry planszowej. Składać się ona powinna z następujących pól:

- jednego pola „START”
- piętnastu pól, na których znajdować się będzie jeden, maksymalnie dwa koraliki, które stanowić będą w naszej grze odpowiednik grzybów (pierwszy gracz, który nastąpi na to pole „zbiera” grzyby i dodaje je do swojego ostatecznego wyniku)
- pięciu zielonych pól „dodatnich” (po nastąpieniu na nie gracz rusza do przodu o dwa pola)
- pięciu niebieskich pól „ujemnych” (po nastąpieniu na nie gracz cofa się o dwa pola)
- dwadzieścia sześć pól specjalnych pomalowanych na czerwono
- jednego pola „META”

Pozostałe pola to tzw. pola „neutralne”. Oznacza to, że nie będą one miały żadnego wpływu na losy gracza, który na nich stanie.

Pola specjalne należy oznaczyć cyframi od 1 do 26. W legendzie należy zapisać, co oznaczają poszczególne liczby.

- 1 – spotkanie z niedźwiedziem
- 2 – czarna polewka
- 3 – opowieści z zagranicy
- 4 – miłość od pierwszego wejrzenia
- 5 – mrowisko
- 6 – rozmowa o kulturze po francusku
- 7 – matczyzna miłość
- 8 – spór o zamek
- 9 - nauka savoir vivre'u
- 10 - po zakończeniu – Waterloo
- 11 – obmyślanie strategii
- 12 - atak Gerwazego
- 13 – koncert patriotyczny
- 14 - opinia Telimeny na temat zajęć, które przystoją dorastającym pannom
- 15 – najazd Moskali
- 16 – bal w zamku Horeszków
- 17 - komentarz dotyczący pana młodego
- 18 – prognoza pogody
- 19 - opowiadanie historii do końca
- 20 – koncert na rogu
- 21 - spór o charty
- 22 – zdobycie damy serca
- 23 - komponowanie ironicznych wierszyków
- 24 - panowanie nad emocjami
- 25 – sprawdzian lojalności
- 26 – gotowość do działania

Jacek Soplica:

*czarna polewka – 3 pola do tyłu

*spotkanie z niedźwiedziem – 3 pola do przodu

Hrabia:

*spotkanie z niedźwiedziem – 3 pola do tyłu

*opowieści z zagranicy – 3 pola do przodu

Tadeusz Soplica:

*spotkanie z niedźwiedziem – 3 pola do tyłu

*miłość od pierwszego wejrzenia – 3 pola do przodu

Telimena:

*mrowisko – 3 pola do tyłu

*rozmowa o kulturze po francusku – 3 pola do przodu

Ewa Horeszko:

*czarna polewka – 3 pola do tyłu

*matczyna miłość – 3 pola do przodu

Sędzia Soplica:

*spór o zamek – 3 pola do tyłu

*nauka savoir vivre'u – 3 pola do przodu

Napoleon:

*po zakończeniu – Waterloo – 3 pola do tyłu

*obmyślanie strategii – 3 pola do przodu

Jankiel:

*atak Gerwazego – 3 pola do tyłu

*koncert patriotyczny – 3 pola do przodu

Zosia Horeszkówna:

*opinia Telimeny na temat zajęć, które przystoją dorastającym pannom – 3 pola do tyłu

*miłość od pierwszego wejrzenia – 3 pola do przodu

Stolnik Horeszko:

*najazd Moskali – 3 pola do tyłu

*bał w zamku Horeszków – 3 pola do przodu

Maciek nad Maćkami:

*komentarz dotyczący pana młodego – 3 pola do tyłu

*prognoza pogody – 3 pola do przodu

Wojski:

*opowiadanie historii do końca – 3 pola do tyłu

*koncert na rogu – 3 pola do przodu

Rejent:

*spór o charty – 3 pola do tyłu

*zdobycie damy serca – 3 pola do przodu

Asesor:

*spór o charty – 3 pola do tyłu

*komponowanie ironicznych wierszyków – 3 pola do przodu

Gerwazy:

*panowanie nad emocjami – 3 pola do tyłu

*sprawdzian lojalności – 3 pola do przodu

Bartek zwany Brzytewką:

*panowanie nad emocjami – 3 pola do tyłu

*gotowość do działania – 3 pola do przodu

Nauczyciel rozdaje uczniom karty specjalne zgodne z ich typem osobowości. Następnie losowo dzieli uczniów na pięcioosobowe grupy, w których będą grać w „Grzybobranie”. Gracze postępują zgodnie z zasadami omówionymi powyżej. Każdy z nich otrzymuje pionek. Uczniowie po kolei rzucają kostką. Za każdego „zebranego” grzyba gracz otrzymuje jeden punkt. Dodatkowe punkty uzyskać można za szybkie dotarcie do mety. Osoba, która znajdzie się tam pierwsza otrzymuje 15 punktów, druga – 10, trzecia – 5. Pozostałe miejsca nie są

punktowane. Następnie uczniowie sumują swoje wyniki. W każdej grupie wyłoniony zostaje zwycięzca – osoba z największą liczbą punktów.

Dlaczego warto przeprowadzić lekcję motywacyjną?

Opisana powyżej lekcja motywacyjna posiada sporo zalet. Po pierwsze, scenariusz jej przeprowadzenia jest bardzo uniwersalny i świetnie sprawdzi się (po wprowadzeniu niezbędnych modyfikacji) przy omawianiu większych lektur z kanonu, szczególnie tych z dużą ilością postaci typu: „Quo vadis”, „Hobbit, czyli tam i z powrotem”, „Balladyna”, „Zemsta”, „Ferdynand” czy „Dziady cz. III”. Zajęcia te mogą okazać się dobrym rozwiązaniem przy książkach obszernych, sprawiających uczniom znaczące trudności. Metoda ta może wzbudzić zainteresowanie wśród młodzieży ze względu na to, że Kwestionariusz Myers-Briggs staje się coraz bardziej popularny w mediach społecznościowych. Można ją również uznać za swoiste „wyjście naprzeciw uczniom” przez nauczyciela. Dostrzeżenie przez młodzież zaangażowania polonisty oraz jego współczesnego podejścia do tematu może również wzmocnić jej zaufanie do prowadzącego, co także jest kluczowe w procesie przyswajania wiedzy. Badacze dowodzą ponadto, iż łatwiej zapamiętywane są przez człowieka informacje, które w jakiś sposób łączą się z pozytywnymi emocjami. (Sumińska, Nowak, Łukomska, 2019). Przedstawienie „pigułki wiedzy” w formie atrakcyjnej gry może więc skutkować większą efektywnością procesu nauki. Łatwiej zapamiętujemy również te informacje, które są nam bliskie i dotyczą nas bezpośrednio.⁴ Przypisanie określonej postaci do ucznia może więc sprawić, że szybciej przyswoi on wiedzę na temat konkretnego bohatera. Ponadto specjalne pola o tajemniczych tytułach mogą wzmocnić u młodzieży chęć sięgnięcia po lekturę choćby w celu lepszego zrozumienia przebiegu gry. Pozytywne efekty prawdopodobnie przyniesie również samo wypełnienie Kwestionariusza Myers-Briggs przez uczniów. Mimo, iż nie jest to narzędzie diagnostyczne, może im ono pomóc w lepszym zrozumieniu samych siebie. Wiek nastoletni jest okresem poszukiwania własnej tożsamości i przynależności w świecie. Odpowiedzi udzielane przez uczniów w teście mogą im pomóc w rozwijaniu indywidualnych zainteresowań i zdolności. Prawdopodobnie lekcja motywująca dotycząca „Pana Tadeusza” wpłynie więc pozytywnie nie tylko na poziom zainteresowania uczniów lekturą, ale także na ich stopień samoświadomości.

⁴ <https://medica.pl/pamiec-nasza-slabosc-czy-moc/>

Bibliografia

<https://medica.pl/pamiec-nasza-slabosc-czy-moc/>

<https://www.16personalities.com/pl/typy-osobowosci>

Drenth, A. J. *INFJ, INTP, INTJ, INFP Types & More*.

Geyer, P. (2014). *C.G.Jung's psychological types, the MBTI, and ideas of social adjustment*.

Kroeger, O., Thuesen, J. M. (2013). *Type talk: The 16 personality types that determine how we live, love, and work*. Dell.

Mickiewicz, A., (2012). *Pan Tadeusz*, oprac. D. Nosowska, Poznań.

Stricker, L. J., Ross, J. (1962). *A Description and Evaluation of the Myers-Briggs Type Indicator*.

Sumińska, S., Nowak, K., Lukomska, B. (2019). *Jak zwiększyć sprawność poznawczą i zmniejszyć obciążenie pracą zmianową*. Warszawa.

Witkowski, L. (1990). Młodość i tożsamość w cyklu życia: zarys koncepcji Erika H. Eriksona. *Acta Universitatis Nicolai Copernici: Socjologia Wychowania*, 8(216), 121-144.

.

Joanna Urbańczyk, Gabriela Mynarska

Uniwersytet Jagielloński

PROJEKT: „LATARNIK” NOWELA HENRYKA SIENKIEWICZA W ŚWIELE WSPÓŁCZESNYCH MIGRACJI

Nowela Henryka Sienkiewicza *Latarnik* to tekst stosunkowo krótki i z tego względu często analizowany pobieżnie i raczej schematycznie. W podstawie programowej przewidziany został jako lektura obowiązkowa dla klas VII-VIII, często pozostaje więc w cieniu takich utworów jak *Quo Vadis*, czy *Pan Tadeusz*. Nic więc dziwnego, że uczniowie zapamiętują *Latarnika* w ramach pewnych klisz ściśle powiązanych z egzaminacyjnymi tematami jak „tęsknota za ojczyzną” czy „rola literatury w życiu człowieka”.

Tymczasem jednak, oprócz wskazanych typowych ujęć, *Latarnik* jest tekstem stwarzającym możliwość zainicjowania dyskusji na tematy znacznie szersze i bliższe współczesnemu uczniowi, takie jak problem migracji i związanych z nim kwestii tożsamości,

obcości i niezadomowienia. Jak wskazują statystyki, do Polski w 2021 roku przybyło – w ramach krótszego lub dłuższego pobytu – ponad 400 000 migrantów z krajów całego świata, w tym ponad tysiąc osób uzyskało status uchodźcy⁵. 34, 2 mln mieszkańców Unii Europejskiej to migranci, co stanowi ponad 7% wszystkich mieszkańców UE. Pod koniec 2019 roku na całym świecie było 26 mln uchodźców i ponad 45 mln osób wewnętrznie przesiedlonych⁶.

Już sam ten przegląd pokazuje, jak powszechnym i bliskim zjawiskiem są obecnie migracje. O ile więc uczniowie mogą mieć problem ze zrozumieniem stosunku Skawińskiego do czytanego tekstu, o tyle z pewnością zetknęli się już lub zetkną w dorosłym życiu z osobą migranta czy też sami zdecydują się na trwały wyjazd zagraniczny. Na zjawiska przemieszczeń ludności uwagę powinni zwrócić także nauczyciele, którzy w swoich klasach będą prawdopodobnie pracować z dziećmi obcokrajowców, co stanowić może zarówno szansę, jak i wyzwanie.

Nasilenie zjawisk migracyjnych, nawet jeśli obecnie mniejsze w wyniku pandemii, skłania do poruszania tego tematu w rozmowach z uczniami. Dobry punkt wyjścia stanowić może zatem właśnie nowela Sienkiewicza, zestawiona ze współczesnymi tekstami poświęconymi zjawisku migracji, a także odwołującymi się do niego materiałami wizualnymi i audiowizualnymi. Celem zaproponowanych w niniejszym artykule działań jest przede wszystkim właśnie budowanie wrażliwości na współczesne problemy, ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska migracji i wszelkich trudności związanych z pozostawaniem poza krajem ojczystym i integracją ze społeczeństwem o innej kulturze i języku. Ze względu na zastosowane metody dydaktyczne, zajęcia będą także okazją do rozwijania potrzebnych umiejętności pracy w grupie, selekcji źródeł i prezentacji własnej pracy, posłużą także poszukiwaniom odpowiedniego, niestygmatyzującego, języka do dyskusji o zjawiskach migracyjnych.

Współczesne migracje – materiały do analiz

W ramach zajęć wprowadzających uczniów do problematyki migracji zaproponować można lekturę wielu tekstów kultury i różnorodne działania związane z ich analizą. Wskazujemy zatem kilka wartościowych możliwości wraz z pomysłami na ich analizę oraz tematami do dyskusji na ich podstawie. Wszystkie przywołane teksty kultury powiązać można z problematyką

⁵ <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/swiat/typ/dokumenty/widok/tabele/rok/2021/>

⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_pl

opisaną w *Latarniku*, przybliżając uczniom doświadczenia głównego bohatera i wskazując na uniwersalne aspekty wymowy utworu.

Wśród tekstów literackich na uwagę zasługują przed wszystkim dwie pozycje z serii *Wojny dorosłych – historie dzieci* wydawnictwa Literatura: *Chłopiec z Lampedusy* Rafała Witka⁷ oraz *Hebanowe serce* Renaty Piątkowskiej⁸. Nie są to utwory o dużej objętości, można więc zaproponować uczniom lekturę całości, jednak owocna może okazać się także praca na fragmentach.

Opowiadanie Witka jest tak naprawdę historią dwojga emigrantów – mieszkającej we Włoszech Polki, której mama zdecydowała się na wyjazd z powodów ekonomicznych, oraz chłopca, uchodźcy z Afryki. Losy Andżeliki pozwalają zastanowić się nad problemem zmiany kraju i zwracają uwagę na problemy z porozumiewaniem się (szczególnie cenny może okazać się fragment, w którym Andżelika za pomocą gestów „przedstawia się” szkolnym kolegom). Zestawienie jej losów z sytuacją Tandżina pozwala na dyskusję o różnych przyczynach migracji i umożliwia dyskusję o trudnym temacie uchodźstwa.

Problem ten podejmuje, w znacznie szerszym ujęciu, *Hebanowe serce*, będące zapisem dramatycznej podróży chłopca, wraz z matką przepływającego się przez morze śródziemne. W tekście znajdziemy fragmenty traktujące o emocjach, wspomnieniach chłopca z rodzinnego kraju. Wspólnie z uczniami możemy porozmawiać o wspomnieniach z dzieciństwa, tym, co oznacza dla nich dom i swojskość. Istotny wydaje się także aspekt pamiątki z kraju wygnania, którą dla Okonkwo staje się hebanowa figurka wojownika, pozwalająca mu odnaleźć się w trudnych chwilach. Motyw pamiątki z ojczyzny łatwo powiązać z rolą egzemplarza *Pana Tadeusza* w *Latarniku*; może on też pomóc w rozpoczęciu dyskusji o tożsamości i tym, co pomaga nam ją budować.

Materiały wizualne oraz audiowizualne pełnią coraz ważniejszą funkcję podczas zajęć lekcyjnych. W cyklu lekcji o *Latarniku* mają wprowadzić w temat migracji, problemów z nią związanych, dodatkowo angażując uczniów do czynnego udziału w dyskusji. Grażyna Penkowska zauważa, że:

(...) obraz towarzyszy dzisiejszemu człowiekowi od wczesnych lat życia, we wszystkich obszarach jego działania. W XX w. rozpoczęła się przemiana kultury współczesnej z werbalnej w audiowizualną⁹.

⁷ R. Witek, *Chłopiec z Lampedusy*, Łódź 2016.

⁸ R. Piątkowska, *Hebanowe serce*, Łódź 2016.

⁹ <http://www.e-mentor.edu.pl/arttykul/index/numer/68/id/1287>

Wychodząc naprzeciw potrzebom związanym z tymi zmianami, proponujemy wykorzystanie podczas lekcji niektórych z następujących materiałów:

1.

(fot. Antoine Mekary, Aletheia)

Autorem monumentu jest kanadyjski artysta Timothy Schalz. Rzeźba zatytułowana *Aniołowie nieświadomi* przedstawia grupę uchodźców. To pierwszy pomnik umieszczony na placu św. Piotra w Watykanie od 400 lat, co podkreśla wagę problemu, jaki porusza. Na łodzi znajdują się uciekający przed nazistami Żydzi, syryjscy uchodźcy, Polacy emigrujący z obawy przed komunizmem czy chroniący się przed wojną Syryjczycy i Afrykanie. Skrzydła anioła mają sugerować świętość jednego z imigrantów. Autor *Aniołów nieświadomych* podkreślił, że zamysłem rzeźby jest zwrócenie uwagi na świętość życia i szacunek do drugiego człowieka. Przy tworzeniu dzieła inspirował się cytatem z Pisma Świętego: “Nie zapominajmy też o gościnności, gdyż przez nią niektórzy, nie wiedząc, aniołom dali gościnę” (Hbr 13,2)¹⁰. Aby zainicjować dyskusję można poruszyć z uczniami temat gościnności, tego, jak jest ona przez nich postrzegana.

2.

¹⁰ <https://pl.aleteia.org/2019/10/01/papiez-franciszek-odslonil-rzezbe-poswiecona-uchodzcom-zdjecia/>

Jan Rembowski, *Uchodźcy*, 1915 (?), Muzeum Narodowe w Warszawie, fot. Piotr Ligier, źródło: [cyfrowe MNW](https://www.cyfrowe.mnw.pl/)

Obraz *Uchodźcy* Jana Rembowskiego powstał w 1915 r. Artysta ukończył Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie. Autor obrazu był synem powstańca styczniowego i sam chciał wstąpić do Legionów Polskich, jednak ze względu na zły stan zdrowia nie został przyjęty. Dzieło ma charakter uniwersalny, odnosi się do dramatu rzeczywistości, w której znajdują się ludzie przesiedleni ze względu na konflikty zbrojne¹¹. Wykorzystanie obrazu podczas lekcji pozwala uczniom na rozwijanie umiejętności tworzenia opisu. Ważnym elementem jest nazwanie uczuć, które wzbudza w nich obraz, ale także próba określenia tego, co czują przedstawione na nim postaci, co następnie może pomóc w przeprowadzeniu dyskusji na temat migracji. Analiza kompozycji może być przeprowadzona ustnie lub pisemnie.

3.

¹¹ https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,972,obraz_uchodzcy.html

Aleppo - Darek Malejonek i Maleo Reggae Rockers [Płyta Nieśmiertelni]

https://www.youtube.com/watch?v=9F8G9_8fkj8

Piosenka *Aleppo* autorstwa Darka Malejonka oraz zespołu Maleo Reggae Rockers to materiał audiowizualny stworzony na potrzeby projektu zrealizowanego wraz z Salezjańskim Wolontariatem Misyjnym. Wideo zawiera oryginalne nagrania z syryjskiego miasta, które uległo znacznemu zniszczeniu podczas bombardowań, zmuszając mieszkańców do ucieczki i pozostawienia dobytku. Tekst utworu nawiązuje także do wydarzeń z historii Polski – autor słów porównuje powojenną Warszawę do Aleppo. W opisie pod teledyskiem twórcy piszą: “Wierzmy, że Aleppo, tak jak Warszawa po powstaniu, powróci do swojej świetności. Jego przyszłością są młodzi ludzie, którzy wciąż mają nadzieję na życie w pokoju.” Celem projektu jest zebranie funduszy na pomoc dzieciom i młodzieży w Aleppo¹². Piosenka umożliwia rozmowę z uczniami na temat rzeczywistości, z której uciekają uchodźcy, a także istniejących możliwości pomocy.

Wykorzystanie materiałów wizualnych oraz audiowizualnych umożliwia uzyskanie większego zaangażowania ze strony uczniów podczas dyskusji, ale również ćwiczenie innych umiejętności. Po lekturze zaproponowanych tekstów i zapoznaniu się z materiałami audiowizualnymi przeprowadzić można z uczniami dyskusję o zagranicznych

¹² <https://swm.pl/niesmiertelni/>

przeprowadzkach, problemach migrantów i możliwościach pomocy. Uczniowie mogą odszukać fundacje zajmujące się pomocą osobom przebywającym poza krajem i zapoznać z ich działalnością. Ciekawym zadaniem, szczególnie wpływającym na wrażliwość uczniów, może się okazać także próba stworzenia opisu przeżyć wewnętrznych wybranego bohatera tekstu. Pisanie będzie okazją także okazją dla rozważania języka, jakim posługujemy się, mówiąc o problemie migracji, zwróci uwagę uczniów przede wszystkim na trudne emocje, z jakimi muszą mierzyć się migranci. Dzięki temu, że bohaterami zaproponowanych tekstów są dzieci, zrozumienie ich przeżyć powinno być dla uczniów łatwiejsze i tym samym przygotować ich do dyskusji o problematyce *Latarnika*, naturalnie mniej dostępnej dla młodych ludzi.

Lekcja motywująca

Oprócz przedstawienia wizji przykładowej lekcji motywującej w cyklu zajęć o *Latarniku*, zachęcamy do przekształcania jej i dostosowywania do swoich potrzeb. Przydatne mogą okazać się przedstawione wcześniej materiały wizualne oraz audiowizualne. Lekcja powinna skłonić uczniów do refleksji nad problemami związanymi z rzeczywistością migrantów, a także wyposażać go w informacje, które ułatwią mu proces czytania lektury.

(załącznik nr 1; printscreen z przykładowej planszy wykonanej na platformie [mentimeter.com](https://www.mentimeter.com))

Zastosowanie ankiety interaktywnej stworzonej na platformie www.menti.com uatrakcyjnią przebieg lekcji. Uczniowie mają prawo skorzystać z własnych telefonów podczas zajęć, warto więc ustalić z nimi zasady używania komórek przed przystąpieniem do realizacji ćwiczenia. Osoby, które z różnych względów nie mają urządzenia przy sobie, mogą swoje odpowiedzi wpisać w internetowe rubryki razem z kolegą/koleżanką lub podzielić się nimi z

klasą, we wskazanym przez nauczyciela momencie (podczas ujawnienia wszystkich odpowiedzi).

Nauczyciel powinien uprzednio przygotować materiały za pomocą platformy [mentimeter.com](https://www.mentimeter.com) (przykład w załączniku nr 1), a także zatroszczyć się o sprzęt do wyświetlenia pytań. Zarówno pierwsze proponowane pytanie: “Jakie znasz języki obce i gdzie się ich nauczyłeś?” jak i drugie: “Jakie państwa świata odwiedziłeś?”, mają ostatecznie na celu skonfrontowanie doświadczeń uczniów związanych z ich podróżami, stopniowym uczeniem się języka np. w szkole a światem migrantów, którzy z różnych powodów przymuszeni do wyjazdu, muszą mierzyć się z niedogodnościami, w tym często barierą językową.

W tym miejscu warto wspomnieć o filmiku *Dzieci o emigracji* dostępnym pod linkiem: <https://www.youtube.com/watch?v=J8arvFb-tfA>. Wideo zrealizowane zostało przez gdyńskie Muzeum Emigracji podczas warsztatów edukacyjnych. Na pytanie: “czym jest emigracja?” odpowiadają dzieci, które doświadczyły tego zjawiska. Dla uczniów w klasie, spojrzenie ich rówieśników na emigrację, może przyczynić się do głębszego zastanowienia się nad tym tematem. Dodatkowo uczeń ćwiczy umiejętność wykształcenia własnej opinii na dany temat po wysłuchaniu różnych głosów.

Ćwiczenie grupowe wyposaża uczniów w informacje, które następnie przyczynią się do efektywniejszej pracy z tekstem lektury. Sugerujemy losowy podział uczniów do grup. Aby umożliwić taki sposób każdą kategorię oznaczamy kolorem np. “fakty o utworze” – zielony, “kontekst historyczny” – żółty, “gatunek i kompozycja” – niebieski, “fakty o autorze” – czerwony. Następnie nauczyciel przygotowuje informacje ze wszystkich kategorii, tak aby każde zdanie znajdowało się na osobnej karteczce, otoczone ramką w odpowiednim kolorze (załącznik nr 2,3,4,5). Zadaniem stworzonych grup jest odczytanie zgromadzonych informacji, a na ich podstawie próba nazwania kategorii, do której należą wiadomości o lekturze z ich zespołu. Na koniec nauczyciel może rozdać uczniom wydrukowane tabele w celu wklejenia ich do zeszytu lub umieścić dokument na Padlecie. Kiedy uczniowie będą już po lekturze *Latarnika*, warto porozmawiać z nimi, jak podane w ćwiczeniu informacje wpłynęły na zrozumienie przez nich tekstu.

Fakty o utworze:

Nowela „Latarnik” została opublikowana w 1881 roku.

Tekst został wydrukowany w czasopiśmie „Niwa”.

„Latarnik” powstał w czasie podróży Henryka Sienkiewicza po Stanach Zjednoczonych.

Akcja noweli opiera się na wydarzeniach rzeczywistych.

Utwór został zekranizowany w 1976 roku.

(załącznik nr 2)

Kontekst historyczny:

W latach 1795-1918 Polska pozostawała pod zaborami.

Działania zaborców nie pozwalały Polakom na życie zgodne z własną kulturą.

W roku 1864 wybuchło na terenie kraju powstanie nazwane styczniowym.

Powstanie styczniowe zakończyło się klęską powstańców.

W wyniku prześladowań wielu powstańców musiało udać się na emigrację.

(załącznik nr 3)

Gatunek i kompozycja:

Nowela Henryka Sienkiewicza to utwór jednowątkowy.

Akcja "Latarnika" związana jest z postacią Skawińskiego.

W noweli występuje retrospekcja, której funkcją jest zapoznanie czytelnika z przeszłością bohatera.

Narrator w "Latarniku" jest trzecioosobowy i wszechwiedzący.

"Latarnik" Henryka Sienkiewicza jest nowelą psychologiczną.

(załącznik nr 4)

Fakty o autorze:

Henryk Sienkiewicz podróżował po Stanach Zjednoczonych w latach 1876-1877.

Sienkiewicz udał się do Kalifornii wraz z polską aktorką Heleną Modrzejewską oraz innymi przyjaciółmi, gdzie próbowali wspólnie prowadzić farmę.

Henryk Sienkiewicz był laureatem Nagrody Nobla w dziedzinie literatury.

Sienkiewicz urodził się w 1846 r. w Woli Okrzejskiej, a zmarł w 1916 r. w Vevey w Szwajcarii.

W szkole Sienkiewicz interesował się historią i literaturą.

(załącznik nr 5)

Lekcję motywującą można zakończyć czytaniem lektury. Każdy uczeń powinien posiadać swój egzemplarz książki, warto zadbać także, aby każdy miał możliwość indywidualnego spotkania z tekstem w ciszy. Doświadczenie wspólnego czytania książek

z rówieśnikami w szkole, może dodatkowo zachęcić uczniów do sięgnięcia po nowelę w domu. Nauczyciel ma także pewność, że wszyscy przeczytali przynajmniej część lektury.

Projekt

Doskonałym podsumowaniem cyklu lekcyjnego poświęconego *Latarnikowi* Henryka Sienkiewicza na tle szerokiego problemu migracji międzynarodowych będzie dla uczniów praca metodą projektową. Podczas wspólnych działań uczniowie będą mieli okazję zestawić różne poznane teksty kultury i przedyskutować to, w jaki sposób odnoszą się one do wylosowanego tematu. Podsumowująca projekty mapa myśli będzie z kolei interesującą formą notatki, zbierającą hipotezy interpretacyjne na temat lektury i pozostałych poznanych tekstów.

Na czas pracy projektowej uczniowie zostaną podzieleni na cztery grupy – warto wykorzystać losowy podział z lekcji motywacyjnej tak, by rozwijać w uczniach zdolność pracy z różnymi osobami. Każda z grup zajmie się jednym z poniższych, wylosowanym przez siebie tematem:

1. Co łączy Skawińskiego i współczesnych emigrantów?
2. Dlaczego ludzie opuszczają swój kraj?
3. Co jest trudne w emigracji?
4. Jakie są pozytywne aspekty emigracji i jak można wspierać emigrantów?

Realizacja zadania projektowego zakłada odniesienie się do poznanych podczas lekcji tekstów kultury i zestawienie go z sytuacją Skawińskiego poznaną podczas samodzielnej lektury w ramach zadania domowego. Uczniowie mogą także odnieść się do informacji na temat migracji znalezionych w internecie. Wyszukiwanie danych będzie dodatkową okazją do ćwiczeń w weryfikowaniu i odpowiednim doborze źródeł, dlatego tak ważne jest, by umożliwić swobodny dostęp do sieci (lub materiałów innego rodzaju) w czasie całej pracy projektowej. Dzięki samodzielnym poszukiwaniom uczniowie będą mieli także okazję poznać różnorodne strony internetowe poruszające problem migracji oraz przeanalizować zjawiska, które nie zostały wspomniane podczas lekcji. Wielość dostępnych faktów z pewnością skłoni do dyskusji i pozwoli poszerzyć interpretację lektury.

Formą dodatkowego wsparcia dla uczniów podczas przygotowywania projektu jest „Karta projektu” porządkująca najważniejsze wymagania i zasady dotyczące realizacji zadania. Na karcie projektu uczniowie zapisują wylosowany temat oraz czas przeznaczony na wspólne działania, co zwróci ich uwagę na konieczność odpowiedniego rozplanowania pracy w czasie

i podziału zadań. Znajdą na niej także przypomnienie polecenia, przykładowe źródła dodatkowych informacji oraz zachętę do samodzielnych poszukiwań. Zamieszczone na karcie uwagi stanowią natomiast rodzaj listy kontrolnej, według której uczniowie będą mogli zweryfikować rzetelność swojej pracy i realizację najważniejszych kryteriów. Odwrotna strona

karty projektu może zostać wykorzystana do stworzenia notatek, planu pracy czy rozkładu zadań poszczególnych członków grupy.

Czas pracy:
Temat:

PROJEKT: "LATARNIK"

Wasze zadanie polega na odpowiedzi na wylosowane pytanie, odwołując się do treści "Latarnika" Henryka Sienkiewicza oraz współczesnych migracji. Odpowiedź przedstawcie w dowolnej formie (plakat, prezentacja, film...) i zaprezentujcie w klasie.

Kryteria oceny:

1. **Współpraca**
2. **Poprawność informacji**
3. **Ciekawa forma prezentacji**

Gdzie szukać informacji?

- 1) w e-podręczniku, temat: **MIGRACJE NA ŚWIECIE**
- 2) portal Edukacja Globalna, temat: **MIGRACJE NA ŚWIECIE**
- 3) inne źródła - nie zapomnijcie tylko o ich weryfikacji!

Podczas pracy projektowej możecie korzystać z telefonów do wyszukiwania źródeł.

Na co warto zwrócić uwagę?

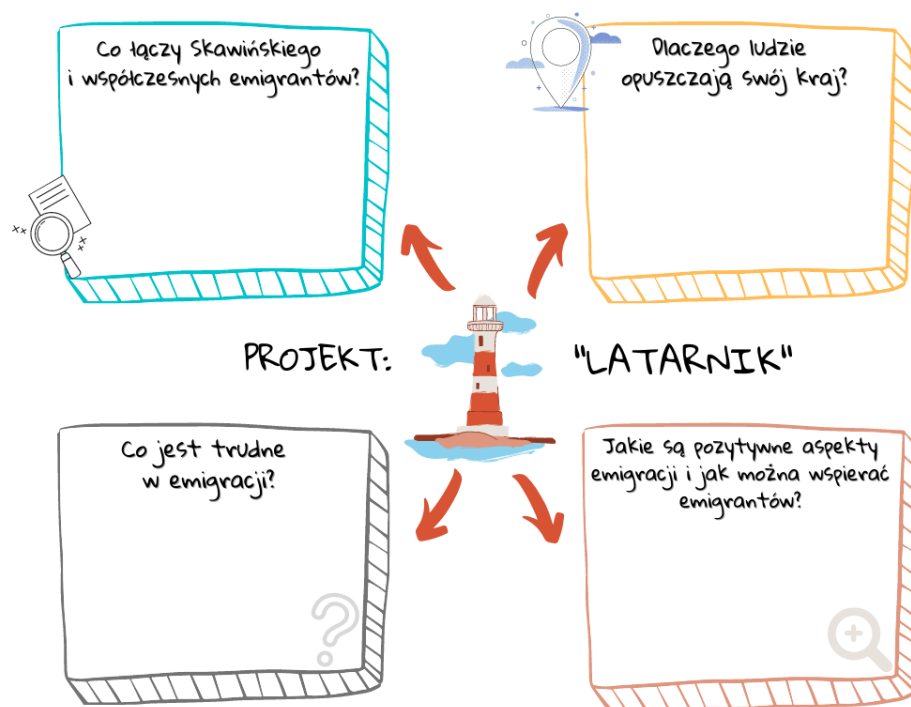
- odwołanie do lektury
- odwołanie do źródeł na temat migracji
- plan przedstawienia efektów w klasie - czas prezentacji to 5-7 minut
- plan pracy i podział zadań

Praca metodą projektową zakłada w tym wypadku całkowicie dowolny typ przedstawianie wyników, uczniowie mogą zatem przygotować plakat, prezentację multimedialną, filmik czy scenkę. Warto zapewnić im różnorodne możliwości działania i stworzyć do nich odpowiednią przestrzeń tak, by uczniowie mogli wykonać zadanie zgodnie ze swoimi preferencjami. Taka indywidualizacja działań będzie szansą do pochwalenia się swoimi zdolnościami, a powstałe materiały z pewnością będą atrakcyjne wizualnie. Wszystkie grupy projektowe obowiązują jednak taki sam, stosunkowo krótki czas prezentacji (ok. 5-7 minut), który skłoni do rzeczowości i zwięzłego przedstawienia wyników swoich analiz. Ważne, by uczniowie przećwiczyli wcześniej prezentowanie swojego projektu – warto zwrócić im na to uwagę przed rozpoczęciem pracy, by mogli uwzględnić potrzebny czas w planie własnych działań. Skrócenie czasu na prezentację znacząco dynamizuje także przebieg lekcji podsumowującej pracę projektową.

Wykorzystanie metody projektowej stwarza możliwość do rozwoju szeregu umiejętności – oswaja uczniów z pracą zespołową i związaną z nią koniecznością prowadzenia kulturalnej dyskusji i rzeczowego przedstawiania własnych wniosków. Uczniowie ćwiczą także planowanie własnych działań i dostosowywanie własnej pracy do zaproponowanych przez nauczyciela kryteriów. Dzięki umożliwieniu samodzielnego korzystania ze źródeł ćwiczą ponadto ważne kompetencje związane z poruszaniem się w sieci czy wykorzystaniem pracy innych z poszanowaniem praw autorskich. Konieczność zaprezentowania efektów działań na forum całej klasy kształtuje z kolei umiejętności retoryczne, w tym zwięzłość wyrażania własnych myśli, i pomaga oswoić się z wystąpieniami publicznymi. Co jednak szczególnie ważne, praca w grupie projektowej oddaje w ręce uczniów kontrolę nad przebiegiem własnego procesu edukacyjnego, pozwalając tym samym na twórczy rozwój i pobudzając do samodzielnego zdobywania wiedzy. Nauczyciel w czasie tej lekcji jest wyłącznie mentorem, gotowym w każdej chwili udzielić wsparcia, ale nie narzucającym uczniom konkretnych sposobów realizacji zadania.

Podczas lekcji podsumowującej projekty ważne jest, by uczniowie słuchali się nawzajem i notowali wnioski referowane przez pozostałe grupy. Formą pracy, która znacząco im to ułatwi, a zarazem będzie okazją do stworzenia niekonwencjonalnej notatki, jest mapa myśli z zaznaczonymi tematami projektów. Zadaniem uczniów jest zanotować na niej najważniejsze bądź najciekawsze informacje zawarte w prezentacjach kolegów. Dzięki wykorzystaniu formy mapy myśli uczniowie będą mieli możliwość dostrzeżenia i zaznaczenia powiązań między różnymi informacjami, co pomoże im w sformułowaniu ogólnych wniosków.

Mapa myśli jest także formą znacznie swobodniejszą stwarzającą okazję do zastosowania różnych znaków graficznych i ikon, które pozytywnie wpływają na proces zapamiętywania, a także pozwalają uczniom na autoekspresję.

Mapa myśli podsumowuje cykl lekcyjny poświęcony migracjom i zbiera także najważniejsze informacje o *Latarniku*. Po zakończeniu prezentacji wyników projektów warto jednak poświęcić dodatkowy czas na ich uporządkowanie i dyskusję z uczniami, by mieli okazję podzielić się wnioskami także na temat innych grup. Jeśli jest taka możliwość, uczniowie mogą także dokonać krótkiej ewaluacji pracy swoich kolegów, formułując uwagi do zaprezentowanej przez nich pracy i zwracając uwagę na elementy warte powtórzenia. Takie działanie będzie dodatkową okazją do wskazania dobrych praktyk podczas pracy w grupach i przedstawiania jej wyników.

Podsumowanie

Cykl lekcji dotyczący *Latarnika* i zaproponowane w nim aktywności mają sprawić, że uczeń własnymi słowami potrafi krótko streścić nowelę Henryka Sienkiewicza, wskazuje główne problemy w lekturze i interpretuje je z perspektywy współczesnej migracji, a także zna kontekst powstania utworu i najważniejsze fakty o autorze. Ponadto jest wrażliwy na współczesne problemy dotyczące ludzi, w tym szczególnie problem migracji i pozostawania poza krajem. Podczas zajęć rozwijana jest umiejętność pracy w grupie, selekcji źródeł i prezentowania

wyników pracy. Uczeń uczy się budować własną opinię, a także wyrażać ją w sposób zrozumiały dla rówieśników i umożliwiający kulturalną dyskusję.

Projekt uczniowski związany z *Latarnikiem* ma przede wszystkim ukazać, że rzeczywistość XIX-wiecznej noweli Sienkiewicza wcale nie jest tak bardzo odległa od problemów współczesnego świata. Mamy nadzieję, że przedstawione przez nas pomysły nie tylko uatrakcyjnią czas omawiania lektury, ale skłonią uczniów do refleksji nad istniejącym problemem migracji. Zadaniem nauczyciela jest uświadomienie młodzieży o istniejących niedogodnościach związanych z przymusowym, bądź dobrowolnym opuszczeniem kraju, a szczególnie trudnym procesie adaptacji w nowym miejscu.

Temat wydaje się także istotny ze względu na duże prawdopodobieństwo pojawienia się w klasie dziecka z rodziny emigrantów, istnieje także duże prawdopodobieństwo, że część z uczniów w przyszłości sama takie rodziny stworzy, jako że zjawisko migracji jest w UE powszechne, o czym mówią też przywołane we wstępie statystyki,

Maciej Bujanowicz

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

***Świtezianka* – kilka praktycznych propozycji.**

Ballada Adama Mickiewicza jest stałym elementem kanonu lektur. Tekst ten może przysporzyć uczniom wielu problemów nie tylko ze względu na blisko dwieście lat dystansu czasowego pomiędzy współczesnym odbiorcą a dziełem, lecz także przez swój synkretyczno-gatunkowy charakter. Niewątpliwie jest to utwór wieloaspektowy, bowiem porusza tematykę miłości pomiędzy dwojgiem kochanków, wierności wobec danego słowa, śmierci, kluczowej roli przyrody w romantycznym świecie, a także co najtrudniejsze, winy i kary – czyli moralności w ludowym rozumieniu. To szerokie spektrum tematyczne może stanowić kłopot dla ucznia w zdobyciu i usystematyzowaniu wiedzy na temat utworu. Celem niniejszej pracy jest indywidualna propozycja pomocy dydaktycznych ułatwiających pracę z utworem Adama Mickiewicza – *Świtezianka* skierowanych do uczniów klas 7-8.

Lekcje wprowadzające

Niewątpliwie trudnym zadaniem jest samo zmierzenie się ucznia z lekturą tekstu. Kluczowe wydaje się być wprowadzenie, zainteresowanie problematyką. Z pomocą przychodzi nam tutaj zapowiedź filmu „Świtezianka”¹³ w reżyserii Julii Bui Ngoc oraz Mai Bui Ngoc. Ze względu na intrygującą formę thrillera oraz wizualną aktualizację bohaterów, a także tajemniczy i symbolistyczny charakter, projekcja zapowiedzi filmu może stanowić doskonałą formę rozpoczęcia zajęć.

Proponowane aktywności dotyczące analizy i interpretacji:

- 1) próba zrekonstruowania przebiegu wydarzeń;
- 2) interpretacja nastroju panującego w filmie w oparciu o refleksje uczniów;
- 3) zwrócenie uwagi na występujące symbole;
- 4) wstępne rozpoznanie motywów i problemów.

Analizując nastrój panujący w filmie (tajemniczość, grozę) warto poszerzyć refleksję o dziewiętnastowieczne XIX malarstwo. Interesujący kontekst stanowić może obraz Kazimierza Alchimowicza *Świtezianka*¹⁴. Pomocne może być także sporządzenie z uczniami mapy myśli, na której uporządkowane zostaną emocje wywołane zarówno zapowiedzią filmu, jak i obrazem oraz pogrupowanie ich na wspólne i różne dla obu dzieł. Po dyskusji i podsumowaniu warto zredagować notatkę na temat malarstwa romantycznego, wyróżniając jego konstytutywne cechy. W tym miejscu chciałbym wspomnieć o możliwości wirtualnego zwiedzania Galerii Sztuki Polskiej XIX w. w Sukiennicach¹⁵, a także o sposobności skorzystania z dwóch, poszerzających horyzonty zajęć, prowadzonych przez wspomniane muzeum. W ofercie skierowanej do uczniów klas 7-8 znaleźć możemy zajęcia pt. *Malarscy kronikarze historii polski*, a także *Zrozumieć malarstwo XIX wieku. Analiza dzieła sztuki*. Interesujące lekcje muzealne oferują także Muzeum Narodowe w Warszawie: *Nie tylko Matejko. Malarstwo historyczne, Sztuka klasycystyczna vs sztuka romantyczna, Co mówią obrazy?*¹⁶, Muzeum Narodowe we Wrocławiu: *Jak patrzeć na dzieło sztuki, Romantyzm, Biblia*

¹³ Film dostępny jest na platformie YouTube pod linkiem:

https://www.youtube.com/watch?v=J1GU24ks7xE&ab_channel=BuiFilm (załącznik 1)

¹⁴ Obraz Kazimierza Alchimowicza *Świtezianka* dostępny pod linkiem:

<https://artinfo.pl/dzielo/switezianka-09> (załącznik 2)

¹⁵ Wystawa stała dostępna pod linkiem:

http://www.imnk.pl/wybor_galerii.php?ga=0 (załącznik 3)

¹⁶ Informacje na temat zajęć w Muzeum Narodowym w Warszawie są dostępne pod linkiem:

<https://www.mnw.art.pl/mces/mces/lekcje-muzealne/lekcje-stacjonarne/szkoly-podstawowe-iviii/> (załącznik 4)

*i mitologia w sztuce*¹⁷, Muzeum Narodowe w Poznaniu: *Jak patrzeć na dzieło sztuki?*, **Opis obrazu, Biblia**¹⁸. Edukacje muzealną oferują nie tylko oddziały Muzeum Narodowego, warto poszukać informacji na temat oferty zajęć na stronach internetowych lokalnych instytucji, bowiem jak zaznacza Renata Pater: „Współczesne muzea wraz ze swoimi zasobami tworzą przestrzeń o wysokim potencjale edukacyjnym, stając się atrakcyjnymi również dla najmłodszej publiczności”¹⁹. Więcej informacji na temat edukacji muzealnej można odnaleźć w ważnej publikacji *ABC edukacji w muzeum. Muzea sztuki współczesnej, rezydencjonalne, wielooddziałowe i interdyscyplinarne*.²⁰ Zaproponowane w powyższym akapicie teksty kultury pozwolą uczniom na pełniejsze zrozumienie roli nastroju w utworze. Przełożenie formy wizualnej oraz audiowizualnej na tekstową stanowi alternatywną formę percypowania jednego z głównych problemów *Świtezianki* – nastroju.

Ze względu na stosunkowo niewielką długość tekstu słuszną propozycją wydaje się przeczytanie go podczas lekcji. Dobrą praktyką jest połączenie lektury tekstu z pokazaniem uczniom wiarygodnych stron w przestrzeni internetowej. Mam tu na myśli skorzystanie z portalu wolnelektury.pl²¹. Kształtujemy w ten sposób postawę korzystania z legalnych źródeł wiedzy. Więcej informacji na ten temat wraz z Bazą Legalnych Źródeł można odnaleźć na stronie kampanii społecznej *Legalna Kultura*²². Następnie po przeczytaniu tekstu warto zadbać o uporządkowanie informacji i chronologię wydarzeń. Proponuje w tym miejscu stworzenie planu wydarzeń w formie równoważników zdań. Podczas tego ćwiczenia lub niezależnie od

¹⁷ Informacje na temat zajęć we Wrocławskim Muzeum Narodowym są dostępne pod linkiem: <https://mnwr.pl/edukacja/tematy-lekcji-w-muzeum-narodowym/> (załącznik 5)

¹⁸ Informacje na temat zajęć w Poznańskim Muzeum Narodowym są dostępne pod linkiem: https://mnp.art.pl/wydarzenia_i_wystawy/legenda-o-sw-mikolaju/ (załącznik 6)

¹⁹ R. Pater, *Edukacja muzealna dla dzieci. Alternatywne przestrzenie*, s. 55.
https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_-r2013-t-n4-s55-76/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_-r2013-t-n4-s55-76.pdf (dostęp: 18.08. 2021 r. godz. 14.09)

²⁰ *ABC edukacji w muzeum Muzea sztuki współczesnej, rezydencjonalne, wielooddziałowe i interdyscyplinarne* pod koordynacją J. Grzonkowskiej, Warszawa 2015.
https://nimoz.pl/files/publications/23/ABC_Edukacji_w_muzeum.pdf (dostęp 18.08.2021 r. godz. 14.32)

²¹ Tekst ballady Adama Mickiewicza „Świtezianka” dostępny pod linkiem: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ballady-i-romanse-switezianka.html> (załącznik 7)

²² Informacje na temat legalnych źródeł dostępne są na stronie kampanii społecznej *Legalna Kultura* pod linkiem: <https://www.legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla> (załącznik 8)

niego warto skorzystać także z pięknej interpretacji głosowej utworu, wykonanej przez Bożenę Adamek²³.

Od tekstu do interpretacji

Punktem wyjścia chciałbym uczynić osadzenie *Świtezianki* w konkretnym momencie biografii Mickiewicza. Ważnym aspektem analizy utworu jest dla mnie pokazanie uczniom empirycznych doświadczeń autora, które wpłynęły na kształt dzieła. W tym miejscu warto zaprezentować choć szczątkową oś czasu ułatwiającą periodyzację dzieła, a także zilustrować za pomocą fotografii rzeczywiste jezioro, jego geograficzne położenie, a także znajdujący się tam pomnik²⁴.

Następnym kluczowym elementem zajęć jest wprowadzenie definicji ballady. Ze względu na synkretyczny charakter gatunku, warto spróbować zebrać główne jej cechy w formie graficznej²⁵. Rysnotka uwzględniać powinna:

- 1) rodzaje literackie, z których czerpie gatunek ballady wraz ze wskazaniem elementów: liryka (nastrojowość, emocje, budowa stroficzna), epika (narrator, wydarzenia), dramat (dialogi, akcja),
- 2) zapisane w formie haseł konstytutywne cechy: związek z ludowymi wierzeniami, obecność ludowej moralności, motywu winy i kary, występowanie dwóch płaszczyzn: realizmu i fantastyki, panujący nastrój tajemniczości i grozy, informacje o kluczowej roli natury,
- 3) w momencie wprowadzania informacji na temat gatunku ballady warto przypomnieć z uczniami podstawowe informacje wersologiczne i także umieścić je na rysnotce. Mam tu na myśli pojęcia takie jak: wers, strofa, rym (można poszerzyć informacje o rodzaju rymów i opozycyjny termin wiersza białego).

Kolejnym kluczowym zagadnieniem jest wprowadzenie informacji na temat roli natury w utworze. Warto skupić się na czterech fundamentalnych cechach w balladzie. Pierwszą z nich jest postrzeganie natury w panteistycznym rozumieniu jako istoty żywej, posiadającej w uproszczeniu „duszę i język”, zdolnej do komunikacji z człowiekiem. Drugim istotnym

²³ Interpretacja głosowa *Świtezianki* w wykonaniu Bożeny Adamek jest dostępna pod linkiem: https://www.youtube.com/watch?v=eTZM2nnNXTo&ab_channel=PolskaPoezja (załącznik 9)

²⁴ Informacje na temat jeziora Świtez wraz z dostępnymi fotografiami dobrej jakości możemy znaleźć pod linkiem: <https://travelarchitects.pl/podrozeszytenamiare/tajemnicze-jezioro-switez/> (załącznik 10)

²⁵ Przykładową rysnotkę autorstwa Sylwii Oszczyk zamieszczam w załączniku. (załącznik 11)

elementem jest metafizyczny charakter oraz spirytualistyczne (można wprowadzić ten termin) postrzeganie jej przez romantyków. Trzecią ważną cechą stanowi budowanie nastroju tajemniczości i grozy, zwiastuje ona także karę. Kluczowym zadaniem natury jest również jej moralizatorski charakter – stanowi ona niebezpieczną siłę wymierzającą karę. Ten punkt prowadzi nas w stronę najtrudniejszego zagadnienia – ludowej moralności, etycznej wymowy ballady²⁶.

Utwór Mickiewicza oparty jest na ludowym przekonaniu, o konieczności i nieuchronności kary za przewinienie. Warto zastanowić się wspólnie z uczniami dlaczego to właśnie siła fantastyczna wymierza sprawiedliwość. Czy mamy sankcje prawne w społeczeństwie, które piętnowałyby kłamstwo i zdradę. Czy może jest ono w jakimś stopniu powszechnie akceptowalne. Dobrym rozwiązaniem jest wprowadzenie lub przypomnienie terminu puenty oraz polecenie samodzielnego odnalezienia jej w utworze i indywidualnej interpretacji. Wnioski wcale nie muszą być jednoznaczne. Choć Mickiewicz zawarł w tekście surowe wytyczne moralne, które piętnują kłamstwo i zdradę, przedmiotem sporu może być rodzaj kary. Na ile mamy tu do czynienia z manipulacją i samosądem ze strony Świtezianki, czy jest to sprawiedliwa kara, czy też może surowa zemsta, która nie powinna mieć miejsca. Niewątpliwie tę dyskusję powinien rozsądnie moderować nauczyciel, tak by ostatecznie jej osią była szkodliwa rola kłamstwa w życiu prywatnym i społecznym.

Po omówieniu z uczniami tekstu interesującym kontekstem może być obejrzenie całości filmu *Świtezianka*. Jest on dostępny na platformie VOD telewizji polskiej²⁷. W tym miejscu chciałbym wspomnieć o wartościowej stronie: edukacjafilmowa.pl. Można na niej odnaleźć trzy scenariusze lekcji autorstwa Jolanty Wróblewskiej²⁸. Zajęcia te mogą stanowić ważny element wprowadzający uczniów w świat kinematografii. Dzięki nim uczeń stanie się świadomym widzem filmu, zdolnym dostrzec i zinterpretować jego elementy budowy takie jak: scenografia, ścieżka dźwiękowa, plany filmowe. Ważnym elementem tych zajęć jest także kształcenie komparatystycznych umiejętności uczniów w porównywaniu tekstów kultury z różnych dziedzin.

²⁶ Wstęp do BN

²⁷ Film *Świtezianka* Julii Bui Ngoc, Mai Bui Ngoc. jest dostępny pod linkiem: https://vod.tvp.pl/video/switezianka,switezianka,45396249?_ga=2.72825045.751827318.1622549163-1115777677.1622549163# (załącznik 12)

²⁸ Scenariusze zajęć do filmu *Świtezianka* autorstwa Jolanty Wróblewskiej: <https://edukacjafilmowa.pl/switezianka-2018/> (załącznik 13)

Utrwalanie wiadomości

W procesie powtarzania i utrwalania wiadomości przez uczniów chciałbym zaproponować materiały nastawione na ich samodzielną pracę. Na popularnym serwisie YouTube możemy odnaleźć wiele kanałów poświęconych literaturze i nauce. Warto w tym miejscu, w ramach powtórzenia niezbędnych informacji na temat *Świtezianki*, zaprezentować uczniom przykładowy kanał, na którym odnajdą rzetelne informacje: *Wiedza z wami podstawówka*. Krótki, dziesięciominutowy film stanowi doskonałe powtórzenie informacji na temat dzieła Mickiewicza²⁹. Na wspomnianym kanale uczniowie znajdą także filmy powtórzeniowe dotyczące większości zagadnień potrzebnych do egzaminu z języka polskiego. Drugim powtórzeniowym materiałem, o którym chciałbym wspomnieć, są dwie gry interaktywne na platformie *Wordwall*. Stanowią one doskonałą i angażującą formę utrwalenia informacji o chronologii wydarzeń w *Świteziance*³⁰, a także cechach gatunkowych ballady³¹. Warto także pamiętać, że na witrynie internetowej *Wordwall* można odnaleźć wiele ogólnodostępnych, interaktywnych gier pomagających uczniom utrwalić informacje. Dodatkowo nauczyciel ma możliwość nieodpłatnie utworzyć konto na stronie i samodzielnie przygotowywać tego typu narzędzia. Ich tworzenie nie procesem skomplikowanym, gdyż użytkownik może korzystać z gotowych schematów, zmieniając w nich jedynie wymagane treści.

Interesującą metodą samodzielnej pracy ze *Świtezianką* mogą być jej twórcze reinterpretacje. Jako dodatkową pracę domową można zaproponować uczniom wykonanie komiksu na podstawie ballady. Uczniowie o zdolnościach manualnych mogą wykonać go w tradycyjny sposób, lecz warto w tym miejscu wspomnieć o witrynie internetowej umożliwiającej swobodne tworzenie komiksów w oparciu o dostępne grafiki i schematy o niezwykle szerokim zakresie tematycznym³². Taka metoda dydaktyczna może przydać się także przy innych lekturach, w szczególności podczas pracy z młodszymi uczniami. Innym

²⁹ Materiał powtórzeniowy dotyczący *Świtezianki* dostępny jest pod linkiem: https://www.youtube.com/watch?v=M4BIBXwhw88&ab_channel=Wiedzazwamipodstaw%C3%B3wka (załącznik 14)

³⁰ Interaktywna gra dotycząca chronologii wydarzeń w *Świteziance* jest dostępna pod linkiem: <https://wordwall.net/pl/resource/479517/polski/%c5%9bwitezianka-plan-wydarze%c5%84> (załącznik 15)

³¹ Interaktywna gra o cechach gatunkowych ballady dostępna jest pod linkiem: <https://wordwall.net/pl/resource/479543/polski/cechy-ballady> (załącznik 16)

³² Internetowy kreator komiksów jest dostępny pod linkiem: <https://www.storyboardthat.com/pl/komiks-kreator> (załącznik 17)

zadaniem twórczym może być napisanie przez uczniów krótkiej fraszki na wzór wariacji autorstwa Krzysztofa Kościelskiego. Na stronie facebookowej autora, lub po wpisaniu w wyszukiwarkę hasła: „Kościelski Świtezianka” odnajdziemy kilka autorskich, żartobliwych reinterpretacji wiersza Mickiewicza, cieszących się dużą popularnością w internecie, zwłaszcza wśród ludzi młodych, o czym może świadczyć fakt, że stronę autora obserwuje blisko 45 tysięcy osób. Wprowadzenie takiego kontekstu doskonale ukazuje niezwykłą żywotność dzieła Mickiewicza w kulturze. Przykładowa wariacja Kościelskiego na temat *Świtezianki*:

Świtezianka XXI w.

Zerwał z nią chłopak na Skypie
Urzmyk się toczy po skarpie
wnet wyląduje w stawie

Na skarpie szpak go poszarpie
W stawie zeżrą żurawie
Resztki dokończą karpie³³

Ta żartobliwa aktualizacja Mickiewiczowskiego tekstu przekłada akcent na wymiar kary za niewłaściwą postawę bohatera wiersza. Jednak interseksualność nie opiera się wyłącznie na przywołaniu mickiewiczowskiej ballady w tytule, lecz także na roli natury, która podobnie jak w oryginalnym tekście, wymierza sprawiedliwość. Niewątpliwie w wierszu Kościelskiego uwypuklona i uwspółcześniona została brutalność *Świtezianki*. Przy okazji pracy domowej, polegającej na napisaniu autorskiego wiersza inspirowanego tekstem Kościelskiego, można także wprowadzić i wyjaśnić funkcję aluzji literackiej.

Podsumowanie

Niniejsza praca stanowi swobodną propozycję różnorodnych materiałów dydaktycznych ułatwiających pracę z tekstem *Świtezianki*. W artykule zostały ukazane teksty kultury, które pozwalają na realizację zajęć w oparciu o konteksty malarskie czy też filmowe. Celem pracy jest zebranie i charakterystyka stron internetowych, które umożliwiają nauczycielowi bezpłatny dostęp do multimedialnych materiałów dydaktycznych, a także pozwalają na ich samodzielne

³³ Tekst został przeze mnie przepisany ze zdjęcia opublikowanego przez Krzysztofa Kościelskiego na Facebooku 24. 05. 2018 r. Jest dostępny pod linkiem: <https://www.facebook.com/koscielskiego/photos/a.354137051747771.1073741831.343940772767399/381502665677876/?type=3> (załącznik 18)

tworzenie. Artykuł nie jest próbą stworzenia koherentnej i syntetycznej propozycji cyklu zajęć, lecz zbiorem indywidualnych inspiracji dla nauczyciela, który w zależności od zainteresowań klasy, własnych preferencji oraz możliwości organizacyjnych, może znaleźć w nim potrzebne materiały dydaktyczne.

Literatura przedmiotu:

ABC edukacji w muzeum Muzea sztuki współczesnej, rezydencjonalne, wielooddziałowe i interdyscyplinarne pod koordynacją J. Grzonkowskiej, Warszawa 2015.

https://nimoz.pl/files/publications/23/ABC_Edukacji_w_muzeum.pdf

R. Pater, Edukacja muzealna dla dzieci. Alternatywne przestrzenie.

https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_-r2013-t-n4/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_-r2013-t-n4s5576/Edukacja_Elementarna_w_Teorii_i_Praktyce_kwartalnik_dla_nauczycieli_-r2013-t-n4-s55-76.pdf

Wykaz załączników

- 1) Zapowiedź filmu *Świtezianka* w reżyserii Julii Bui dostępna na platformie YouTube pod linkiem: https://www.youtube.com/watch?v=J1GU24ks7xE&ab_channel=BuiFilm
- 2) Obraz Kazimierza Alchimowicza *Świtezianka* dostępny pod linkiem: <https://artinfo.pl/dzielo/switezianka-09>
- 3) Wystawa Galerii Sztuki Polskiej XIX w. dostępna do wirtualnego zwiedzania pod linkiem: http://www.imnk.pl/wybor_galerii.php?ga=0
- 4) Informacje na temat lekcji muzealnych dostępnych w Muzeum Narodowym w Warszawie dostępne pod linkiem: <https://www.mnw.art.pl/mces/mces/lekcje-muzealne/lekcje-stacjonarne/szkoly-podstawowe-iviii/>
- 5) Informacje na temat zajęć we Wrocławskim Muzeum Narodowym są dostępne pod linkiem: <https://mnwr.pl/edukacja/tematy-lekcji-w-muzeum-narodowym/>
- 6) Informacje na temat zajęć w Poznańskim Muzeum Narodowym są dostępne pod linkiem: https://mnp.art.pl/wydarzenia_i_wystawy/legenda-o-sw-mikolaju/

- 7) Tekst ballady Adama Mickiewicza „Świtezianka” dostępny na portalu wolnelektury.pl pod linkiem: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ballady-i-romanse-switezianka.html>
- 8) Informacje na temat legalnych źródeł dostępne są na stronie kampanii społecznej *Legalna Kultura* pod linkiem: <https://www.legalnakultura.pl/pl/legalne-zrodla>
- 9) Interpretacja głosowa *Świtezianki* w wykonaniu Bożeny Adamek jest dostępna pod linkiem: https://www.youtube.com/watch?v=eTZM2nnNXTo&ab_channel=PolskaPoezja
- 10) Informacje na temat jeziora Świtez wraz z dostępnymi fotografiami dostępne pod linkiem: <https://travelarchitects.pl/podrozeszytenamiare/tajemnicze-jeziro-switez/>
- 11) Przykładowa rysotka autorstwa Sylwii Oszczyk:

- 12) Film *Świtezianka* Julii Bui Ngoc, Mai Bui Ngoc dostępny w całości pod linkiem: https://vod.tvp.pl/video/switezianka,switezianka,45396249?_ga=2.72825045.751827318.1622549163-1115777677.1622549163#
- 13) Scenariusze zajęć do filmu *Świtezianka* autorstwa Jolanty Wróblewskiej dostępne pod linkiem: <https://edukacjafilmowa.pl/switezianka-2018/>

- 14) Materiał powtórzeniowy dotyczący *Świtezianki* dostępny na YouTube jest pod linkiem:
https://www.youtube.com/watch?v=M4BIBXwhw88&ab_channel=Wiedzazwamipodstaw%C3%B3wka
- 15) Interaktywna gra dotycząca chronologii wydarzeń w *Świteziance* jest dostępna pod linkiem:
<https://wordwall.net/pl/resource/479517/polski/%c5%9bwitezianka-plan-wydarze%c5%84>
- 16) Interaktywna gra o cechach gatunkowych ballady dostępna pod linkiem:
<https://wordwall.net/pl/resource/479543/polski/cechy-ballady>
- 17) Internetowy kreator komiksów dostępny pod linkiem:
<https://www.storyboardthat.com/pl/komiks-kreator>
- 18) Krzysztof Kościelski *Świtezianka XXI w.*, tekst wiersza dostępny został przeze mnie przepisany ze zdjęcia opublikowanym przez autora na Facebooku 24. 05. 2018 r., dostępny pod linkiem:
<https://www.facebook.com/koscielskiego/photos/a.354137051747771.1073741831.343940772767399/381502665677876/?type=3>

Paulina Pawlikowska

Antoni Dźwig

O wprowadzaniu uczniów w świat filmu.

Spotkanie z *Twoim Vincentem*

Znana anegdota mówi o tym, że gdy odbył się pierwszy pokaz filmowy *Wesela* Andrzeja Wajdy, do polskiego reżysera miał podbiec rozentuzjasmowany Elia Kazan i spytać z przejęciem: „Gdzie znalazł Pan tak doskonałego scenarzystę?”³⁴. Nie należy się chyba dziwić tak spontanicznej reakcji amerykańskiego filmowca – kino dawno już bowiem przestało być niewymagającą rozrywką, stając się

³⁴ AZ, *Gdzie znalazł Pan tak doskonałego scenarzystę 48 lat od premiery filmu Wesele w reżyserii Andrzeja Wajdy*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2433011> (dostęp 19 II 2021).

pełnoprawną dziedziną sztuki, ową „dziesiątą muzę” Karola Irzykowskiego.³⁵ Całkiem logiczne więc, że gdy film jako taki okazał się być jednym z ważniejszych składowych współczesnej kultury, szybko przeniknął do szkół i programów nauczania, a miejsce w polonistycznej galerii sław obok Kraszewskiego, Sienkiewicza i Prusa zajął Hoffman, Ford czy Kawalerowicz.

Niniejsza praca stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, jak w takiej sytuacji powinien odnaleźć się nauczyciel-polonista, zwłaszcza ten doświadczony, wychowany na klasycznej literaturze; jak angażować szkolną młodzież – jakie metody pracy się sprawdzają i co można zrobić, by film pomagał uczniom nie tylko przyswoić treść trudnej lektury (lub stanowił wobec niej kontekst), ale również ułatwiał poznanie zasad gramatyki czy reguł właściwego komponowania rozprawek. W drugiej części natomiast przedstawiono przykładowe lekcje języka polskiego z wykorzystaniem filmu *Mój Vincent* Doroty Kobieli i Hugh Welchmana, co może być formą inspiracji dla nauczyciela-praktyka.

Czy można uciec od edukacji filmowej?

Wielu nauczycieli może odczuwać pewne opory względem wykorzystywania filmu w szkolnej praktyce. Jakkolwiek pokazanie uczniom fragmentu (lub całości) ekranizacji szkolnej lektury wydaje się być czymś zrozumiałym i zupełnie logicznym, jednak pewne zastrzeżenia mogą pojawić się wtedy, gdy mówi się o filmie jako o autonomicznej dziedzinie sztuki. Sugeruje się wówczas omawianie wybitnych dzieł znanych reżyserów, które niekoniecznie są ilustracją dla zagadnień literackich. Część pedagogów może wówczas odczuwać swoiste zagubienie i konsternację: czy film naprawdę może być traktowany na równi z dziełem literackim? I to zwłaszcza w nauczaniu języka ojczystego?

Odpowiadając na pytanie postawione w tej części artykułu, należy przede wszystkim stwierdzić, że od edukacji filmowej nie sposób w dzisiejszym świecie „uciec”, pominąć jej, marginalizować. Film, audycja radiowa, teledysk – to wszystko teksty kultury, z którymi należy zaznajamiać młodzież. Nie są to tylko puste słowa – do takiej aktywności zobowiązuje pedagoga podstawa programowa. Czytamy w niej:

8) rozumie [tj. uczeń – przyp. aut.] swoistość tekstów kultury przynależnych do: literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych;

9) wyodrębnia elementy składające się na spektakl teatralny (gra aktorska, reżyseria, dekoracja, charakteryzacja, kostiumy, rekwizyty, muzyka); wyodrębnia elementy dzieła filmowego i telewizyjnego (scenariusz, reżyseria, ujęcie, gra aktorska, muzyka); wskazuje cechy charakterystyczne przekazów audiowizualnych (filmu, programu informacyjnego, programu rozrywkowego);

³⁵ K. Irzykowski, *Dziesiąta muza: zagadnienia estetyczne kina*, Kraków 1924.

10) rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego (np. filmowa, sceniczna, radiowa) oraz wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją;

(...)

13) świadomie i z uwagą odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży³⁶.

Należy zatem uznać, że sztuka filmowa nie jest czymś drugorzędnym względem literatury, ale podobnie jak obraz malarski, rzeźba, audycja, reportaż czy wspomniany teledysk – stanowią one wielkie i nieprzebrane „morze człowieczej kultury”, które jest przecież ścieraniem się głosów i stanowisk powstających na różnych płaszczyznach przy wykorzystaniu różnorodnych środków wyrazu. Kino i jego wytwory odznaczają się jednak na tym tle. Jak pisał o tym ceniony badacz i entuzjasta edukacji filmowej Witold Bobiński:

Mimo całego zróżnicowania sfery przekazów cyfrowych to właśnie filmowy paradygmat wypowiedzi okazuje się najbardziej spektakularny — prosty, a jednocześnie wyrafinowany, w nieskończoność powtarzalny i wciąż zaskakujący. Rzekomo stary i przewidywalny, a w istocie obdarzony niezwykłą siłą regeneracji. A nade wszystko zdolny do twórczej aneksji obszarów i terytoriów — literackich, plastycznych, muzycznych, mieszanych...³⁷

Owa synkretyczność otwiera przed nauczycielem-polonistą nieznane dotąd możliwości nauczania. Film okazuje się idealną płaszczyzną dyskusji i refleksji nad współczesnym światem i jego wyzwaniami. Jego najbardziej ambitne twory skłaniają do twórczego i krytycznego namysłu, poruszają ważne zagadnienia aksjologiczne i co najważniejsze – film oddziałuje na swoich odbiorców szybciej niż klasyczne dzieło pisarskie. Nie tylko skłania do namysłu, ale też silnie oddziałuje na emocje, powodując nawet niekiedy zatracenie się odbiorcy w oglądanej ekranizacji.

Jak jednak słusznie zauważył Henryk Depta, wartościowa edukacja w tej materii to nie tylko wychowanie „poprzez film”, ale i „do filmu”³⁸. Rolą nauczyciela jest zatem bycie przewodnikiem po

³⁶ Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język polski, s. 15, za: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/podstawa-programowa-ksztalcenia-ogolnego-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-jezyk-polski.pdf> (dostęp 27 II 2021).

³⁷ W. Bobiński, *W oczekiwaniu na szkołę przyszłości. O trudnej obecności filmu w edukacji polonistycznej*, za: http://edukacjafilmowa.pl/w-oczekiwaniu-na-szkole-przyszlosci/#_ftnref11 (dostęp: 27 II 2021).

³⁸ Sformułowania przytoczone za: E. Rewińska, *Film w szkole – niezbędny dla początkujących*, <http://edukacjafilmowa.pl/film-w-szkole-niezbudnik-dla-poczatkujacych/> (dostęp 27 II 2021).

tym zaskakującym świecie: wyposażenie swojego wychowanka w potrzebne terminy i wiedzę, aby nie był on tylko biernym odbiorcą kinowego przekazu, ale również dochodził do własnych przemyśleń i interpretacji.

Autonomiczność filmu: swoista terminologia

Poznanie zasad i reguł rządzących dziełem sztuki ułatwia czerpanie przyjemności z obcowania z nim. Można oczywiście po prostu poddać się ogólnemu wrażeniu, jakie ono na nas wywiera, ale wtedy odbiór pozostanie niepełny, niepogłębiony i pobieżny. Gdy mamy do czynienia z dziełem literackim, dobrze jest poznać nurt i epokę, w jakiej tworzył autor, pochylić się nad jego indywidualnym stylem, zbadać obszary jego zainteresowań. Kiedy oglądamy obraz, warto znać kontekst i inne dzieła jego twórcy, a gdy słuchamy symfonii, można poznać chociaż ogólne zasady jej kompozycji. Podobnie z dziełem sztuki filmowej. Kategorie gatunku, nurtu, terminy takie jak kadr, plan czy adaptacja umożliwiają uczniowi wyrażenie i uzasadnienie swojego zdania po odbytej projekcji, pomagają w pełniejszym odbiorze dzieła. Gdy decydujemy się na obejrzenie z uczniami filmu, który jest ilustracją literatury, warto zapoznać młodych widzów z zagadnieniem ekranizacji i adaptacji (np. adaptacja wierna i reinterpretacja literackiego pierwowzoru³⁹).

Żeby wychować młodego widza, który w pełni świadomie odbiera audiowizualny przekaz, należy pamiętać o samym nauczycielu: powinien on stale podnosić swoje kompetencje w tej materii, nie mówiąc już o przygotowaniu do tego rodzaju zajęć. Dużą pomocą są tu profesjonalne czasopisma (np. miesięcznik „Kino”) lub filmy i ich omówienia udostępnione na stronach internetowych (choćby filmotekaszkolna.pl lub edukacjafilmowa.pl⁴⁰).

Wprowadzając ucznia w świat srebrnego ekranu, warto również pamiętać o tym, że film jako taki jest sztuką synkretyczną. Gdy więc pojawia się w nim muzyka, można zwrócić na nią uwagę: czy współgra z warstwą obrazu czy też istnieje między nimi dysonans? Jakie emocje stara się nam przekazać kompozytor poprzez swój utwór? Jak wprowadza muzykę w swoje dzieło sam reżyser – czy pojawia się ona oszczędnie, czy też przewija się przez większość scen? Co osiąga poprzez taki zabieg?

Ponadto pozostaje jeszcze warstwa zdjęć, dekoracji, kostiumów... innymi słowy obszarów artystycznej ekspresji jest wiele, chodzi zaś o to, by umieć właściwie odczytać przekaz, który niosą i

³⁹ Zob. E. Rewińska, dz. cyt., <http://edukacjafilmowa.pl/film-w-szkole-niezbędnik-dla-początkujących> (dostęp: 28 II 2021).

⁴⁰ Por. Tamże oraz D. Górecka, *Film jako atrakcyjne narzędzie realizacji wymagań podstawy programowej w reformującej się szkole podstawowej*, <http://edukacjafilmowa.pl/film-jako-atrakcyjne-narzedzie-realizacji-wymagan-podstawy-programowej-w-reformujacej-sie-szkole-podstawowej/> (dostęp 28 II 2021).

podjąć podstawowe próby wprowadzenia swoich uczniów w świat reżyserskiego warsztatu. Jak pisze o tym Elżbieta Rewińska:

w rozmowie zawsze uwzględniamy środki artystyczne: sposób opowiadania (czyli: jak?) pozwala lepiej zrozumieć problemy przedstawione w filmie (czyli: co?). Podobnie jak mówienie o literaturze nie musi składać się z liczenia sylab, tak rozmowa o filmie nie jest wyliczanką planów filmowych, ściemnień etc. Niemniej, świadomość sposobu funkcjonowania wybranych, podstawowych środków artystycznych – ciasne kadry wzmagające np. klaustrofobiczny nastrój filmu czy przeciwnie, szerokie plany dające „oddech” (co nie wyczerpuje ich znaczenia i funkcji); rezygnacja z koloru we współczesnym filmie i konsekwencje tej artystycznej decyzji (np. w *Zimnej wojnie* Pawła Pawlikowskiego, 2018 r.) – pozwoli na pogłębioną rozmowę o filmie (...) ⁴¹.

Indywidualizacja

Indywidualizacja to pojęcie, z którym współczesny nauczyciel styka się niemal na każdym kroku, przewija się ono bowiem nieustannie w fachowych i popularnych opracowaniach, a programy nauczania kładą nań duży nacisk. Współczesna edukacja stawia sobie za cel stworzenie szkoły, która dostrzeże i doceni niepowtarzalność talentów każdego ucznia, a wcześniej je rozpoznając i pomagając je rozwijać – przyczyni się do jego życiowego sukcesu.

Indywidualizacja ma miejsce za każdym razem, gdy dajemy uczniom wybór – także w obszarze poznawanych tekstów kultury. Są dzieła filmowe, które wypada znać, wpisały się one w szkolną praktykę – choćby *Siódma pieczęć* Ingmara Bergmana przy omawianiu średniowiecznego motywu „danse macabre” lub *Katedra* Tomasza Bagińskiego jako przykład ambitnego filmu animowanego. Zakładając jednak, że w ciągu roku poświęcimy trzy lub cztery lekcje na projekcje filmów, warto zadbać o to, by choć jeden tytuł mogli wybrać uczniowie – da im to poczucie własnej sprawczości i podkreśli praktyczny aspekt zdobywanej w szkole wiedzy względem ich codzienności.

Jeśli jednak jest to niemożliwe, choćby ze względu na miejscami zbyt ambitny program, to być może dobrym pomysłem byłoby utworzenie szkolnego koła filmowego albo klubu dyskusyjnego, dzięki któremu uczniowie mogliby pogłębiać swoją wiedzę i zainteresowania. Danuta Górecka sugeruje również możliwość zorganizowania „zielonej szkoły” z filmem – wyjazdu, który skupiałby młodych wielbicieli kina.⁴² Wymaga to oczywiście pewnego zaangażowania ze strony nauczyciela, jednak

⁴¹ E. Rewińska, dz. cyt., <http://edukacjafilmowa.pl/film-w-szkole-niezbędnik-dla-początkujących/> (dostęp: 28 II 2021).

⁴² D. Górecka, dz. cyt., <http://edukacjafilmowa.pl/film-jako-atrakcyjne-narzędzie-realizacji-wymagania-podstawy-programowej-w-reformującej-sie-szkole-podstawowej/> (dostęp: 28 II 2021).

zwykle może on liczyć choćby na pomoc pedagogów pracujących na co dzień w bibliotece lub uczących innych przedmiotów – pamiętać bowiem należy, że entuzjastów dziesiątej muzy jest naprawdę wielu.

Tworzenie „większych całości”

Dobłą praktyką stosowaną przez wielu nauczycieli jest tworzenie tzw. większych całości: gdy omawiamy np. *W pustyni i w puszczy*, warto zadbać o to, by w zadaniach niedotyczących bezpośrednio lektury również do niej nawiązywać. Zatem gdy chcemy, by nasz uczeń napisał rozprawkę, nawiążmy do omawianej książki (np. „Obraz podróży w powieści Sienkiewicza i innych tekstach kultury”), podobnie gdy sprawdzamy jego wiedzę gramatyczną czy ortograficzną (zadania nawiązujące treścią do wydarzeń z powieści). Dzięki temu uczeń zyskuje przekonanie, że lekturę naprawdę warto przeczytać (wszak wciąż o niej mowa, wciąż się do niej powraca), a ponadto jest tu jeszcze inny aspekt – lekcje literackie przeważnie cieszą się większym zainteresowaniem niż te językowe. Jeśli więc poprzez zręcznie sformułowane pytania i polecenia nauczyciel jest w stanie przenieść pozytywne nastawienie dzieci na materiał uznawany powszechnie za trudny i skomplikowany, to być może rezultaty jego działań okażą się nadspodziewanie pozytywne.

Powyższe rozważania dotyczyły literatury, jednak podobną strategię można zastosować w przypadku omawiania filmów. Nawiązywanie do ich treści, odwoływanie się do ich fabuły czy sympatycznych bohaterów może pomóc uczniom w przyswajaniu niełatwego materiału językowego.

Gdy więc polonista wprowadza w młodszych klasach reguły pisowni „rz” i „ż”, a na jednej z ostatnich lekcji odbyła się projekcja fragmentów *Opowieści z Narnii*, dlaczegoż by nie nawiązać do fabuły baśniowej historii? Oto Łucja bawi się wraz z rodzeństwem w chowanego – pomóż jej poprawnie zapisać miejsca, gdzie może się schować (tu np. „za **drzwiami**” „w **skrzyni**”, „za **drzewem**”, „za krzakiem **róż**”, „za **żywoplotem**”). Warto również wnieść nieco humoru do takich zadań – komizm w połączeniu z pozytywnymi wrażeniami z lubianego filmu może znacząco pomóc młodszym dzieciom w trudnej nauce ortografii i gramatyki.

Ku końcowi

Edukacja filmowa stanowi wielką szansę dla polonisty, a także jest dla niego dużym zobowiązaniem. Współczesny świat odchodzi powoli od modelu kultury opartego na słowie, a coraz to większą przewagę zyskuje obraz – szczególnie ten ruchomy. Jak zauważa w swoim artykule wspomniany już Bobiński:

Dziś, kiedy wiemy już, że inwazje cyfrowych przekazów ukształtowały bieg zdarzeń politycznych w najpoważniejszych państwach świata, zdecydowały (najprawdopodobniej) o wynikach wyborów i

zwrotach politycznych, stajemy wobec faktu dominacji wirtualnego świata ekranu nad doświadczeniem namacalnej, widzialnej i słyszalnej rzeczywistości. Pytanie zatem o to, czy ekran odzwierciedla czy kształtuje nasz świat spotyka się dziś z dwojaką odpowiedzią — i odzwierciedla, i kształtuje, i odbija, i tworzy. Mechanizm owego przemożnego oddziaływania medium wynalezione przez człowieka na rzeczywistość był już wielokrotnie opisywany i — jednocześnie — wciąż pozostaje w pewnym stopniu zagadką⁴³.

Nauczyciel jest odpowiedzialny za wykształcenie w młodym człowieku zmysłu krytycznego odbioru płynących doń z ekranu informacji, ich weryfikacji i oceny. Jednocześnie jako przewodnik po świecie najnowszej kultury, nauczyciel powinien nieustannie wskazywać na niewątpliwą wartość nowych środków przekazu wiedzy i na wartość związanych z nimi form sztuki, także sztuki filmowej. Nie odrzucając książek ani tradycyjnie pojętej literatury, otwierać powinien swoich wychowanków na odbiór najnowszych form artystycznej ekspresji i uczyć odpowiedniego ich odczytywania. Jeśli edukacja filmowa przybierze taki wymiar, to z pewnością okaże się niezwykle wartościowa i cenna, kształtująca wrażliwych i otwartych odbiorców wszystkich dzieł kultury.

Propozycja dydaktyczna:

„Film malowany van Goghiem”⁴⁴ – *Twój Vincent* (reż. Dorota Kobiela, Hugh Welchman, 2017)

Wybraliśmy film *Twój Vincent* z kilku powodów:

- *Twój Vincent* jest ważnym filmem dla historii kina ze względu na sposób realizacji. Ekranizacja jest pierwszą pełnometrażową animacją malarską na świecie. Każda klatka została ręcznie namalowana – w projekcie wzięło udział ponad stu malarzy, którzy ożywili obrazy Vincenta van Gogha⁴⁵.
- Polsko-brytyjska produkcja prezentuje biografię jednego z najsłynniejszych malarzy. Twórcy filmu pragnęli ukazać ostatnie lata życia artysty na podstawie faktów historycznych, w ten

⁴³ W. Bobiński, dz. cyt., http://edukacjafilmowa.pl/w-oczekiwaniu-na-szkole-przyszlosci/#_ftnref11 (dostęp 28 II 2021).

⁴⁴ A. Kijas, *Dawno temu w sztuce: „Twój Vincent” Film malowany van Goghiem*, <https://anchor.fm/dawnotemuwsztuce/episodes/16-TWJ-VINCENT-Film-malowany-van-Goghiem-effhmd> (dostęp 1 VII 2021).

⁴⁵ J. Mostowska, *Twój Vincent* (2017), <https://edukacjafilmowa.pl/twoj-vincent-2017/> (dostęp 1 VII 2021).

sposób reżyserowie dokonali swoistej destrukcji stereotypowego postrzegania van Gogha jako szaleńca⁴⁶.

- Produkcja odniosła ogromny sukces, *Twój Vincent* był nominowany m.in. do Oscara oraz Złotego Globu⁴⁷.
- Ekranizacja może stanowić punkt wyjścia do rozważań na rozmaite tematy – ta kwestia zostanie rozwinięta w dalszej części artykułu.

Propozycja działań lekcyjnych (dla VI lub VII klasy)

Nauczyciel – w ramach zadania domowego – przesyła uczniom dwa linki i prosi o to, by przyjrzeni się dziełom malarskim stworzonym przez Vincenta van Gogha. Pierwszy z nich to:

<https://www.vangoghmuseum.nl/en>.

Wizyta w wirtualnym muzeum⁴⁸ może się okazać szczególnie cennym doświadczeniem, dlatego że strona jest intuicyjna oraz estetyczna. Dodatkowo zawiera wiele cennych informacji na temat życia oraz twórczości van Gogha (nie tylko malarskiej, na stronie możemy przeczytać także wybrane **listy** napisane przez artystę). Kolejne wirtualne miejsce warte odwiedzenia to: <https://artsandculture.google.com/partner/van-gogh-museum>. W przypadku linku nr 2 warto zachęcić uczniów do uszeregowania obrazów kolorystycznie (aby uporządkować obrazy według koloru należy kliknąć ikonę palety) – w ten sposób łatwiej dostrzec wrażliwość malarza na wybór kolorystyki.

Przed seansem można spróbować stworzyć odpowiedni nastrój: zaciemnić okna w sali, ustawić krzesła w podobny sposób jak w sali kinowej. Nauczyciel może także postawić na biurku wazon ze słonecznikami lub ubrać bluzę/koszulkę z nadrukiem obrazu malarza.

Zanim uczniowie zaczną oglądać film, nauczyciel prosi ich o to, by w trakcie oglądania zwrócili uwagę na następujące kwestie:

⁴⁶ A. Podemska-Kałuża, *Twój Vincent Doroty Kobieli i Hugh Welchmana: lekcja intersemiotyczna z wątkami biograficznymi*, „Horyzonty Polonistyki”, nr 23, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/artukul/twoj-vincent-doroty-kobieli-i-hugh-welchmana-lekcja-intersemiotyczna-z-watkami-biograficznymi> (dostęp 1 VII 2021).

⁴⁷ <https://www.filmweb.pl/film/Tw%C3%B3j+Vincent-2017-698207/awards> (dostęp 1 VII 2021).

⁴⁸ Jako że wspomniane muzeum znajduje się w Amsterdamie – na zajęciach warto zwrócić uwagę na zapis nazw własnych (w ten sposób łączymy kształcenie kulturowe z językowym). W ramach przypomnienia uczniowie są proszeni o zapisanie na tablicy kilku rzeczowników (Holender, Holenderka, amsterdamczyk, amsterdamka). Jeśli uczniowie będą mieć problem z tym zadaniem, nauczyciel powinien przypomnieć reguły dotyczące zapisu nazw mieszkańców miast oraz państw.

- dlaczego niektóre sceny są czarno-białe?
- kolorystykę (jaki kolor dominuje w wielu scenach?)
- wplecenie fragmentów listów w opowieść o malarzu.

Przed seansem nauczyciel rozdaje uczniom kartę pracy, na której mogą zanotować pewne informacje, które będą punktem wyjścia do dalszych rozważań (załącznik nr 1).

Film trwa 90 minut, uczniowie oglądają produkcję bez przerw, aby mogli się na nim w pełni skoncentrować.

Dyskusja na temat filmu

Cykl lekcji nauczyciel rozpoczyna od swobodnej wymiany zdań uczniów, w ten sposób młode osoby mają możliwość podzielenia się swoimi pierwszymi wrażeniami i odczuciami po obejrzeniu filmu.

Nauczyciel zapisuje na tablicy następujące pytania:

Czy podobał się Wam film? Co najbardziej przykuło Waszą uwagę? Uzasadnij swoje zdanie.

Uczniowie odpowiadają na zadane pytania w grupach czteroosobowych. Każda grupa wybiera „lidera”, który podsumuje wypowiedź własną oraz pozostałych uczniów. Dzięki temu uczniowie mogą swobodnie wyrazić swoją opinię (dodatkowo ćwiczą umiejętność wzajemnego słuchania swoich wypowiedzi).

Kolejnym etapem lekcji jest wspólna rozmowa na temat biografii oraz malarskiej twórczości Vincenta van Gogha – uczniowie mogą wykorzystywać wiedzę, którą zdobyli w trakcie oglądania filmu oraz wirtualnego spaceru po muzeum w Amsterdamie.

Nauczyciel rozdaje uczniom kolejną kartę pracy (załącznik nr 2), którą uczniowie będą uzupełniać w ramach zajęć. Na początku uczniowie tworzą notatkę dotyczącą charakterystyki malarza. Uczniowie uzupełniają sketchnotkę, odpowiadając na następujące pytania:

Zapisz jak najwięcej informacji na temat Vincenta van Gogha (Skąd pochodził? Czym się zajmował? W jaki sposób się zachowywał? Jakie było jego usposobienie?).

Po uzupełnieniu pierwszej części tabeli uczniowie dzielą się spostrzeżeniami na forum klasy oraz uzupełniają swoje notatki na podstawie wypowiedzi innych osób. Następnie próbują odpowiedzieć na kolejne pytania, tym razem związane z techniką malarską pisarza:

Jakie barwy pojawiają się najczęściej na obrazach van Gogha?

W jaki sposób artysta nakładał farbę?

Co sprawia, że jego dzieła są charakterystyczne?

Kogo/Co malarz przedstawiał na swoich obrazach⁴⁹?

Jakimi liniami posługiwał się artysta?

Samodzielna praca uczniów może zostać omówiona w analogiczny sposób (uzupełnianie notatek na podstawie wypowiedzi pozostałych osób). Po uzupełnieniu karty pracy uczniowie oraz nauczyciel próbują wspólnie ustalić związek między życiem a twórczością malarza.

Warto nakierunkować poprzez zadanie im pytań pomocniczych:

Jaki wpływ miało życie van Gogha na jego malarstwo? Czy potraficie wskazać podobieństwa między jego biografią a twórczością?

Nauczyciel zapisuje na tablicy wspólne wnioski, które uczniowie przepisują pod uzupełnioną sketchnotką.

Przykładowa odpowiedź: Vincent van Gogh malował bliskie sobie osoby oraz miejsca. Tworzone przez niego dzieła były zagadkowe i niejednoznaczne – podobnie jak jego losy – możemy zatem postawić znak równości między jego życiem a malarstwem. Niektóre obrazy artysty są zarazem świadectwem jego podróży, upamiętniają one widoki, które podziwiał, a także portretują poznanych ludzi.

Zadanie wieńczące rozważanie na temat malarstwa van Gogha jest pewną modyfikacją metody tworzenia opowieści z wykorzystaniem kart Dixit⁵⁰. Uczniowie siadają w kole, po czym nauczyciel rozdaje im wydrukowane obrazy malarza – każdy uczeń otrzymuje 2 kopie dzieł. Po chwili zastanowienia jeden z uczniów zaczyna tworzyć krótką opowieść narracyjną (2-3 zdania), w którą wplata elementy opisu wylosowanej reprodukcji. Kolejne osoby kontynuują jego opowieść (po raz kolejny staramy się zachęcić uczniów do słuchania swoich wypowiedzi – w ten sposób mogą stworzyć spójną oraz ciekawą historię).

⁴⁹ W tym miejscu warto przypomnieć podział dzieł malarskich na pejzaże, sceny rodzajowe, martwą naturę etc. Uzupełnianie sketchnotki może być także pretekstem do wzbogacenia słownictwa uczniów poprzez wyjaśnienie takich terminów jak: faktura, kontur, zestawienie barwne (bowiem są one niezwykle istotne w przypadku opisu dzieł malarskich).

⁵⁰Kreatywny polonista, *Karty Dixit na lekcjach języka polskiego*, <http://kreatywnypolonista.blogspot.com/2018/07/karty-dixit-na-lekcjach-jezyka-polskiego.html> (dostęp 1 VII 2021).

Aby podsumować ten etap, uczniowie wspólnie tworzą chmurę wyrazów – najpierw zapisują swoje propozycje w internetowym generatorze⁵¹, po czym przepisują swoje spostrzeżenia do zeszytu (mogą spróbować odtworzyć charakterystyczny układ słów, kolory – aby tworzenie notatki było rodzajem zabawy).

Polecenie zapisane w generatorze chmur wyrazów:

Jakie słowa kojarzą Ci się z van Goghem? Postaraj się zapisać jak najwięcej określeń.

Konwencje gatunkowe filmu

Jako kolejną propozycję lekcyjną proponujemy rozmowę o gatunkach filmowych wykorzystanych w filmie *Twój Vincent*. Aby przygotować uczniów do wykonania tego zadania warto wykorzystać metodę lekcji odwróconej. Uczniowie zostają podzieleni na czteroosobowe grupy. Każdy zespół przygotowuje plakat, na którym przedstawia najważniejsze cechy trzech gatunków filmowych⁵² (nauczyciel rozdaje pocięte paski z nazwami gatunków, załącznik nr 3).

Uczniowie zapisują w zeszycie pytania pomocnicze, które mogą im ułatwić tworzenie plakatów:

Jakie przykłady danego gatunku przychodzą Wam do głowy?

Czy ten gatunek cieszy się dużą popularnością?

Kim są najczęściej bohaterowie występujący w danym gatunku?

Czy dany gatunek silnie oddziałuje na emocje widza?

Czy w danym gatunku występują aktorzy?

Kim są najczęściej bohaterowie występujący w danym gatunku?

Przykładowe źródła, z których uczniowie mogą korzystać w trakcie przygotowywanie plakatów:

- Warto skorzystać z materiałów dostępnych na stronie edukacjafilmowa.pl (np. artykuł Jadwigi Mostowskiej⁵³ oraz Dominika Wierskiego⁵⁴).

⁵¹ <https://www.mentimeter.com/> (dostęp 1 VII 2021).

⁵² Nauczyciel zachęca uczniów do podawania **własnych** definicji na podstawie źródeł internetowych (oraz do podania swoich własnych propozycji filmów należących do danego gatunku).

⁵³ J. Mostowska, *Elementarz młodego kinomana*, <https://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/> (dostęp: 1 VIII 2021).

⁵⁴ D. Wierski, *Rodzaje i gatunki filmowe*, <https://edukacjafilmowa.pl/rodzaje-i-gatunki-filmowe/> (dostęp: 1 VIII 2021).

- Na stronie Wikipedii także można odnaleźć wiele przydatnych informacji (wystarczy wpisać nazwę konkretnego gatunku w wyszukiwarce Wikipedii, www.wikipedia.pl).
- Kolejnym źródłem, z którego uczniowie mogą skorzystać są materiały dydaktyczne zamieszczone na platformie Genially (np. prezentacja wykonana przez Magdalенę Piotrkowską⁵⁵ oraz Sławkę⁵⁶).

Po prezentacji plakatów uczniowie są proszeni o odpowiedź na pytanie:

Jakie gatunki reprezentuje film *Twój Vincent*? Uzasadnij swoje propozycje.

Czy znasz inne ekranizacje filmowe, które można zakwalifikować do kilku gatunków?

Poniżej zapisujemy przykładową notatkę, w której opisujemy cechy kilku konwencji gatunkowych wykorzystanych w ekranizacji:

Film kryminalny (zagadkowa śmierć artysty, próba rozwiązania tajemnicy), film biograficzny (ukazanie życia malarza), cechy dokumentu (przedstawienie różnych punktów widzenia, zaprezentowanie rozmaitych ocen, interpretacji zdarzeń), **film animowany** (stworzony za pomocą animacji – w tym miejscu można wspomnieć o trwających obecnie pracach nad ekranizacją *Chłopów*, film zostanie zrealizowany w podobny sposób).

Nauczyciel w dalszej części lekcji koncentruje się przede wszystkim na animacji, bowiem wiele osób uważa, że ten gatunek jest wykorzystywany jedynie do tworzenia „kreskówek”, „bajek dla dzieci”. Takie postrzeganie filmów animowanych jest jednak błędne, o czym świadczy m.in. omawiany na zajęciach film poświęcony holenderskiemu malarzowi.

Następnie uczniowie starają się odpowiedzieć na jedno z pytań zadanych przed seansem (Dlaczego niektóre sceny są czarno-białe?) – uczniowie mogą korzystać z notatek wykonanych w trakcie oglądania filmu.

Przykładowa odpowiedź:

W filmie dostrzegamy połączenie dwóch typów animacji: **wielokolorowej** (narracja o teraźniejszości) i **czarno-białej** (narracja o przeszłości, retrospekcje). Nauczyciel może dodać, że w ten sposób twórcy

⁵⁵ M. Piotrowska, *Zanim pójdziemy do kina. O gatunkach filmowych*, <https://view.genial.ly/5ec3d5db32a04c0d96b79108/horizontal-infographic-review-gatunki-filmowe> (dostęp: 1 VIII 2021).

⁵⁶ Sławka, *Gatunki filmowe*, <https://view.genial.ly/6044a2926c0c850d6be7150d/horizontal-infographic-review-gatunki-filmowe> (dostęp: 1 VIII 2021).

pragnęli wyeksponować sceny przedstawiające retrospekcje (ponadto czarno-białe kadry przypominają stare zdjęcia⁵⁷).

Nauczyciel zapisuje na tablicy następujące pytanie:

Która z czarno-białych scen wywarła na Was szczególne wrażenie?

Uczniowie zapisują swoje odpowiedzi na kartkach samoprzylepnych, po czym przyklejają je do tablicy. Nauczyciel analizuje zapisane odpowiedzi, zwraca uwagę na często powtarzające się sceny i prosi, aby niektóre osoby spróbowały uzasadnić swój wybór (zapewne mimo wskazania tej samej sceny, uczniowie kierowali się odmiennymi kryteriami wyboru, ponieważ każdy odbiera dzieło filmowe w odmienny sposób, zwraca uwagę na inne kwestie).

Aby zachęcić uczniów do dalszej refleksji na temat filmów animowanych, nauczyciel dzieli klasę na zespoły dwuosobowe (lub trzyosobowe). Uczniowie wspólnie próbują odpowiedzieć na następujące pytania:

Jakie poznane przez Was utwory literackie mają potencjał, aby stać się animacją filmową ⁵⁸ ?

Gdybyście byli reżyserem owej ekranizacji, w jaki sposób chcielibyście zrealizować swój zamysł? (Pamiętajcie o tym, że są różne typy animacji, np. rysunkowe, animacje 2D oraz 3D, anime)

Kto chętnie obejrzałby wyreżyserowany przez Was film?

Zadane pytania wymagają dłuższej chwili namysłu, dlatego warto na tę część lekcji przeznaczyć nieco więcej czasu, aby uczniowie nie czuli presji. Podczas gdy uczniowie dzielą się swoimi refleksjami z resztą klasy (ponownie jedna z osób prezentuje efekt pracy grupowej, warto jednak wytypować inną osobę niż na wcześniejszych zajęciach), nauczyciel notuje ich pomysły na tablicy.

W ramach podsumowania omawiania *Twojego Vincenta* zachęcamy uczniów do autorefleksji związanej z osobistymi preferencjami. Każdy uczeń próbuje uzasadnić swój wybór w kilkuzdaniowej wypowiedzi.

⁵⁷ Wywiad z Dorotą Kobiela, „Magazyn: Teraz Polska”, <https://magazynterazpolska.pl/pl/a/nasz-vincent> (dostęp 1 VII 2021).

⁵⁸ Witold Bobiński zachęca do filmowego czytania tekstów literackich.

Zespół Centralnego Gabinetu Edukacji Filmowej, *Propozycje wykorzystania filmu w realizacji podstawy programowej z języka polskiego dla klas 4–8 szkoły podstawowej*, <https://edukacjafilmowa.pl/propozycje-wykorzystania-filmu-w-realizacji-podstawy-programowej-z-jezyka-polskiego-dla-klas-4-8/> (dostęp 1 VII 2021).

Na zajęciach poświęconych życiu oraz twórczości van Gogha mieliście styczność z obrazami, filmem oraz korespondencją van Gogha (została ona wykorzystana w ekranizacji). Co na Ciebie bardziej oddziałuje? Jak myślisz – dlaczego? Swoją wypowiedź możesz rozpocząć w następujący sposób: *Najbardziej przemawia do mnie..., ponieważ...*

Projekty grupowe

Po zrealizowaniu omówionych wcześniej zajęć, uczniowie biorą udział w dwóch projektach edukacyjnych:

Projekt klasowy:

Niech każdy z Was spróbuje sobie wyobrazić, że jest Vincentem van Goghiem. Wspólnie stwórzcie profil na Instagramie znanego malarza. Każdy z Was niech wybierze jeden obraz malarza i doda go jako post. Pamiętajcie o tym, że warto korzystać z takich funkcji jak hasztagi czy geotagi. Waszym głównym zadaniem jest jednak stworzenie „blogowego” wpisu komentującego dane dzieło (Możecie w nim spróbować odpowiedzieć na takie pytania jak: Co Cię zainspirowało do namalowania tego obrazu? Kogo przedstawiłeś na danym portrecie? Dlaczego wybrałeś ciepłą/zimną tonację kolorów? etc.).

Projekt grupowy:

Dobierzcie się w pary i spróbujcie pisać do siebie codziennie listy przez tydzień. W swojej korespondencji opisujcie Waszą codzienność – możecie przedstawić Wasze ulubione miejsca, nakreślić zabawną sytuację, która się Wam przydarzyła etc. Niech Waszą inspiracją będzie korespondencja van Gogha wykorzystana w filmie *Twój Vincent* (już sam tytuł ekranizacji jest nawiązaniem do pożegnania na końcu listu).

W ramach przypomnienia podstawowych informacji na temat pisania listu, warto wcześniej omówić z uczniami kolejną sketchnotkę (załącznik nr 4).

Pozostałe propozycje zadań

- Odtwórz wybrany kadr filmowy lub obraz van Gogha i zrób mu zdjęcie. Pamiętaj o tym, by przygotować odpowiedni kostium i/lub rekwizyty. Zwróć uwagę na szczegóły (Z której strony pada światło? Jaka jest kolorystyka fotosu/obrazu?).
- Napisz recenzję filmu *Twój Vincent*.
- Napisz opis Twojego ulubionego obrazu Vincenta van Gogha.

- Napisz opowiadanie, w którym zawrzesz opis wybranego obrazu Vincenta van Gogha (możesz wykorzystać elementy opisu we wstępie, rozwinięciu lub zakończeniu).
- Stwórz dzieło sztuki (np. obraz, rzeźbę, rysunek) w stylu Vincenta van Gogha.

Kwestie wychowawcze

Animacja może także stanowić punkt wyjścia do rozmowy w ramach lekcji wychowawczej. W filmie poruszono kwestię zaburzeń psychicznych, o których każdy młody człowiek powinien mieć elementarną wiedzę, aby móc rozpoznać u siebie niepokojące objawy, które wymagają wizyty u psychologa.

Kolejną istotną kwestią jest problem stygmatyzacji jednostki⁵⁹. Vincent został ukazany w filmie nie tylko jako genialny malarz, ale także jako zwykły człowiek, który cierpi z powodu braku akceptacji oraz zrozumienia ze strony otoczenia. Razem z klasą warto się zastanowić, dlaczego Vincent był odrzucony przez innych (w tym miejscu nie sposób nie wspomnieć o tym, że ogół postrzegał go jako „wariata, który odciął sobie ucho”). Jedynie najbliższe osoby okazywały mu wsparcie i życzliwość, a przecież to właśnie one znały go najlepiej.

Nauczyciel powinien spróbować uświadomić młodzieży, że możemy kogoś zranić nie tylko czynami, ale także słowami (np. pisząc obraźliwe komentarze w Internecie, choć zjawisko tzw. hejtu z pewnością zasługuje na to, by poświęcić na nie osobne zajęcia).

Podsumowanie

Uważamy, że najważniejszą umiejętnością, którą warto ćwiczyć w trakcie zajęć poświęconych analizie filmów, jest sztuka kulturalnego rozmawiania. Zaplanowane przez nas pogadanki oraz prace grupowe w założeniu mają na celu zachęcanie do wyrażania własnych opinii, poglądów, to także pretekst do tego, by uczyć młodzież **sluchania** swoich wypowiedzi (nawet jeśli czyjaś opinia jest odmienna). Uważamy, że to szczególnie cenne zdolności, dlatego że uczniowie mogą je wykorzystywać w codziennym życiu – np. w trakcie rozmów o popkulturze w grupach rówieśniczych (pragniemy w ten sposób realizować tzw. pragmatyczne nauczanie). Naszym kolejnym celem było zachęcanie uczniów do tworzenia graficznych notatek, z tego powodu w poniższym artykule umieściliśmy dwie przykładowe sketchnotki⁶⁰.

⁵⁹ Warto przygotować oraz omówić prezentację na temat tego zjawiska na wypadek, gdyby uczniowie nie znali wcześniej tego pojęcia lub zaprosić na zajęcia psychologa/pedagoga, który wspólnie z polonistą poprowadzi zajęcia.

⁶⁰ O korzyściach tworzenia graficznych notatek można przeczytać m.in. w artykule Anny Foks.

Dodatkowo pragnęliśmy połączyć kształcenie kulturowe z nauką poprawnego pisania, by stworzyć pewien cykl edukacyjny. Z tego powodu zaproponowaliśmy różne formy wypowiedzi

pisemnej, aby uczniowie sami mogli wybrać zadanie, którego realizacja sprawi im największą przyjemność (indywidualizacja nauczania).

Załączniki:

KORESPONDENCJA		
Do kogo van Gogh adresował najczęściej listów?	Jaka była historia ostatniego listu napisanego przez malarza?	O czym van Gogh pisał w swoich listach?

A. Foks, *Jak sobie poradzić ze zdalnym nauczaniem?*, [w:] *Nauczanie zdalne*

W dobie pandemii. Wyzwania i doświadczenia edukacji polonistycznej, A. Kania, K. Mucha-Iwaniczko, M. Szumal (red.), Kraków 2020, s. 11-20.

KOLORYSTYKA		
Wymień kilka najczęściej pojawiających się kolorów w filmie:		
CZARNO-BIAŁE SCENY		
Podaj kilka przykładów czarno-białych scen:	Jakie emocje wzbudzają w Tobie czarno-białe sceny (zwróć także uwagę na oprawę muzyczną)?	Co łączy wszystkie czarno-białe sceny?

Załącznik nr 1

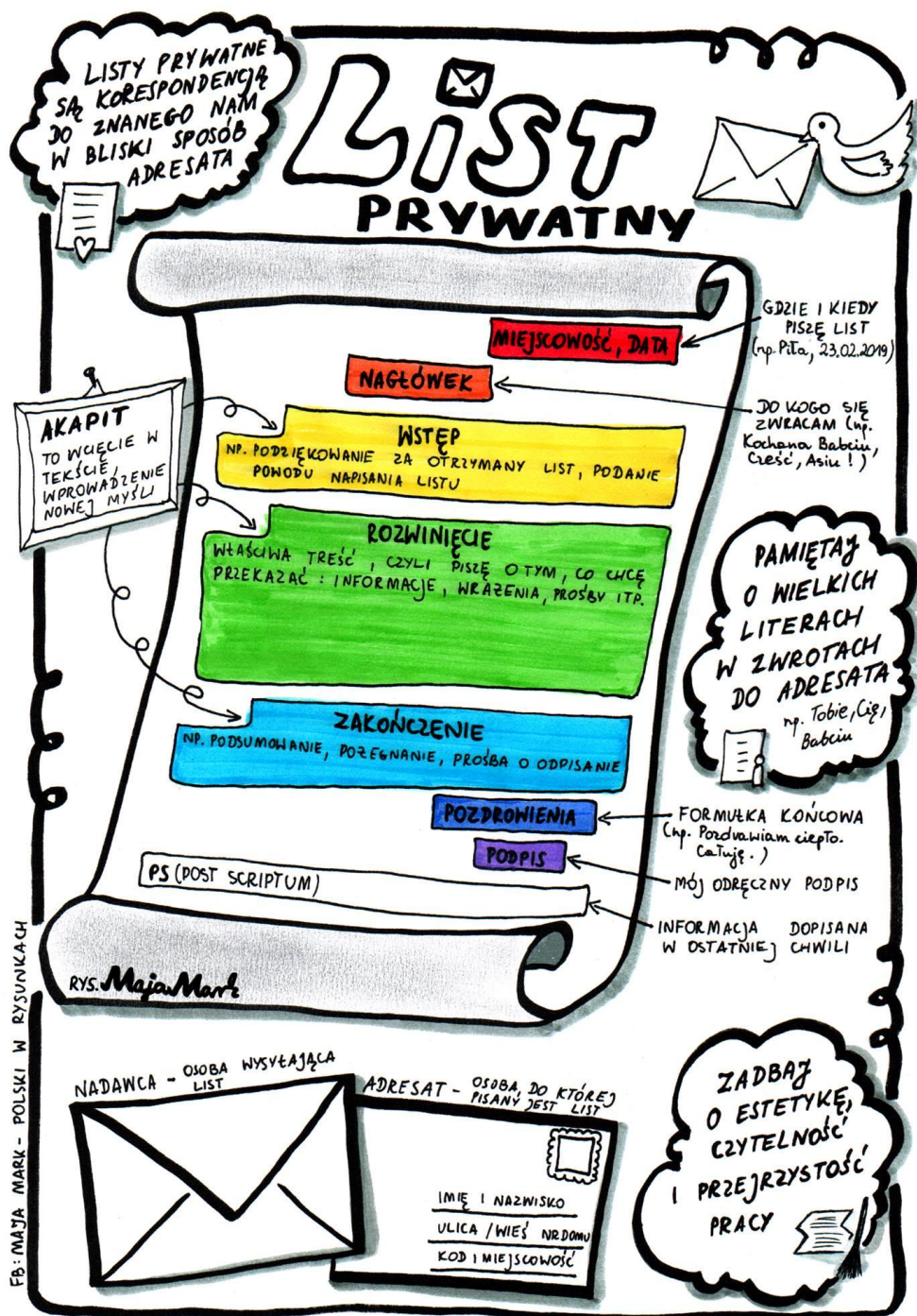

Załącznik nr 2: Notatka malowana van Goghem, ilustracja wykonana przez Agnieszkę Rozenek.

Źródło: materiały własne.

Film sensacyjny	Film kryminalny	Komentarz opublikowany w prasie
Serial telewizyjny	Musical	Komedia
Reality show	Film kostiumowy	Artykuł informacyjny w prasie
Film biograficzny	Talk-show	Film katastroficzny
Telenowela	Teleturniej	Telewizyjny program informacyjny
Film science fiction	Film animowany	Horror
Film familijny	Komedia romantyczna	Telewizyjny reportaż
Film dokumentalny	Film dla dzieci	Film psychologiczny

Załącznik nr 3: *Lekcja: W gąszczu gatunków*. Źródło: <https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/w-gaszczu-gatunkow/> (dostęp: 1 VII 2021).

Załącznik nr 4, Maja Mark, Facebook: Maja Mark – Polski w rysunkach

Źródło: <https://www.facebook.com/polskiwrysunkach/posts/290085058328956/> (dostęp 1 VII 2021)

Bibliografia

1. AZ, *Gdzie znalazł Pan tak doskonałego scenarzystę 48 lat od premiery filmu Wesele w reżyserii Andrzeja Wajdy*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2433011> (dostęp: 19 II 2021).
2. Bobiński W., *W oczekiwaniu na szkołę przyszłości. O trudnej obecności filmu w edukacji polonistycznej*, za: http://edukacjafilmowa.pl/w-oczekiwaniu-na-szkole-przyszlosci/#_ftnref11 (dostęp: 27 II 2021).
3. Foks A., *Jak sobie poradzić ze zdalnym nauczaniem?*, [w:] *Nauczanie zdalne w dobie pandemii. Wyzwania i doświadczenia edukacji polonistycznej*, Kania A., Mucha-Iwaniczko K., Szumal M. (red.), Kraków 2020, s. 11-20.
4. Górecka D., *Film jako atrakcyjne narzędzie realizacji wymagań podstawy programowej w reformującej się szkole podstawowej*, <http://edukacjafilmowa.pl/film-jako-atrakcyjne-narzedzie-realizacji-wymagan-podstawy-programowej-w-reformujacej-sie-szkole-podstawowej/> (dostęp: 28 II 2021).
5. <https://www.filmweb.pl/film/Tw%C3%B3j+Vincent-2017-698207/awards> (dostęp: 1 VII 2021).
6. <https://www.mentimeter.com/> (dostęp: 1 VII 2021).
7. <https://www.vangoghmuseum.nl/en> (dostęp: 1 VII 2021).
8. Irzykowski K., *Dziesiąta muza: zagadnienia estetyczne kina*, Kraków 1924.
9. Kijas A., *Dawno temu w sztuce: „Twój Vincent” Film malowany van Goghiem*, <https://anchor.fm/dawnotemuwsztuce/episodes/16-TWJ-VINCENT-Film-malowany-van-Goghiem-effhmd> (dostęp: 1 VII 2021).
10. Kreatywny polonista, *Karty Dixit na lekcjach języka polskiego*, <http://kreatywnypolonista.blogspot.com/2018/07/karty-dixit-na-lekcjach-jezyka-polskiego.html> (dostęp: 1 VII 2021).
11. Mark M., *Facebook: Maja Mark – Polski w rysunkach*, <https://www.facebook.com/polskiwrysunkach/posts/290085058328956/> (dostęp: 1 VII 2021).
12. Mostowska J., *Twój Vincent (2017)*, <https://edukacjafilmowa.pl/twoj-vincent-2017/> (dostęp: 1 VII 2021).
13. Mostowska J., *Elementarz młodego kinomana*, <https://edukacjafilmowa.pl/elementarz-mlodego-kinomana/> (dostęp: 1 VIII 2021).

14. Piotrowska M., *Zanim pójdziemy do kina. O gatunkach filmowych*, <https://view.genial.ly/5ec3d5db32a04c0d96b79108/horizontal-infographic-review-gatunki-filmowe> (dostęp: 1 VIII 2021).
15. Podemska-Kałuża A., *Twój Vincent Doroty Kobieli i Hugh Welchmana: lekcja intersemiotyczna z wątkami biograficznymi*, „Horyzonty Polonistyki”, nr 23, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/arttykul/twoj-vincent-doroty-kobieli-i-hugh-welchmana-lekcja-intersemiotyczna-z-watkami-biograficznymi> (dostęp: 1 VII 2021).
16. *Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język polski*, za: <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/podstawa-programowa-ksztalcenia-ogolnego-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-jezyk-polski.pdf> (dostęp: 27 II 2021).
17. Rewińska E, *Film w szkole – niezbędny dla początkujących*, <http://edukacjafilmowa.pl/film-w-szkole-niezbudnik-dla-poczatkujacych/> (dostęp: 28 II 2021).
18. Sławka, *Gatunki filmowe*, <https://view.genial.ly/6044a2926c0c850d6be7150d/horizontal-infographic-review-gatunki-filmowe> (dostęp: 1 VIII 2021).
19. Wierski D., *Rodzaje i gatunki filmowe*, <https://edukacjafilmowa.pl/rodzaje-i-gatunki-filmowe/> (dostęp: 1 VIII 2021).
20. Wywiad z Dorotą Kobiela, „Magazyn: Teraz Polska”, <https://magazynterazpolska.pl/pl/a/nasz-vincent> (dostęp: 1 VII 2021).
21. Zespół Centralnego Gabinetu Edukacji Filmowej, *Propozycje wykorzystania filmu w realizacji podstawy programowej z języka polskiego dla klas 4–8 szkoły podstawowej*, <https://edukacjafilmowa.pl/propozycje-wykorzystania-filmu-w-realizacji-podstawy-programowej-z-jezyka-polskiego-dla-klas-4-8/> (dostęp: 1 VII 2021).

Maria Bólož,
Gabriela Filipowicz
Uniwersytet Jagielloński

***Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza w kontekście edukacji muzealnej**

Edukacja muzealna zyskuje coraz większą popularność. Wszyscy ci, którzy chcą poszerzać swoją wiedzę i zbierać rozmaite doświadczenia związane z kulturą, nauką i sztuką mogą to realizować między innymi właśnie z pomocą muzeów. Instytucje te mogą spełniać nieocenioną rolę w budzeniu ciekawości uczniów. Musimy jednak pamiętać, że to właśnie szkoła, a ściślej rzecz ujmując, nauczyciele są w dużej mierze odpowiedzialni za to, czy dana placówka będzie chciała nawiązać współpracę z muzeum. Istotne jest oczywiście nastawienie samych nauczycieli i ich zapał do pracy, do ciągłego samokształcenia i zdobywania nowych kwalifikacji. Jeśli już zdecydujemy się na krok zbliżający nas do dokładniejszego poznania danego muzeum, powinniśmy przeprowadzić z uczniami rozmowę, która zachęci ich do takiej edukacyjnej wizyty. Warto podkreślić również to, że większość młodych ludzi myśląc o wyjściu do muzeum, negatywnie nastawia się na nudną wędrówkę między eksponatami, które zazwyczaj są powierzchownie przedstawiane przez edukatorów muzealnych lub nauczycieli. Duży nacisk kładzie się na to, by uczniowie byli w takich sytuacjach nie rozmawiali między sobą i wykazywali się dużym skupieniem. Oczywiście musimy ustalić pewne reguły zachowania, ale nie mogą one stanowić głównego założenia związanego z wyjściem.

Bardzo dobrą okazją do tego, by wprowadzić uczniów w muzealną rzeczywistość jest praca z danym dziełem literackim. W tym artykule będziemy starały się ukazać zasadność połączenia lektury *Pana Tadeusza* właśnie z elementami edukacji muzealnej. Już na wstępie należy zauważyć to, iż utwór Adama Mickiewicza stanowi wyzwanie czytelnicze dla większości uczniów. Wynika to zapewne z tego, iż młodzież nie do końca potrafi odnaleźć się w literaturze XIX wieku, szczególnie jeśli nauczyciel języka polskiego nie próbuje zainteresować ich przedstawionym w epopei światem. Przy tak wymagającej lekturze nie wystarczy zadawanie szeregu pytań do tekstu i sprawdzania tego, czy w pamięci uczniów zapisał się każdy, najdrobniejszy szczegół lektury. Aby naprawdę zafascynować młodych ludzi

tą dawną, szlachecką rzeczywistością, należy przypomnieć sobie swoje pierwsze spotkanie z *Panem Tadeuszem*. To pozwoli nauczycielom odświeżyć sobie swoje własne doświadczenia w tym przede wszystkim wątpliwości i niewiadome, które towarzyszyły im przy okazji pracy z utworem. W taki sposób staniemy się bardziej wrażliwi na początkującego odbiorcę dzieła i zamiast obarczać go niezliczoną ilością zadań, pomożemy mu odnaleźć własną drogę do zrozumienia tekstu Adama Mickiewicza. Niezmiernie pomocna może okazać się tutaj właśnie edukacja muzealna.

Bardzo dobrym pomysłem wprowadzającym do przeczytania lektury bądź rozpoczynającym omawianie tekstu będzie zaplanowanie inspirującej lekcji we wrocławskim Muzeum Pana Tadeusza, które prezentuje dwie stałe wystawy. Pierwsza z nich to *Rękopis Pana Tadeusza*. Opowiada ona o powstaniu i recepcji jednego z najważniejszych dzieł literatury polskiej, a równocześnie zaprasza odbiorców do nieznanego im świata, który kryje w sobie wielość bogactwa kulturowego i historycznego. Druga stała wystawa pod nazwą *Misja: Polska*, poświęcona jest romantycznej idei wolności, która wpłynęła również na wydarzenia związane z II wojną światową. Muzeum oferuje szeroką gamę rozwiązań dla uczniów, a jednym z nich są lekcje muzealne online. Oferta skierowana jest do dzieci i młodzieży klas szkoły podstawowej i ponadpodstawowej. Katalog takich lekcji zawiera w sobie wiele ciekawych propozycji, które rozwijają wyobraźnię i poszerzają wiedzę za pomocą dostępnych na stronie internetowej filmików edukacyjnych. Lekcje realizowane online⁶¹ dotyczą takich tematów jak: „Obyczaje i tradycje polskie w *Panu Tadeuszu*”, „Soplicowo i jego zwierzyńiec”, „Skąd *Pan Tadeusz* na wrocławskim Rynku? – historia powstania utworu i losy rękopisu”, „W soplicowskim dworze – świat kultury szlacheckiej utrwalaony w *Panu Tadeuszu*”, „Zaczytany latarnik – o poruszającej sile *Pana Tadeusza*”. Znajdziemy w tym muzeum jeszcze wiele fascynujących tematów lekcji w nim prowadzonych, zarówno w trybie stacjonarnym, jak i za pośrednictwem Internetu. Zajęcia te są oczywiście prowadzone przez wykwalifikowanych edukatorów, którzy angażują w nie uczniów, posługując się działaniami interaktywnymi. Zdobywanie wiedzy oparte jest tutaj o rozmowę i wykorzystanie multimedialnych, które pomagają i uatrakcyjniają odbiór lektury *Pana Tadeusza*. Na stronie internetowej Muzeum Pana Tadeusza we Wrocławiu znajdziemy również filmy edukacyjne dostępne dla każdego. Dotyczą one kontekstu i świata przedstawionego w dziele Mickiewicza⁶². Oprócz nich możemy poszerzyć

⁶¹ Tutaj znajdują się oferty wystaw online oraz warsztaty artystyczne jako propozycje programów edukacyjnych dla szkół: https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/programy_educacyjne/lekcje-muzealne/ https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/programy_educacyjne/muzealne-warsztaty-artystyczne/.

⁶² Filmy edukacyjne dostępne na stronie internetowej Muzeum Pana Tadeusza we Wrocławiu:

swoją wiedzę za pomocą kilkuminutowych materiałów skupiających się na historii Polski od XVIII do XXI wieku.

Po tak ciekawych zajęciach muzealnych praca uczniów w szkole stanie się bardziej zrozumiała i uporządkowana. Za pomocą swoich doświadczeń muzealnych, widzianych eksponatów i przeprowadzonych z edukatorami rozmów dotyczących *Pana Tadeusza* i wszystkiego, co się wiąże z powstaniem tego utworu, łatwiej będzie im odnaleźć się w twórczej pracy z lekturą. Współpraca z muzeum może zainspirować ich do dalszego zdobywania wiedzy na temat największych dzieł romantycznych oraz tła historycznego, które towarzyszyło ich powstawaniu.

***Pan Tadeusz* w szkole: uczniowskie wyzwanie i ponadczasowe wartości**

Pan Tadeusz to epopeja narodowa oraz poemat ukazujący dzieje Rzeczypospolitej, dawne obyczaje staropolskie, tradycje narodowe, piękny obraz patriotyzmu oraz miłość romantyczną. Jest to również utwór historyczny, który przedstawia dramat woli i egzystencji⁶³, ponieważ poruszane są w nim problemy więzi człowieka z historią i litewską przyrodą, a także obraz jednostki ludzkiej jako mikrokosmosu⁶⁴, która na skutek związku ze światem, staje się częścią czegoś wyższego – makrokosmosu. Taka rozbudowana definicja *Pana Tadeusza* pokazuje, że może być to utwór niełatwy w odbiorze dla uczniów szkoły podstawowej, ponieważ ma on w sobie wiele znaczeń i wymiarów, które domagają się odczytania i zrozumienia. Warto podkreślić tutaj fakt, że badacze długo spierali się o to, do jakiego gatunku należy zaliczyć dzieło wybitnego polskiego poety romantycznego – Adama Mickiewicza. Już na podstawie wiedzy o licznych konfliktach znawców epoki można śmiało stwierdzić, iż dzieci też mogą mieć problem z odbiorem poematu. Uczniowie zwykle niechętnie podchodzą do czegoś, co od początku było przedmiotem polemik, tak jak w przypadku *Pana Tadeusza* od 1834 roku. Najmłodsi czytelnicy cenią konkrety, dlatego fakt, iż dzieło Mickiewicza ma charakter epicko-liryczny, powoduje, że w uczniach powstaje niechęć do sięgnięcia po lekturę.

Kolejny czynnik utrudniający szkolny odbiór utworu to interpretacja historii narodowej. Problematyka historyczna poematu jest bardzo rozbudowana, ponieważ ukazuje patriotyczną i bogatą w różne przygody życiowe przemianę Jacka Soplicy, poruszający koncert Jankiela, wątki związane z wojnami Napoleona. Ta tematyka jest istotna w odczytaniu uniwersalnych

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/pan-tadeusz-konteksty/> ;

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/historia-polski-xix-wiek/> ; Spacer po muzeum:

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/spacer-po-muzeum/>.

⁶³ *Romantyzm*, red. Skoczek A., Wydawnictwo SMS, Bochnia – Kraków – Warszawa, s. 334.

⁶⁴ Tamże: s. 335.

prawd dzieła, a nie każdy uczeń z uwagą przeczyta wszystkie historyczne fragmenty pokazujące pełnię życia narodu. Fragmenty o Legionach Narodowych, pięknym polonezie, czy spowiedzi Soplicy wymagają od czytelnika skupienia i znajomości dziejów epoki oraz chronologii i treści wojen rozgrywanych w tamtych latach – to może również zniechęcać ucznia do czytania.

W *Panu Tadeuszu* znajdują się także bardzo długie opisy przyrody litewskiej, ale też włoskiej, czy petersburskiej. Rozbudowane obrazy natury symbolizują poczucie jedności człowieka z przyrodą, duchowy wymiar wzruszenia i skłaniają do refleksji jednostki nad kondycją ludzką. W dziele można też doszukać się pięknej apoteozy natchnienia⁶⁵, która jest zawarta w odczuciach poszczególnych bohaterów i ich stosunku do otaczającej natury. Taka symbolika może stanowić przeszkodę w odczytaniu poematu, ponieważ nie każdy zachwyci się przyrodą w takim stopniu, w jakim robił to nasz narodowy wieszcz – Adam Mickiewicz. Autor narodowego poematu był poetą-myślicielem, który ciągle poszukiwał analogii i związków pomiędzy bytem duchowym człowieka a bytem ziemskim. Wydaje się, że nie każdy młody czytelnik dostrzeże ukryte treści, wartości moralne, czy przesłanki filozoficzne, jakie kryją się pod opisami poetyckimi przyrody. Potrzebne są do tego: wrażliwość, doświadczenie życiowe, częste obcowanie ze światem roślin i zwierząt, obserwacja życia i ludzi. Te wszystkie cechy posiadał wybitny autor, ale nie musi ich posiadać uczeń szkoły podstawowej.

Naszym zdaniem każdy odbiorca jest inny, ma różne zainteresowania, pasje, czy też preferencje czytelnicze. W *Panu Tadeuszu* można odnaleźć tematykę miłosną, erotyczną, historyczną, patriotyczną, etyczną, filozoficzną, moralną, sielską oraz wiele innych. Ufamy, że różnorodność wątków spowoduje, że każdy uczeń odnajdzie coś dla siebie. Zdajemy sobie sprawę z tego, że jest to epos trudny w odbiorze, bardzo długi, zawierający niekiedy monotonne opisy, ale jednocześnie chcemy pokazać, że w utworze jest wiele ciekawych elementów, które zasługują na uwagę. Poniżej prezentujemy propozycję dydaktyczną inspirowaną ideą edukacji muzealnej, aby pokazać uczniom, jak wiele symboli kryje się za niepozornymi przedmiotami z *Pana Tadeusza*. Chcemy zwalczyć stereotyp, który mówi o tym, że poemat wieszcza narodowego jest nudny, nieprzydatny w odbiorze innych tekstów kultury oraz nie odnosi się do współczesnego życia. My osobiście dostrzegamy piękną wizję świata wartości w *Panu Tadeuszu*. Widzimy, że jest to wielkie dzieło epoki romantyzmu, gdzie można odnaleźć wiele cech typowych dla tego okresu – miłość romantyczna, wrażliwość, chęć obrony ojczyzny, umiłowanie przyrody, idealizacja kochanka, duchowość. Epos odnosi się także do wartości i

⁶⁵ Tamże: s. 342.

sytuacji uniwersalnych, wszak dzisiaj wciąż spotykamy zakochanych, zmagamy się z problemami walki (militarnej i symbolicznej) o losy ojczyzny, a także – niczym romantyczni bohaterowie – zaglądamy „do siebie” w poszukiwaniu prawdy o naszych stanach emocjonalnych.

Propozycja dydaktyczna:

I. CZĘŚĆ OGÓLNA – METRYCZKA LEKCJI:

KLASA: VIII

JEDNOSTKA LEKCYJNA: 45 minut + 45 minut (2 lekcje)

CEL GŁÓWNY ZAJĘĆ: świeże spojrzenie na lekturę w świetle informacji dotyczących edukacji muzealnej

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- ♥ Uczeń: zna i rozumie pojęcia: edukacja muzealna, sztuka, muzeum, eksponat, tradycja, kultura, zwyczaj, historia, tradycja; potrafi określić znaczenie symboliczne, historyczne i dosłowne omawianych przedmiotów z *Pana Tadeusza*; potrafi wyjaśnić dlaczego dana rzecz jest istotna dla tradycji i historii narodu; zna reguły pracy zespołowej; potrafi wczuć się w atmosferę muzeum

METODY WYKORZYSTANE PODCZAS ZAJĘĆ: wykład, dyskusja z uczniami, praca w grupach (wspólne tworzenie tabeli z informacjami o różnych znaczeniach przedmiotów z dzieła wieszczka), drama (wczuwanie się w rolę przewodników, opowiadanie o danej rzeczy-eksponacie w ramach podsuwania pracy nad projektami uczniów)

FORMY ZAJĘĆ: wykład, mapa myśli, dyskusja (nad cechami dobrego przewodnika), praca z tekstem (lekturą), praca w grupach (4-5 osób)

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: książka *Pan Tadeusz* (odpowiednie fragmenty – zał. 1), Słownik języka polskiego i/lub skany definicji przedmiotów (zał. 2), fotografie z filmu Andrzeja Wajdy (zał. 3), 4 ponumerowane karteczki (każda z wymienionym przedmiotem) do losowania przez uczniów – liderów każdej z grup

INNE ŚRODKI: przybory do pracy w grupach, m. in.: kartony, arkusze papieru, bloki, kolorowe bibuły, nożyczki, kleje, cekiny, plasteliny, pastele, taśmy, linijki, nożyczki, fragmenty firanek, szmatek i ubrań itp.

UWAGI: Wartościowe będzie stworzenie atmosfery zarówno nauki, jak i zabawy, która będzie towarzyszyła przygotowaniu wystawy muzealnej w szkole. Taka forma bardzo wzbogaca zajęcia, ponieważ obok teorii pojawia się (często pomijana) praktyka. Zachęta do „stworzenia

muzeum” pomaga uniknąć nudy na lekcji, aktywizuje uczniów do skupienia i pokazania się z jak najlepszej strony. Proces edukacyjny w tym przypadku odbędzie się przez zabawę. Uczniowie stworzą projekty, biorąc pod uwagę to, w czym czują się najlepiej, sami zdecydują, z jakich materiałów stworzą dany przedmiot-eksponat z *Pana Tadeusza* – mogą poczuć się w pełni odpowiedzialni za własną twórczość, tak jak prawdziwi artyści. Wprowadzenie atmosfery muzeum do klasy będzie – mamy nadzieję – ożywiającym elementem tego procesu. Warto więc zadbać o zmianę wystroju klasy. Można rozwiesić plakaty, zawiesić kolorowe firanki, stworzyć witraże na okna – tych opcji jest wiele, można je wymieniać w nieskończoność. Dodatkowo nauczyciel może podczas lekcji muzealnej w szkole zrezygnować z roli eksperta w dziedzinie polonistycznej. Wychowawca może stać się wtedy przewodnikiem, który wprowadza uczniów w klimat nowej przestrzeni. Dobrym pomysłem może być też przeprowadzenie dyskusji na temat cech dobrego przewodnika jeszcze przed rozpoczęciem projektów uczniów. Taka forma pomoże najmłodszym bardziej wczuć się w atmosferę muzeum.

II. PRZEBIEG ZAJĘĆ – CZYNNOŚCI:

CZĘŚĆ ZAJĘĆ: I WSTĘPNA:

CZAS TRWANIA: 15 minut

1. Przywitanie się z uczniami.
2. Sprawdzenie listy obecności.
3. Wprowadzenie na temat zajęć (do późniejszej pracy w grupach). Wyświetlenie uczniom prezentacji multimedialnej (zał. 4) na temat edukacji muzealnej – nauczyciel pokazuje prezentację multimedialną uczniom, aby pomóc im zwizualizować to, czym jest instytucja muzeum oraz kim jest przewodnik muzealny (pojęcie sztuki, eksponatu, dziedzictwa kulturowego i inne podstawowe pojęcia) – mapa myśli stworzona z uczniami, dyskusja („burza mózgów”) na temat cech przewodnika w prawdziwym muzeum.

CZĘŚĆ ZAJĘĆ: II PODSTAWOWA:

CZAS TRWANIA: 30 minut

1. Nauczyciel proponuje uczniom **rozmowę na temat „przedmiotów-rekwizytów”** z lektury, które zwróciły ich uwagę.

Następnie zachęca najmłodszych czytelników poematu do **przyjrzenia się takim 4 przedmiotom, jak: serwis, scyzoryk, tabakiera i cymbały**. Uczniowie szukają w

tekście opisów tychże rzeczy, po czym zgłaszają się i mówią, dlaczego ich zdaniem dany przedmiot i jego opis w lekturze są takie istotne.

2. Podzielenie obecnych na 4 grupy. Każda grupa losuje 1 z 4 karteczek z nazwą danego przedmiotu.

Zadanie grupowe nr 1

- a) Grupy otrzymują do uzupełnienia tabelę, która pomoże im uporządkować wiedzę na temat danych „eksponatów” (zał. 5). Uczniowie wypełniają ją na podstawie tekstu poematu, z pomocą Słownika języka polskiego, a także materiału pomocniczego (zał. 2).
- b) Każda grupa prezentuje swoje ustalenia, przykładowe odpowiedzi oraz komentarze dla nauczyciela zawarte są w zał. 6. Podczas omawiania znaczenia cymbałów warto obejrzeć z uczniami materiał pomocniczy dotyczący koncertu Jankiela: <https://www.youtube.com/watch?v=bx4SOeF6UK4> (dostęp 02.08. 2021 r.).

Zadanie grupowe nr 2

Każda grupa wykonuje wylosowany przedmiot za pomocą przyniesionych z domu materiałów, papierów itp. Chodzi o wizualne odtworzenie danego przedmiotu tak, aby przypominał on eksponat muzealny. Ważne jest, aby dana rzecz posiadała cechy, które opisane są w książce (praca z tekstem lektury).

CZĘŚĆ ZAJĘĆ: III KOŃCOWA:

CZAS TRWANIA: II godzina lekcyjna, czyli 45 minut:

1. Ponowne sprawdzenie listy obecności.
2. Kończenie projektów w grupach.
3. Zaproszenie uczniów do stworzenia muzealnej przestrzeni: przestawienie ławek w klasie tak, aby stoły były ustawione z odstępami obok siebie (atmosfera jak na wystawie w muzeum).
4. Ustawienie swoich „dzieł” przez każdą grupę na osobnych stolikach na obrusach.
5. Wyznaczenie przez nauczyciela kolejności omawiania projektów.
6. Każda grupa prezentuje swój „eksponat” z wykorzystaniem wniosków ustalonych na podstawie pracy z tekstem i materiałami pomocniczymi (metoda dramy – lider grupy wczuwa się w rolę przewodnika muzealnego, opisuje dany przedmiot i pragnie zachęcić

innych do refleksji na temat przedmiotu, reszta grupy mu w tym czasie pomaga, podpowiada. W tym czasie inne grupy wczuwają się w rolę oprowadzanych po muzeum obserwatorów).

7. Podsumowanie lekcji: uczniowie udzielają sobie wzajemnie informacji zwrotnej (jakie są dobre strony pracy, co należy poprawić, jak należy to zmienić, wskazówki w jaką stronę uczeń powinien się rozwijać), mówią, kto im się najbardziej podobał i dlaczego, czego mu zabrakło. Po tych wypowiedziach nauczyciel podsumowuje pracę każdej grupy, zastanawia się, czy informacje z tabeli były dla uczniów przydatne podczas tworzenia projektów, w jakim stopniu to wykorzystali i czy to, co zrobiła dana grupa oddaje opisy danych przedmiotów z dzieła Mickiewicza.

Załącznik 1:

Fragmety z „Pana Tadeusza” przydatne uczniom w czasie pracy w grupach (opisy 4 przedmiotów):

Opis serwisu:

„Jest podanie, że książę Radziwiłł-Sierota
Kazał ten sprzęt na urząd w Wenecyi zrobić
I wedle własnych planów po polsku ozdobić.
Serwis, potem zabrany czasu wojny szwedzkiej,
Przeszedł, nie wiedzieć jaką drogą, w dom szlachecki;
Dziś ze skarbca dobyty, zajął środek stoła
Ogromnym kręgiem na kształt karetnego koła.
Serwis ten był nalany ode dna po brzegi
Piankami i cukrami białemi, jak śniegi:
Udawał przewybornie krajobraz zimowy.
W środku czerniał ogromny bór konfiturowy,
Stronami domy, niby wioski i zaścianki,

Okryte, zamiast śronu, cukrowemi pianki.
Na krawędziach naczynia stoją dla ozdoby
Niewielkie z porcelany wydęte osoby

W polskich strojach; jakoby aktory na scenie,
Zdawały się przedstawiać jakoweś zdarzenie;
Gest ich sztucznie wydany, farby osobliwe,
Tylko głosu im braknie, zresztą gdyby żywe.
Cóż przedstawiają? goście pytali ciekawi.
Zaczem Wojski podnosi laskę i tak prawi
(Tymczasem podawano wódkę przed jedzeniem):

„Za mych Wielce Mościwych Panów pozwoleniem,
Te osoby, których tu widzicie bezliku,
Przedstawiają polskiego historją sejmiku:
Narady, wotowanie, triumfy i właśnie”⁶⁶.

Opis Scyzoryka:

„Był to rapier sążnistej długości, szeroki
Na całą piędź, a sieczny na obadwa boki.
Widocznie miecz teutoński, z norymberskiej stali
Ukuty; wszyscy milcząc na broń poglądali.
(Była wieść, że od przodka Dobrzyńskich ta klinga
Wydarta pod Grunwaldem z rąk mistrza Junginga).
Kto ją podniósł? nie widać, lecz zaraz zgadniono:
"To Scyzoryk! niech żyje Scyzoryk! krzykniono,
Wiwat Scyzoryk, klejnot Rębajłów zaścianku!
Wiwat Rębajło, Szczerbiec, Półkozic, Mopanku!

Wnet Gerwazy (to on był) przez tłum się przecisnął
Na środek izby, wkoło Scyzorykiem błysnął,
Potem, w dół chyląc ostrze na znak powitania
Przed Maćkiem, rzekł: "Rózcze Scyzoryk się kłania
Bracia szlachta Dobrzyńscy! Ja nie będę radził

⁶⁶ A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, Warszawa 1959, s. 343.

Nic a nic, powiem tylko, po com was zgromadził,
A co robić, jak robić, decydujcie sami”⁶⁷.

Opis cymbalów Jankiela:

**„Było cymbalistów wielu,
Ale żaden z nich nie śmiał zagrać przy Jankielu**
*(Jankiel przez całą zimę nie wiedzieć gdzie bawił,
Teraz się nagle z głównym sztabem wojska zjawił).*
*Wiedzą wszyscy, że mu nikt na tym instrumencie
Nie wyrówna w biegłości, w guście i w talencie.*
Proszę, ażeby zagrał, podają cymbały;
Żyd wzbrania się, powiada, że ręce zgrubiały,
Odwykł od grania, nie śmie i panów się wstydzi;
Kłaniając się umyka; gdy to Zosia widzi,
Podbiega i na białej podaje mu dłoni
Drążki, któremi zwykle mistrz we stróny dzwoni;
Drugą rączką po siwej brodzie starca głaska
I dygając: "Jankielu - mówi - jeśli łaska,
Wszak to me zaręczyny, zagrajże, Jankielu!
*Wszak nieraz przyrzekałeś grać na mym weselu!"*⁶⁸.

Opis tabakiery księdza Robaka:

„Ksiądz Bernardyn uciekł się do swej tabakiery,
W kolej częstował mówców, gwar zaraz ucichnął,
Każdy zażył przez grzeczność i kilkakroć kichnął.
Bernardyn korzystając z przerwy mówił dalej :
"Oj, wielcy ludzie od tej tabaki kichali!
Czy uwierzycie Państwo, że z tej tabakiery
Pan generał Dąbrowski zażył razy cztery?"

⁶⁷ Tamże, s. 53.

⁶⁸ Tamże, s. 364.

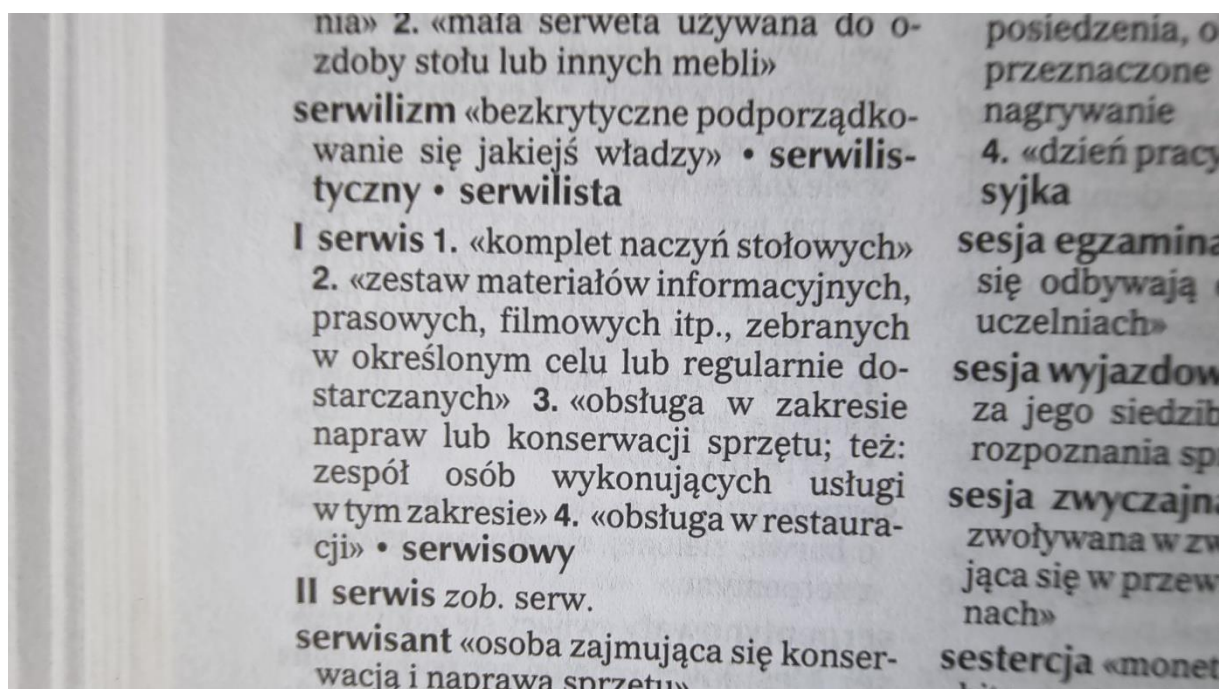
"Dąbrowski?" zawołali. - "Tak, tak, on jenerał;
Byłem w obozie, gdy on Gdańsk Niemcom odbierał,
Miał coś pisać; bojąc się, ażeby nie zasnął,
Zażył, kichnął, dwakroć mię po ramieniu klasnął:
"Księżę Robaku, mówił, Księżę Bernardynie,
Obaczmy się w Litwie, może nim rok minie;
Powiedz Litwinom, niech mię czekają z tabaką
Częstochowską, nie biorę innej, tylko taką".
Mowa Księdza wzbudziła takie zadziwienie,
Taką radość, że całe huczne zgromadzenie
Milczało chwilę; potem na pół ciche słowa
Powtarzano: "Tabaka z Polski? Częstochowa?
Dąbrowski? z ziemi włoskiej?" - aż na koniec razem,
Jakby myśl z myślą, wyraz sam zbiegł się z wyrazem,
Wszyscy jedynogłośnie, jak na dane hasło,
Krzyknęli: "Dąbrowskiego! " Wszystko razem wrzasło"⁶⁹.

Załącznik 2:

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA WSZYSTKICH 4 PRACUJĄCYCH GRUP (4-5 osób) oprócz fragmentów opisywanych przedmiotów-eksponatów z książek:

Grupa 1: **SERWIS:**

⁶⁹ Tamże, s. 113-114.

Słownik języka polskiego, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007 (definicja rekwizytu może okazać się pomocna w uzupełnieniu tabelki).

serwis (w szafce)

Definicja

serwis (do czegoś) to jednolicie wykończony komplet naczyń stołowych

Słownik wyrazów bliskoznacznych podobne znaczeniowo (lepsze odpowiedniki lub zapomniane słowa)

- zastawa

Gramatyka

formy alfabetycznie: serwis; serwisach; serwisami; serwisem; serwisie; serwisom; serwisowi; serwisów; serwisu; serwisy

Powyższe informacje z dobryslownik.pl (zachęcanie uczniów do korzystania także z słowników internetowych, jako „powiew nowoczesności” i odejście od tradycji w kierunku postępu technologicznego).

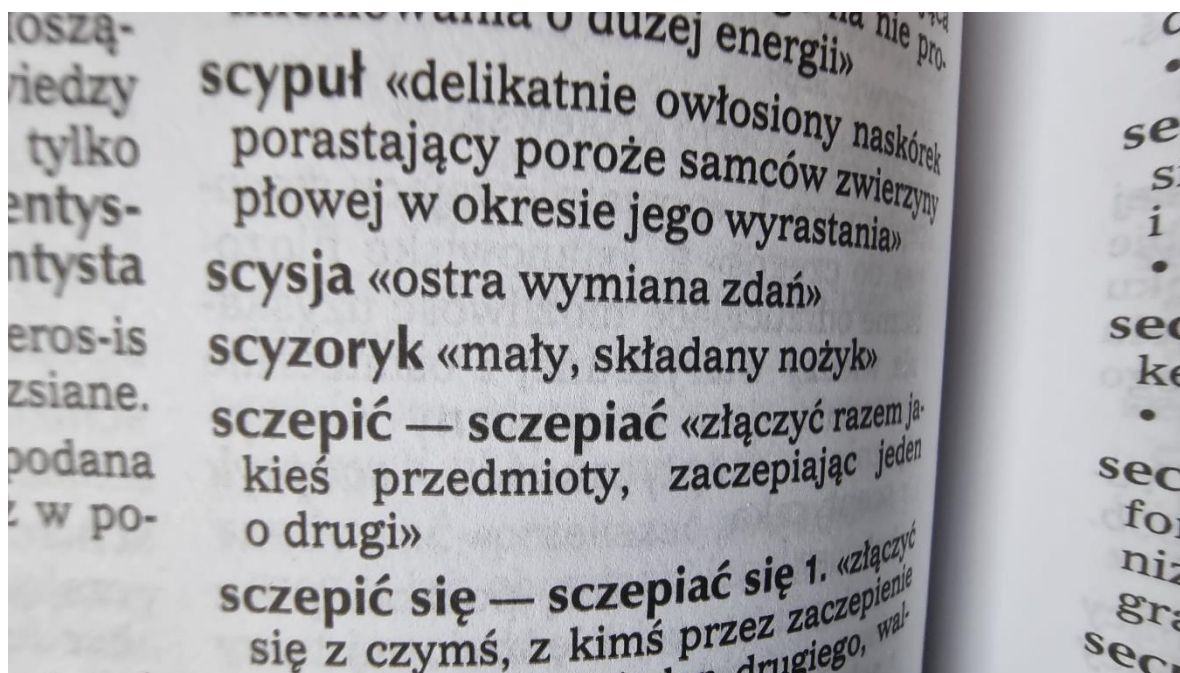

[https://www.google.com/search?q=serwis+pan+tadeusz+film&tbm=isch&ved=2ahUKEwi7xvKs2pLyAhVTtSoKHebRD3kQ2-](https://www.google.com/search?q=serwis+pan+tadeusz+film&tbm=isch&ved=2ahUKEwi7xvKs2pLyAhVTtSoKHebRD3kQ2-cCegQIABAA&oq=serwis+pan+tadeusz+film&gs_lcp=CgNpbWcQAzoGCAAQBxAeOggIABAIEAcQHlDLxwJYwtACYNNRAmgAcAB4AIABfYgBjwWSAQM0LjOYAQCgAQGqAQtn3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=QRYIYfuhLdPqqgHmo7_IBw&bih=760&biw=1696&client=firefox-b-d#imgsrc=2uIh8c50PSMJRM)

[cCegQIABAA&oq=serwis+pan+tadeusz+film&gs_lcp=CgNpbWcQAzoGCAAQBxAeOggIABAIEAcQHlDLxwJYwtACYNNRAmgAcAB4AIABfYgBjwWSAQM0LjOYAQCgAQGqAQtn3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=QRYIYfuhLdPqqgHmo7_IBw&bih=760&biw=1696&client=firefox-b-d#imgsrc=2uIh8c50PSMJRM](https://www.google.com/search?q=serwis+pan+tadeusz+film&gs_lcp=CgNpbWcQAzoGCAAQBxAeOggIABAIEAcQHlDLxwJYwtACYNNRAmgAcAB4AIABfYgBjwWSAQM0LjOYAQCgAQGqAQtn3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=QRYIYfuhLdPqqgHmo7_IBw&bih=760&biw=1696&client=firefox-b-d#imgsrc=2uIh8c50PSMJRM)

Pytania pomocnicze: Jakie znaczenie w poemacie miała uczta? Jakie znaczenie kryje się za serwisem?

Grupa 2: **SCYZORYK:**

Słownik języka polskiego, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.

scyzoryk

Słownik wyrazów bliskoznacznych podobne znaczeniowo (lepsze odpowiedniki lub zapomniane słowa)

- kozik; nożyk; nóż

Gramatyka

formy alfabetycznie: scyzoryk; scyzoryka; scyzorykach; scyzorykami; scyzoryki; scyzorykiem; scyzorykom; scyzorykowi; scyzoryków; scyzoryku

Powyższe informacje z dobrysłownik.pl.

https://www.google.com/search?q=scyzoryk+pan+tadeusz+film&tbm=isch&ved=2ahUKEwj0yOed2pLyAhVDzioKHXhmA1QQ2-cCegQIABAA&oq=scyzoryk+pan+tadeusz+film&gs_lcp=CgNpbWcQAzIECCMQJzoHCCMQ6gIQJzoFCAAQgAQ6BAgAEEM6BAgAEB46BggAEAgQHIDVyAFYuOsBYI7tAWgBcAB4AIAB7wGIAf4UkgEHMTuMTMuMZgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nsAEKwAEB&sclient=img&ei=IhYIYfSvBsOcqwH4zI2gBQ&bih=760&biw=1696&client=firefox-b-d#imgrc=O8yg3Q-nVj7DiM

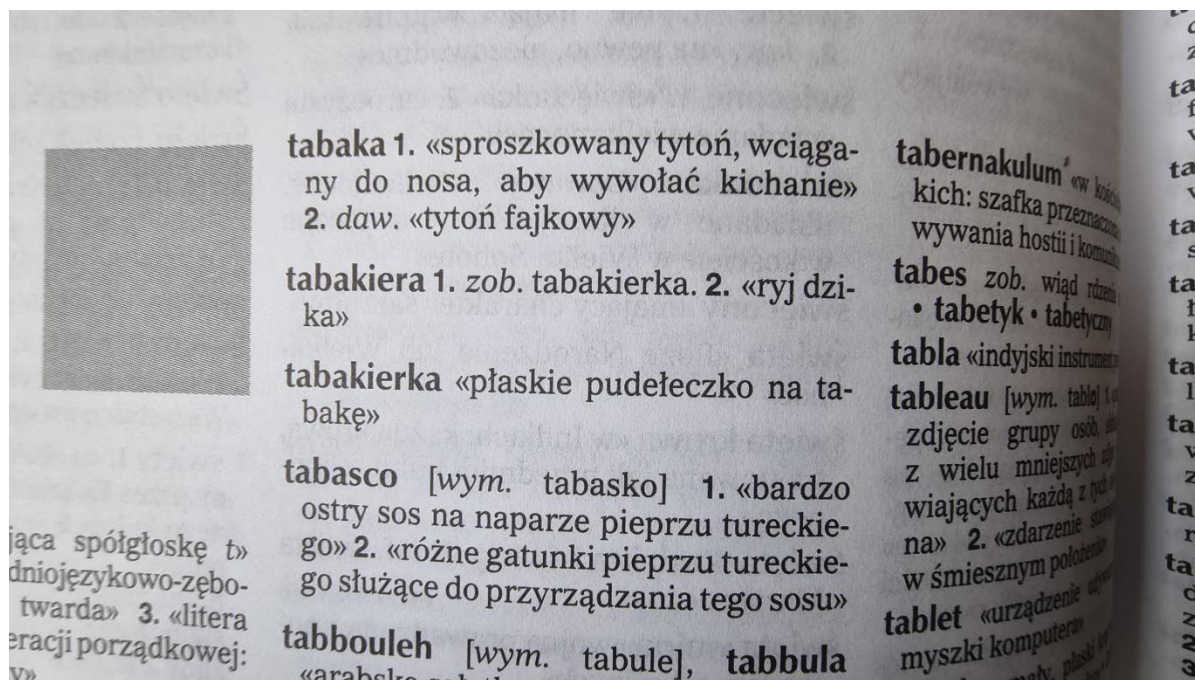
Pytania pomocnicze: Kto jest właścicielem scyzoryka? Jaka jest historia jego rodu?

Grupa 3: **CYMBALY:**

Pytania pomocnicze: Jak wyglądają cymbały?

Co przedstawia obraz? Jaką część poematu Mickiewicza ilustruje?

Grupa 4: **TABAKIERA:**

Słownik języka polskiego, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.

tabakiera

Definicja

tabakiera to ozdobne pudełko na tabakę lub innego rodzaju pojemnik na nią (na Kaszubach popularne są tabakiery wykonane z krowiego rogu)

Słownik synonimów tożsame znaczeniowo (zastępcze słowa)

- **książkowo:** kaszubska fajka pokoju

Przykłady użycia autentyczne, starannie wybrane, zobacz też na blogu

Tabakiery znane są od XVI wieku, wykonywano je z różnego materiału np. drewna, gliny, porcelany, szkła, masy perłowej, różnych metali, kości słoniowej. Niektóre z nich były posrebrzane, pozłacane czy wysadzane szlachetnymi kamieniami — prawdziwe dzieła sztuki.

A black, curved horn with a gold-colored crest featuring a crown and lions, and a light-colored stem.

Pytania pomocnicze: Dlaczego tabakierę można nazwać „niemym świadkiem” rozmów na temat polskości i obrony kraju?

Załącznik 3:

Sceny z filmu Andrzeja Wajdy:

⁷⁰

⁷⁰ Sceny z filmu Andrzeja Wajdy: *Pan Tadeusz*, reż., Andrzej Wajda, Polska 1999.

Załącznik 4: prezentacja multimedialna: „Muzeum przyjazne uczniom”

Załącznik 5:

ZNACZENIE	<i>SERWIS</i>	<i>SCYZORYK</i>	<i>TABAKIERA</i>	<i>CYMBAŁY</i>
symboliczne				
historyczne				

dosłowne				
-----------------	--	--	--	--

Załącznik 6:

ZNACZENIE	<i>SERWIS</i>	<i>SCYZORYK</i>	<i>TABAKIERA</i>	<i>CYMBAŁY</i>
symboliczne	- Talerze okrągłe niczym koła karety - Pamiątka ważnych wydarzeń z historii narodu	- Najlepsza, najskuteczniejsza broń - Symbol siły, odwagi	Nawiązanie do siły, odwagi wodza i jego działań politycznych oraz wojskowych	Melodie oddające doświadczenia Polaków na przestrzeni lat
historyczne	- Wykonanie serwisu zlecone przez księcia Radziwiłła - Utracony w czasie wojny ze Szwecją - Sceny z historii sejmu polskiego	- Możliwe, że pochodził z bitwy pod Grunwaldem - Mógł być własnością mistrza krzyżackiego Henryka von Junginga	Związek z postacią generała Henryka Dąbrowskiego i walkami o Gdańsk	1791 – uchwalenie Konstytucji Trzeciego Maja 1792 – konfederacja w Targowicy 1794 – rzez Pragi 1797 – powstanie Legionów

				(Mazurek Dąbrowskiego)
dosłowne	• Serwis jako zestaw ozdobnych, ręcznie wykonanych naczyń przeznaczonych na specjalne okazje	• Ostra, niebezpieczna broń • Miecz należący do Gerwazego	• Metalowy lub drewniany pojemnik na tabakę, często z ozdobnymi elementami	• Strunowy instrument, w który uderza się pałeczkami

Zdjęcia z filmu Wajdy i pozostałe pomoce graficzne:

- serwis/uczta: może pomóc w zrozumieniu tego, jak ważna była uczta w poemacie oraz sam serwis, który obrazował coś więcej niż tylko motyw upływu czasu;

- Gerwazy: ten kadr z filmu Wajdy może uświadomić uczniom, że nie liczy się sam przedmiot jakim jest scyzoryk, ale istotny jest też jego właściciel – Gerwazy oraz jego historia rodu;

- cymbały: fotografia cymbałów może okazać się bardzo przydatna uczniom w czasie pracy, ponieważ nie każdy wie, jak wygląda taki instrument; obraz Jana Czesława Moniuszki jako próba zilustrowania grającego Jankiela;

- tabakiera: kadr z filmu pokazujący karcznię, tabakiera jako „uczestnik” rozmów na temat polskości i obrony kraju.

BIBLIOGRAFIA:

Mickiewicz, *Pan Tadeusz czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, Warszawa 1959, s. 343.

Romantyzm, red. Skoczek A., Wydawnictwo SMS, Bochnia – Kraków – Warszawa.

Słownik języka polskiego, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2007.

Źródła internetowe (linki do filmików, do stron internetowych, wirtualnych spacerów):

https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/programy_edukacyjne/lekcje-muzealne/

https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/programy_edukacyjne/muzealne-warsztaty-artystyczne

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/pan-tadeusz-konteksty/>

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/historia-polski-xix-wiek/> ; Spacer po muzeum

<https://muzeumpanatadeusza.ossolineum.pl/spacer-po-muzeum/>.

Pan Tadeusz, reż., Andrzej Wajda, Polska 1999.

Katarzyna Uzar

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Escape room w edukacji polonistycznej

Escape room, czyli inaczej pokój zagadek, jest jedną z najpopularniejszych form rozrywki umysłowej dla dzieci i młodzieży. Jego reguły są dosyć proste – w podstawowej wersji należy w określonym czasie odnaleźć klucz pozwalający wydostać się z pomieszczenia, w którym jesteśmy zamknięci na czas gry. W tym celu trzeba rozwiązać szereg zagadek, które odsłonią przed nami wskazówki potrzebne do odnalezienia wyjścia. Taki rodzaj gry nie tylko dostarcza rozrywki, ale stanowi również niemałe wyzwanie intelektualne. Dzięki swojej atrakcyjnej formie mobilizuje dzieci, młodzież, a także dorosłych do podejmowania wysiłku umysłowego, którego w innych okolicznościach zapewne by uniknęli. Dlatego według mnie warto czasem przemycić tę formę podczas lekcji języka polskiego. Jest to zabawa z natury tak interdyscyplinarna, że można z powodzeniem zawrzeć w niej elementy związane z całym dotychczas opanowanym przez uczniów materiałem lub nawet z innymi dyscyplinami. Jednak w tym artykule chciałabym zaprezentować taką formę tej gry, która może być wykorzystana podczas pracy z lekturą.

Pokój zagadek można przygotować zarówno w formie elektronicznej, jak i stacjonarnej. W pierwszym przypadku wydaje się to łatwiejsze, gdyż teoretycznie wystarczy dostosować do swoich potrzeb jeden z szablonów dostępnych na portalach takich jak m. in. Genial.ly lub opracować własny schemat. Jednak chcąc uczynić taką grę maksymalnie atrakcyjną dla uczniów trzeba dobrze poznać narzędzie, w którym ją przygotujemy i poświęcić sporo czasu na jej opracowanie. Wynika to po części z faktu, że kluczem do przygotowania dobrego escape roomu, nie jest przygotowanie ciekawych zagadek (co również jest ważne, jednak w dużo mniejszym stopniu), lecz ubranie ich w odpowiednią formę. Dobrze napisany plan zabawy może uczynić ją na tyle interesującą, że uczniowie będą chętnie rozwiązywać zadania, które nudzą ich podczas standardowych lekcji. Jeden z najciekawszych i najlepiej przygotowanych scenariuszy znalazłam w poradniku *Jak zorganizować matematyczny escape room?* Kseni Erdmann i Wojciecha Wątor, dostępnym na Facebooku w zbiorach grupy *ESCAPE ROOM w edukacji*. Jest on napisany jednak stricte pod lekcję matematyki, dlatego w tym artykule chciałabym skupić się na przedstawieniu sposobów, za pomocą których możemy propozycje w nim zawarte wykorzystać na lekcji języka polskiego.

Na początek chciałabym przedstawić ogólny przebieg gry. Konkretnie zadania i przykłady fabuły podam później.

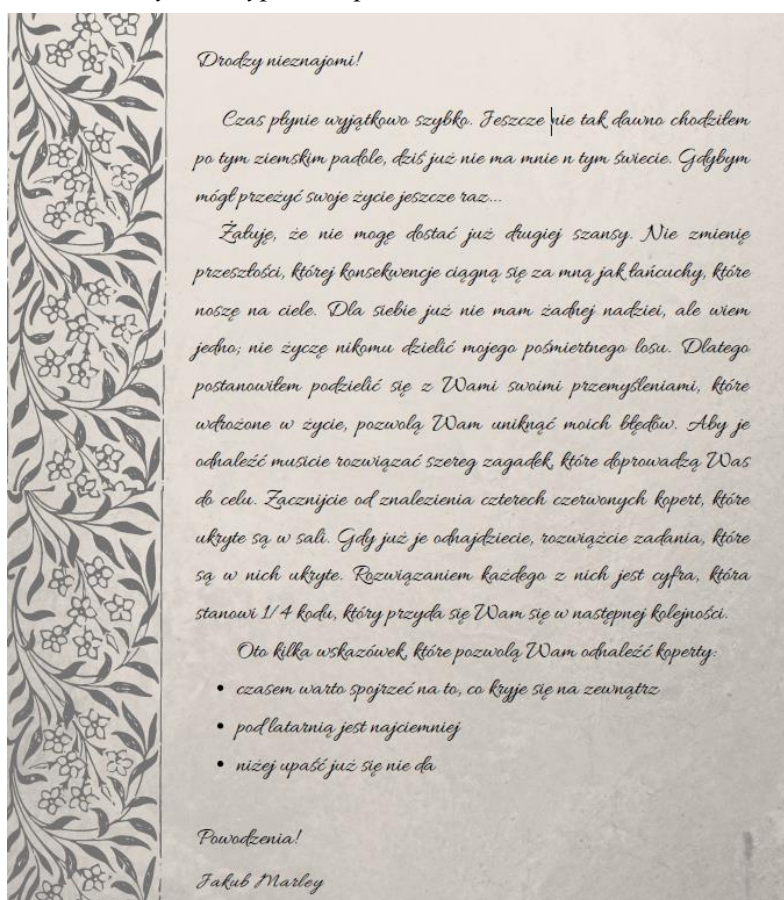
1. Uczniowie dzielą się na cztery grupy i zajmują miejsca przy wcześniej przygotowanych stanowiskach. Czekają już tam na nich list i odpowiednie przedmioty, które przydadzą się przy rozwiązywaniu zadań. Wśród nich znajdują się nożyczki zabezpieczone kłódką lub innym przedmiotem na kod, telefon albo laptop oraz butelka, w której znajdują się cztery zadania.
2. Nauczyciel opowiada historię, która ma wprowadzić w zabawę. Następnie przydziela każdej grupie kolor i tłumaczy reguły gry. Uczniowie następnie zapoznają się z przedmiotami i czytają list. Z pomocą wskazówek, które się w nim znajdują muszą odnaleźć ukryte w klasie trzy ponumerowane koperty w kolorze, który został im przydzielony. Znajduje się w nich pierwsza tura zadań.
3. Uczniowie zaczynają rozwiązywać zadania. Rozwiązaniem każdego z nich musi być cyfra (o tym więcej później). Uzyskane cyfry ułożone w kolejności stanowią kod potrzebny do uwolnienia nożyczek. Za ich pomocą uczniowie rozcinają butelkę, w której znajdują się kolejne zadania (muszą się tego domyśleć sami).
4. Rozwiązaniem zadań z butelki znów są cyfry, które tym razem będą pinem do telefonu lub laptopa. Uczniowie muszą go wpisać i odblokować telefon, na którego tapecie będzie ustawione zdjęcie miejsca, gdzie znajduje się finałowa koperta (autorzy artykułu sugerują jednak, żeby zdjęcie umieścić w notatniku, ale to już jest kwestia indywidualnych upodobań). Znajduje się w niej fragment kodu QR, który musimy wcześniej wygenerować⁷¹.
5. Aby gra została ukończona każda z grup musi odnaleźć swój fragment kodu QR. Dopiero gdy połączy się wszystkie cztery części będzie można go zeskanować i odtworzyć filmik, który będzie finałowy przekaz naszej zabawy.

⁷¹ Można to w łatwy sposób zrobić za pomocą internetowych generatorów kodu QR, np: https://qrty.mobi/pl/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=13204175198&utm_content=122151368146&utm_term=qr%20kod%20generator&gclid=Cj0KCQjw5uWGBhCTARIsAL70sLLJLi4V7aKMaZXy6lTaoMJc6tU4QIBugRygeJSDIwi0gCeGwIZfpsoaAuljEALw_wcB#03

Gdy mamy już mniej więcej opracowany techniczny plan działania można przejść do przygotowywania escape roomu pod względem merytorycznym. Pierwszym krokiem ku temu niech będzie przygotowanie odpowiedniej fabuły i celu gry. Wydaje mi się, że w przypadku escape roomów lekturowych dobrym pomysłem jest wybranie jednego bohatera, który będzie przewodnikiem uczniów podczas całej zabawy. Zarówno list, który otrzymają na samym początku, jak i nagranie bądź inny plik, który zobaczą na końcu niech pochodzą właśnie od niego.

Założmy, że nasz escape room opiera się na lekturze *Opowieść wigilijna*. Przed rozpoczęciem zajęć można zadbać o odpowiednią scenerię. Gdy uczniowie usiądą już przy swoich stanowiskach możemy opowiedzieć im na wprowadzenie następującą historię:

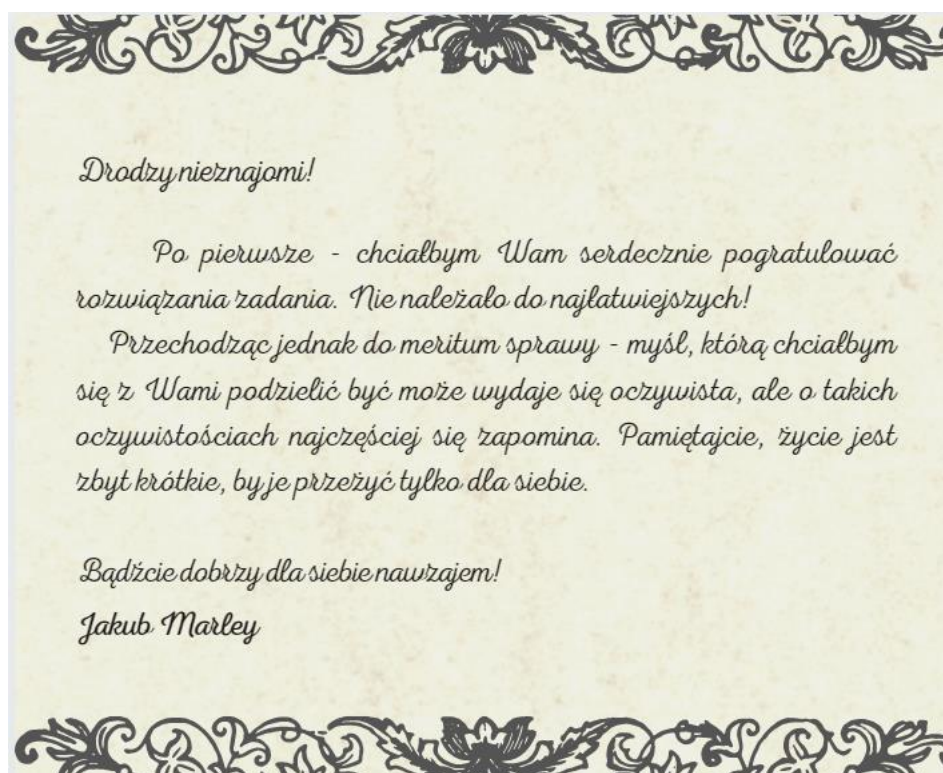
Witajcie w ten wyjątkowy dzień! Wyjątkowy, ponieważ czeka Was dzisiaj szczególne zadanie. Na waszych stolikach czeka już list od Jakuba Marleya, jednego z bohaterów lektury. Pozostawił Wam ważną wiadomość, jednak, aby poznać jej treść musicie się trochę wysilić. Czekają na Was szereg zadań i zagadek, które musicie rozwiązać, aby ją odnaleźć. Poszukiwania zacznijcie od przeczytania listu. Pamiętajcie, żeby dokładnie czytać i wypełniać polecenia. Powodzenia!

Wydaje mi się, że nauczyciel nie powinien pomagać uczniom podczas tej zabawy, chyba że, zupełnie sobie z nią nie radzą. Dlatego trzeba dokładnie ją przygotować, zobaczyć czy wszystkie rekwizyty działają tak jak powinny i czy wszystko jest wystarczająco klarowne.

Przykładowy list (wykonany w programie Canva) dołączam powyżej. Podałam w nim wskazówki, gdzie uczniowie mogą szukać kopert, a miejsca w których zostały ukryte to: okno, cień padający z lampy, podłoga. Należy pamiętać, że jeśli mamy cztery drużyny to wskazówek i miejsc ukrycia kopert potrzebować będziemy 12. Dlatego warto włączyć do zabawy np. korytarz, i tam ukryć zadania dla niektórych grup.

Na tym etapie warto też przygotować finał, czyli wiadomość, która wyświetli się po zeskanowaniu uczniów kodu QR. Może to być filmik albo po prostu odpowiednio wystylizowany tekst wraz z ewentualną nagrodą dla dzieci, np. w postaci cukierków. W jego treści może znaleźć się np. jakaś rada od bohatera (przykład podaję poniżej). Może być to jednak coś zupełnie innego – np. w przypadku *Pana Tadeusza* finałem zabawy może być odkrycie tożsamości Księdza Robaka lub poznanie sposobu na zaparzenie kawy.

A teraz chciałabym przejść do najbardziej pracochłonnej części gry. Chodzi o przygotowanie w sumie siedmiu zadań (trzech na pierwszy etap i czterech na drugi), których rozwiązaniem będzie wartość liczbowa. Jeśli chcemy, aby zadania się nie powtarzały w grupach, musimy przygotować ich więcej. Każde z nich składa się w dużym uproszczeniu z dwóch części. Pierwsza polega na znalezieniu sposobu na dostanie się do treści zadania i wymaga od uczniów użycia logicznego myślenia. Bardzo ciekawe pomysły na ukrycie poleceń zostały przedstawione w wymienionej na początku publikacji. Wybrałam spośród nich te, które nie wymagają od uczniów stricte wiedzy matematycznej, chociaż nie ma żadnych przeciwwskazań,

żeby tamte również wykorzystać i po konsultacji z nauczycielem matematyki przeprowadzić zabawę lekturowo-matematyczną. Sposoby na „ukrycie” poleceń można wykorzystać zresztą nie tylko podczas escape roomu, ale również w czasie zwyczajnych lekcji, ponieważ nadają one monotonnym zadaniom atrakcyjności. Oto lista takich metod zaczerpniętych z publikacji:

1. Puzzle. Najprościej przygotować je poprzez wydrukowanie polecenia i pocięcie go na kawałki, które uczniowie muszą ułożyć, Można pokusić się natomiast o większą kreatywność i np. zamiast pocięcia prostokątnej kartki nadać im wcześniej jakiś inny kształt, np. klucza.
2. Szyfr. Autorzy proponują szyfr harcerski. Wydaje mi się, że można by jednak użyć np. obcego alfabetu, na przykład cyrylicy (sprawdzi się to zwłaszcza jeśli gra dotyczy *Szyfrowych prac*) zapisując za jej pomocą polecenie po polsku. Trzeba jednak pamiętać, żeby w takim wypadku dołączyć do zadania karteczkę, na której będzie wskazówka jak rozszyfrować daną literę. Możemy również postawić uczniów przed wyzwaniem samodzielnego rozwiązania szyfru, który sami wcześniej przygotujemy.
3. Labirynt. Uczniowie poszukując drogi do wyjścia, spisują napotkane litery, z których ułoży się hasło. Link do generatora labiryntu został podany w publikacji.
4. Fake message. Przedstawienie zadania w postaci generatora wiadomości, żeby polecenie wyglądało jak wiadomość wysłana z Messengera lub innej aplikacji.
5. Odbicie lustrzane.
6. Krzyżówka. Jej rozwiązanie może być równocześnie kolejnym pytaniem.
7. Ułożenie kolejności. Zapisujemy słowa na patyczkach, karteczkach, kawałkach materiału lub na wszystkim co mamy pod ręką, a zadanie uczniów jest ułożyć z nich polecenie.
8. Ramka z okienkami. Drukujemy na kartce różne słowa i wycinamy ramkę, która po przyłożeniu odsłania tylko słowa polecenia. Uczniowie muszą dojść do tego, żeby ułożyć ją w odpowiedni sposób.
9. Niewidzialny tekst. To zadanie wymaga długopisu z lampką UV. Zapisujemy nim treść zadania na pocztówce z cytatem z Małego księcia *Dobrze się widzi tylko sercem. Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu.*
10. Tangram. Wycinamy z papieru kwadrat i rozcinamy go na takie elementy, jakie posiada tangram. Na każdym z nich znajduje się polecenie. Jeden element jest zbędny, i to na nim ukryte jest to właściwe.

11. Folia. Na czterech kawałkach foli piszemy polecenie w taki sposób, aby możliwe do odczytania było tylko po nałożeniu ich na siebie.

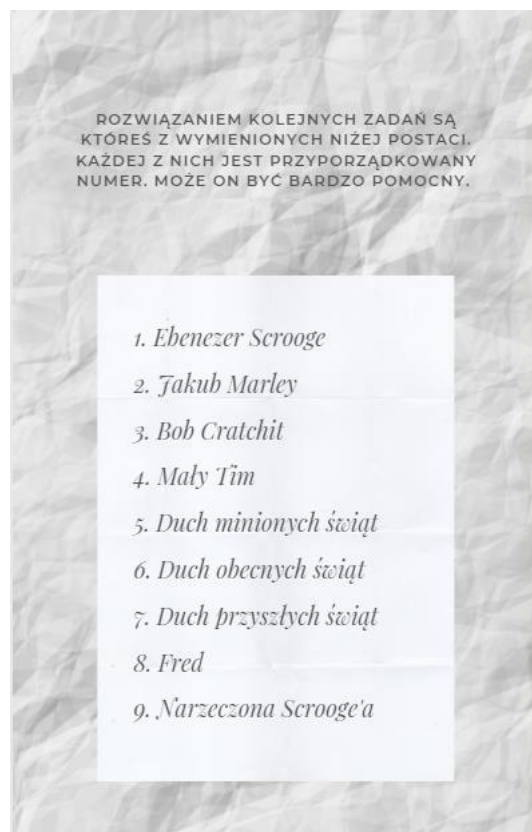
Nie wszystkie zadania muszą prowadzić jednak do poleceń. Część z nich może od razu prowadzić do odpowiedzi.

No i teraz pojawia się najważniejszy problem – jak przygotować pytania, których rozwiązaniem będzie cyfra? Jeśli chcielibyśmy szukać cyfr w treści lektur, to takich pytań moglibyśmy stworzyć zaledwie kilka i byłyby one zazwyczaj niezmiernie szczegółowe. Zwłaszcza, że do kodu potrzebujemy liczb jednocyfrowych. Dlatego proponuję inne rozwiązanie. Na samym początku gry dołożymy do koperty z listem jeszcze kartki, na których wypisane są cyfry 1-9, a obok każdej z nich niech będzie napisane imię bohatera z lektury.

Wtedy polecenia trzeba będzie skonstruować w taki sposób, aby jednoznacznie wskazywały na daną postać. Mogą to być np. cytaty, rysunek postaci albo słowo bezpośrednio z nią związane. Cyfry w kodzie mogą się powtarzać, przez co konkretny bohater może pojawić się w zadaniu więcej niż raz, a inny wcale.

Taką formę escape roomu można dostosować w zasadzie do każdej lektury. Należy pamiętać jednak, że w tej zabawie ogromną rolę odgrywa jej klimat, czyli powinniśmy postarać się, aby utrzymana była atmosfera chociażby lekkiej tajemnicy. Można to uczynić przygotowując odpowiednio wystrój sali i rekwizyty, podkład muzyczny czy wybierając na bohatera przewodnika najbardziej tajemniczą postać z lektury. Niestety sama forma jest dość wyczerpywalna – gdybyśmy chcieli użyć jej w tej samej klasie, ale z inną lekturą, należałoby ją mocno zmodyfikować. Nie wystarczy sama zamiana zadań.

Podsumowując – należy pamiętać, że w grze typu escape room bardzo ważne jest przygotowanie atrakcyjnego i dobrze przemyślanego scenariusza zabawy. Zadania, których w niej użyjemy nie muszą być równe wciągające, lecz warto zadbać, żeby odczytanie ich treści również było dla uczniów zagadką. Wiele inspiracji znajduje się na wspomnianej już przeze publikacji *Jak zorganizować matematyczny escape room?* oraz na grupie ESCAPE ROOM w

edukacji. Warto z nich korzystać i tworzyć własne pokoje zagadek, gdyż są one dla uczniów wyjątkową przygodą, nie tylko intelektualną. Taka forma zabawy pomaga klasie się zintegrować, co w czasach hybrydowej edukacji zdaje się bardzo potrzebne.

Natalia Zając

Zagadnienia do tekstu A. Mickiewicza pt.: *Dziady*, cz. II ułatwiające czytanie:

1. Czym jest obrzęd dziadów?
 - kim są dziady?
 - kiedy i gdzie została zapoczątkowana ta uroczystość?
 - jak była kiedyś nazywana ta uroczystość?
 - kto przewodniczył tej uroczystości?
2. Duchy:
 - Józio i Różia:
 - kim są te duchy?
 - jakie życie wiodły duchy przed śmiercią?
 - dlaczego duchy nie mogą trafić do nieba?
 - o co proszą duchy?
 - jakie pouczenie dają duchy? (Cytat)
 - to duchy: lekkie/ średnie/ ciężkie (podkreśl jedną możliwość)
 - Widmo:
 - kim jest ten duch?
 - jakim człowiekiem był duch? (Wymień 3 cechy charakteru)
 - dlaczego duch nie może trafić do nieba? (Wymień 2 przykłady z jego życia)
 - gdzie i dlaczego chce trafić Widmo po śmierci?
 - jaki morał daje Widmo uczestnikom dziadów? (Cytat)
 - to duch: lekki/ średni/ ciężki (podkreśl jedną możliwość)
 - Dziewczyna:
 - kim jest ten duch?
 - jakim człowiekiem był duch? (Wymień 3 cechy charakteru)
 - dlaczego duch nie może trafić do nieba?
 - o co prosi Dziewczyna uczestników dziadów?
 - gdzie chce trafić duch i jaką odpowiedź uzyskuje od uczestników dziadów?
 - Jaki morał wypowiada Dziewczyna? (Cytat)
 - to duch: lekki/ średni/ ciężki (podkreśl jedną możliwość)
3. Jak przedstawiony jest Upiór? W których miejscach w tekście się pojawia? Jak sądzisz kim jest Upiór?

Barbara Ziaja-Wasilewicz

Tajemniczy ogród

Drogi Uczniu,

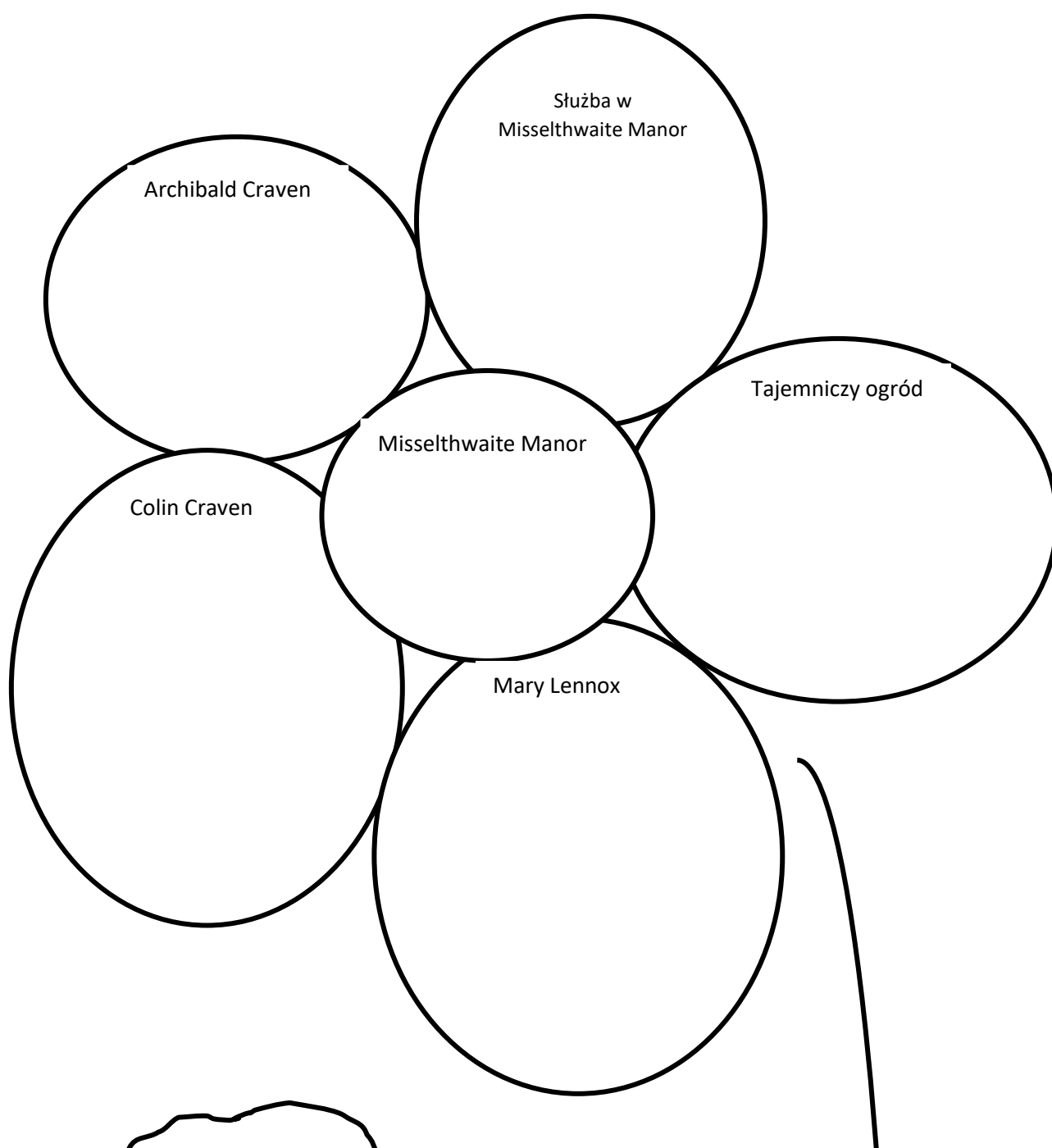
przed Tobą lektura wspaniałej książki. *Tajemniczy ogród* Frances Hodgson Burnett opowiada o losach dzieci, takich jak Ty. Mary, Dick i Colin muszą się mierzyć z różnymi problemami dnia codziennego, ale znajdują również czas na zabawę. Podobnie jak w Twoim świecie, w ich świecie również mieszkają dorośli, których decyzje nie zawsze rozumieją. Jak mała, uparta dziewczynka może zmienić otaczającą ją rzeczywistość? Koniecznie sięgnij po książkę i się dowiedz!

Główna bohaterka powieści – Mary Lennox mieszkała w gorących Indiach, jednak musiała przeprowadzić się do olbrzymiej, ponurej posiadłości swojego wuja Archibalda Cravena, mieszkającego w Anglii. Jak wiadomo w tym kraju pogoda bywa kapryśna – naprzemiennie deszcz, wiatr i słońce. Choć początki bywają trudne (tak też było w przypadku Mary), cała historia kończy się bardzo dobrze.

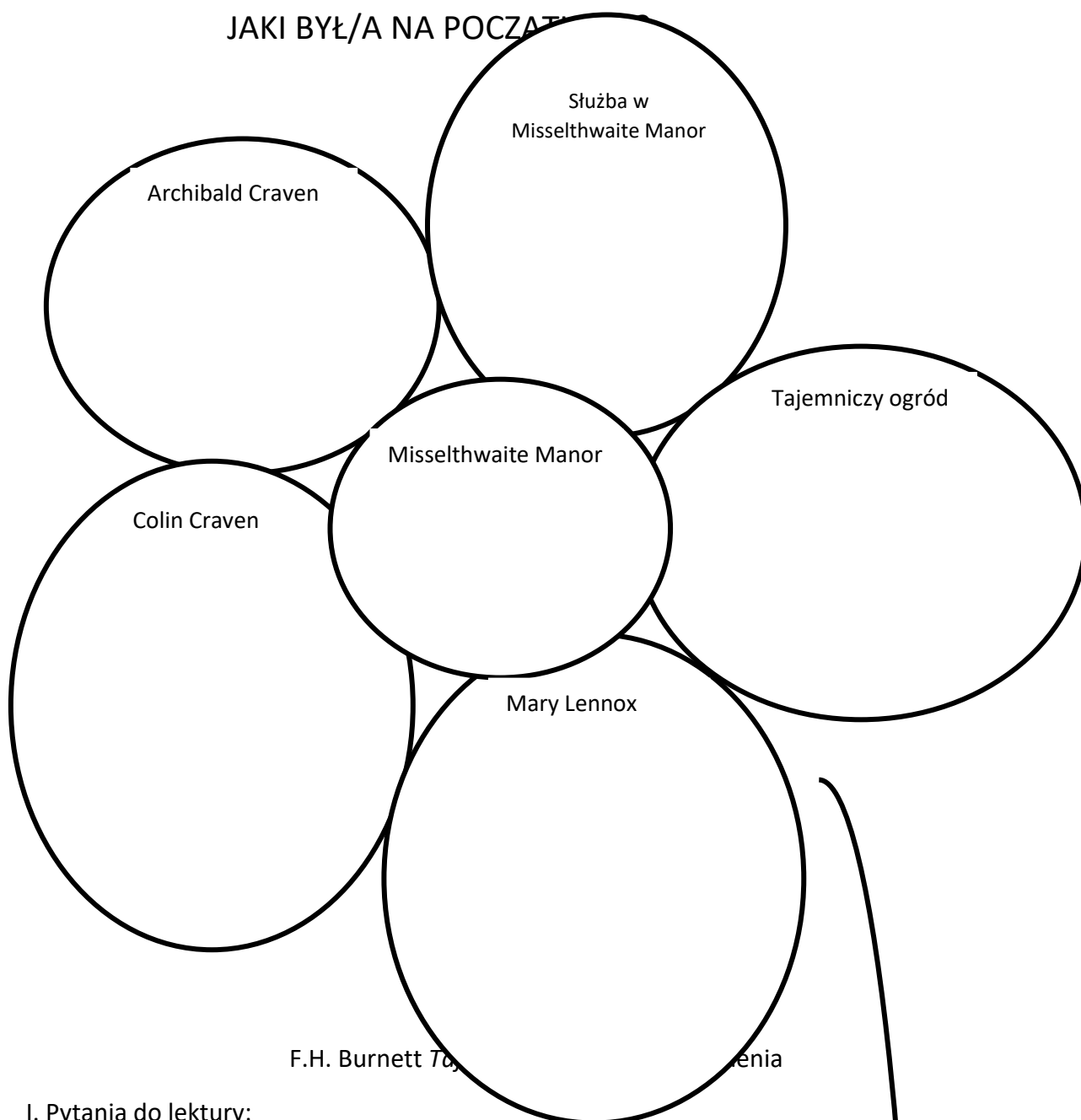
Drogi uczniu! Czytając tę książkę, zwróć uwagę na zmiany, które się dokonują za przyczyną działania Mary i jej przyjaciela Dicka. Najpierw zwróć uwagę na zmianę w wyglądzie i zachowaniu samej Mary. Potem przyjrzyj się Misselthwaite Manor i ludziom tam mieszkającym. Następnie wczytaj się w opisy tytułowego tajemniczego ogrodu.

Dołączone karty pacy mają Ci pomóc w usystematyzowaniu najważniejszych informacji. Na pierwszej grafice wpisz, jak dany bohater lektury się zachowywał, a na drugiej jak ten sam

bohater zachowywał się po zmianie, która w nim zaszła (tak samo zrób w przypadku wyglądu Misselthwaite Manor i ogrodu). Z całą pewnością, na lekcjach języka polskiego jeszcze będziesz rozwijał te wątki. Jednak czytając *Tajemniczy ogród* pamiętaj, że jest to powieść o zmianach oraz sile, którą mają w sobie dzieci. Miłej lektury!

JAKI BYŁ/A NA POCZĄTKU?

F.H. Burnett 70

enia

I. Pytania do lektury:

1. Dlaczego Mary Lennox nie mogła mieszkać w rezydencji Archibalda Cravena?
2. Gdzie mieszkała Mary Lennox? Rezydencja Archibalda Cravena?
3. Ile było w niej pokoi? Ile było w nim pokoi?
4. W jaki sposób Mary Lennox dowiedziała się o istnieniu ogrodu? Opisz, jak się do niego dostała.

JAK ZMIENIŁ/A SIĘ ...?

5. Kto oprócz Mary przebywał później w ogrodzie i w jakich okolicznościach inni bohaterowie się do niego dostali?
6. Dlaczego Colin żyje w izolacji?
7. Dlaczego Archibald Craven postanowił zamknąć ogród?
8. Jakie talenty i umiejętności ma Dickon?
9. W jaki sposób Mary dowiaduje się o istnieniu Colina?
10. Dlaczego pan Craven wrócił do domu z podróży w Europie?
11. O co poprosiła Mary pana Cravena?
12. Dlaczego Colin wstał i zaczął chodzić?

II. Bohaterowie:

DZIECI

1. Uzupełnij:

	<i>Wygląd na początku</i>	<i>Wygląd potem</i>	<i>Cechy charakteru na początku</i>	<i>Cechy charakteru potem</i>
<i>Mary</i>				
<i>Colin</i>				
<i>Dick</i>				

DOROŚLI

1. Uzupełnij:

Kim byli?

<i>Marta Sowerby</i>	
<i>Pani Medlock</i>	
<i>Archibald Craven</i>	
<i>Ben Weatherstaff</i>	
<i>Zuzanna Sowerby</i>	
<i>Doktor Craven</i>	

III. Czas i miejsce akcji:

1. Zastanów się w jakich czasach dzieje się fabuła książki. Czy chciałbyś żyć w tamtych czasach? Uzasadnij swój wybór w kilku zdaniach.
2. Sprawdź w Google Maps drogę z Indii do Anglii. Zapisz w zeszycie odległość (km).
3. Sprawdź w Google Maps, gdzie mieści się hrabstwo Yorkshire.
4. Wpisz w wyszukiwarkę google hasło „wrzosowiska Yorkshire” i wybierz grafikę, która ci się najbardziej podoba. Możesz ją wydrukować i przynieść na lekcję.
5. Jak mogła wyglądać rezydencja Misselthwaite Manor? Stwórz projekt dowolną techniką lub wyszukaj w internecie najbardziej odpowiednią według ciebie grafikę.
6. Jak wyobrażasz sobie Tajemniczy Ogród? Stwórz projekt dowolną techniką lub poszukaj inspiracji w internecie. W wyszukiwarkę możesz wpisać hasło „ogród angielski”.

Adrianna Fabiszewska

Lekcja przeznaczona dla klas 4-6 jako jedna z serii lekcji o Tajemniczym Ogrodzie

Temat: Opis jako forma wypowiedzi na podstawie Tajemniczego Ogrodu

Cele lekcji:

Poznawcze – uczeń:

- potrafi wyjaśnić, czym jest opis (krajobrazu)
- wskazuje na elementy i cechy opisu

Kształcące – uczeń:

- potrafi przeanalizować fragment książki i wskazać w nim znane uczniom części mowy (przymiotnik, rzeczownik, czasownik)
- potrafi odnaleźć w książce fragmenty opisujące ogród

Wychowawcze – uczeń:

- potrafi argumentować, dlaczego wskazany fragment jest opisem
- utrwała wiedzę dotyczącą przymiotników, czasowników i rzeczowników

II. Formy i metody pracy:

- uczniowie w domu zaznaczają w książce fragmenty opisujące wygląd ogrodu**
- burza mózgów
- praca indywidualna na karcie pracy
- ustna analiza fragmentów

III. Materiały dydaktyczne:

- egzemplarz książki *Tajemniczy Ogród*
- prezentacja
- karta pracy

IV. Przebieg lekcji

1. Nauczyciel wita uczniów. Zaczyna od sprawdzenia czy każdy uczeń ma kopię książki z zaznaczonymi fragmentami.
2. Nauczyciel rozdaje kartę pracy i dzieli uczniów na 3 grupy. Poniższa karta pracy została przygotowana na potrzeby lekcji zdalnej, podczas której wszyscy uczniowie wypełniali plik jednocześnie. W przypadku lekcji w klasie należałoby przygotować odpowiednią kartę pracy dla każdej grupy.

1. ~~Uzupełnij~~ uzupełnij tabelkę:

Opis:	Uczniowie:	Fragmenty z książki i słownictwo:
1. Wygląd ogrodu bezpośrednio po odkryciu go przez Mary.		
2. Zmiany w wyglądzie ogrodu zachodzące wyniku troski Mary i Dicka.		
3. Wygląd ogrodu po rozkwitnięciu.		

2. W zgromadzonym słownictwie i fragmentach podkreślacie:

- a) Przymiotniki na **pomarańczowo**
- b) Rzeczowniki na **niebiesko**
- c) Czasowniki na **zielono**

3. Zliczcie przymiotniki i rzeczowniki, wpiszcie wynik do tabelki:

	Przymiotniki	Rzeczowniki	Czasowniki
Grupa 1			
Grupa 2			
Grupa 3			

3. Uczniowie uzupełniają tabelkę fragmentami z książki. Należy zaplanować na tę czynność co najmniej 10 minut. Nauczyciel powinien weryfikować, czy uczniowie odpowiednio dobrali fragmenty z książki do swojego zadania.
4. Uczniowie przychodzą do zadania 2, podkreślając odpowiednie wyrazy. Nauczyciel kontroluje pracę uczniów i w razie potrzeby przypomina wiedzę dotyczącą części mowy.
5. Jedna osoba z grupy zlicza części mowy i wpisuje do tabelki. W przypadku lekcji w szkole tabelka powinna pojawić się na tablicy.
6. Klasa wspólnie porównuje wyniki i wyciąga wnioski. Dlaczego w podanych fragmentach jest tak dużo tych części mowy? Dlaczego większość przymiotników stoi w zdaniu przed czasownikami? Oto przykładowe efekty pracy w klasie 4:

Opisz:	Uczniowie:	Fragmenty z książki i słownictwo:
1. Wygląd ogrodu bezpośrednio po odkryciu go przez Mary.	Krzysztof Kacper Jadwiga <u>Ihor</u> Zuzanna	„Było to tajemniczo wyglądające, najrozkoszniejsze miejsce, jakie można sobie wyobrazić. Wysoki mur okalający ogród, od wewnątrz pokryty był bezlistnymi gałęziami pnących róż, tak gęstymi, że wprost nie do rozplątania.” “Nie było na nich teraz ani listków, ani kwiatów i Mary nie wiedziała, czy żyją, czy też obumarły...” “Ziemia zarosła wszędzie zrudziałą trawą; wyrastały z niej tu i ówdzie krzewy, a gdyby zakwitły, okazałyby się również różami” “Wszystko dookoła było dziwne i pełne ciszy...” “Wprawdzie Mary nie miała pojęcia o ogrodnictwie, wszakże wydało się jej, iż gęsta trawa tak zarasta te miejsca, gdzie się kielki pokazują, że biedne roślinki nie będą miały dość przestrzeni, by się rozrastać.” ----- Po ścieżce wzdłuż muru przeleciał podmuch wiatru silniejszy niż poprzedni. Był on mocny i kołysał pięknymi konarami drzew. [...] Mary podeszła blisko do ptaszka i zaczęła razem z nim cieszyć się świeżym powietrzem 5-Przymiotników 😊😊 5-Rzeczowników 😊😊 5-Czasowników 🐦

	2. Zmiany w wyglądzie ogrodu zachodzące wyniku troski Mary i Dicka.	Sebastian Karol Martyna Roman	„Będziemy mieli nad głowami powódź kwiatów jabłoni i wisien - rzekł Dick, <u>pracując</u> zawzięcie. Na murach <u>zakwitną</u> porożpinane drzewa <u>brzoskwiniowe</u> i <u>winogrona</u>, a trawniki <u>wyglądać</u> będą jak dywan z <u>różnobarwnych</u> kwiatów.” „Wszystko zaczyna kiełki z ziemi <u>wypuszczać</u>. Kwiaty się <u>rozwijają</u>, <u>zielonymi</u> pąkami <u>okrywają</u> się <u>gałązki</u> i <u>świeża</u> zieleń <u>przystania</u> już szarość; a ptaszki tak <u>śpieszą</u> z budowaniem <u>gniazdek</u>, <u>lękając</u> się <u>spóźnić</u>, że niektóre <u>walczą</u> o miejsca w <u>tajemniczym</u> ogrodzie. A nasze <u>krzewy</u> <u>róż</u> <u>żyją</u>, <u>żyją</u>, że radość spojrzeć; w lecie pełno <u>pierwiosków</u> i <u>sasank</u>. Te <u>nasionka</u>, które <u>zasialiśmy</u>, wszystkie <u>powrosły</u>, a Dick <u>przyprowadził</u> <u>liśka</u>, <u>kawkę</u>, <u>wiewiórkę</u> i <u>młode</u>, <u>malutkie</u> <u>jagniątko</u>.” „<u>Jedwabiste</u> <u>maki</u> wszystkich kolorów <u>pochylały</u> się <u>setkami</u> przy <u>powiewie</u> <u>wiatru</u>, <u>kwiaty</u> które od lat już <u>rosły</u> w tym ogrodzie, <u>zdawały</u> się <u>dziwić</u>, skąd się <u>wzięli</u> ci <u>nowi</u> ich <u>opiekunowie</u>.” Ogród jest <u>zaniedbany</u>, ale jest już <u>lepiej</u>, <u>kwitną</u> <u>niezapominajki</u> i inne <u>różne</u> <u>kwiaty</u>, <u>ogród</u> <u>zaczynał</u> <u>przybierać</u> <u>kolorów</u>. Jeszcze <u>chwile</u> i <u>będzie</u> <u>cudownie</u> <u>ptaki</u> <u>zaczynają</u> <u>śpiewać</u> i <u>pąki</u> się <u>rozwijają</u> <u>zwierzęta</u> ze <u>snu</u> się <u>budzą</u> i <u>pięknie</u> <u>pachnie</u> cały ogród od <u>różnych</u> <u>kwiatów</u>.
--	--	--	---

Wygląd ogrodu po rozkwitnięciu.	Emilia Irena Antoni Wojciech Piotr Prz. 9 Rz. 30 Cz. 12	W ogrodzie było bardzo dużo kwiatów zwłaszcza róż, które oplatały drzewa. Ogród posiadał drzewko bez jednego konara z ławeczką. Dużo było w nim kwiatów. Kwiatki były okopane dookoła. Mamy powódź kwiatów jabłoni i wisien. Na murach zakwitły porożpinane drzewa brzoskwiniowe i winogrona, a trawniki wyglądają jak dywan z różnobarwnych kwiatów. "Ogród tymczasem się rozwinął i co dnia zdawało się, jakaś dobra wróżka czaruje czarodziejską różdżką cuda z ziemi i na gałązkach." Furtkę nadal okrywa bluszcz.
---------------------------------	--	---

2. W zgromadzonym słownictwie i fragmentach podkreślić:

- Przymiotniki na **pomarańczowo**
 - Rzeczowniki na **niebiesko**
 - Czasowniki na **zielono**
3. Zliczcie przymiotniki i rzeczowniki, wpiszcie wynik do tabelki:

	Przymiotniki	Rzeczowniki	Czasowniki
Grupa 1	15	20	23
Grupa 2	10	36	33
Grupa 3	10	30	12

- Nauczyciel prosi uczniów, aby spróbowali określić jaką formę wypowiedzi właśnie „rozłożyli na części pierwsze”. Może poprosić również, aby uczniowie spróbowali ułożyć definicję.
- Nauczyciel przystępuje do prezentacji i podaje poprawną definicję opisu (krajobrazu).

Opis to forma wypowiedzi, której celem jest Przedstawienie szczegółów wyglądu czegoś lub kogoś, przebiegu określonego wydarzenia lub działania.

Wyróżniamy opis:
 Miejsca, przedmiotu, postaci, zjawisk przyrody, krajobrazu, przeżyć wewnętrznych.

- Nauczyciel wyświetla kolejny slajd i omawiając kolejne elementy opisu prosi klasę o wskazanie przykładów w fragmentach z wcześniejszych ćwiczeń, żeby potwierdzić „teorię” na przykładach.

Opis powinien zawierać:

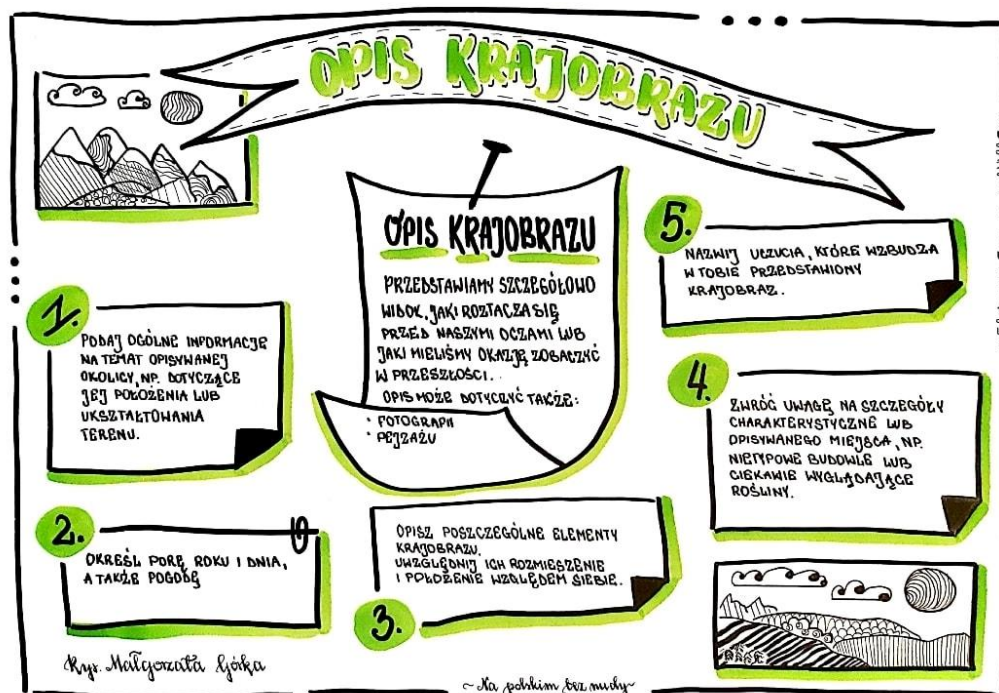
- Istotne właściwości określanych przedmiotów, np.: **barwa, wielkość, kształt, zapach, ciężar, położenie**
- Czasowniki oznaczające stan, np.: **JEST, MA, WYGLĄDA, WIDAĆ, BYŁO**
- Wyrazy określające położenie, np.: **nad, pod, na wprost, obok, bliżej, dalej**
- Porównania, np.: czerwone JAK serce, biały NICZYM śnieg

10. Nauczyciel zwraca uwagę uczniów na fakt, że opis powinien mieć trójdzielną kompozycję:

Opis krajobrazu
(np. ogrodu)
możemy podzielić
na trzy części

1. Wstęp – przedstawiam miejsce, podaję ogólne informacje.
2. Rozwinięcie – opisuję szczegóły! Używam dużo przymiotników.
3. Zakończenie – wyrażam własną opinię. Mówię o swoich uczuciach.

11. W celu podsumowania zebranej na lekcji wiedzy, nauczyciel rozdaje uczniom rysnotkę:

12. Nauczyciel rozdaje uczniom fragment książki. Uczniowie mają za zadanie wskazać 3 części opisu (i uzasadnić swoją wiedzę odwołując się do wcześniej zdobytych informacji) oraz podać co najmniej 3 inne argumenty, dlaczego poniższy fragment jest opisem.

Przeczytaj poniższy fragment i
udowodnij, że jest to opis.

Było to tajemniczo wyglądające, najrozkoszniejsze miejsce, jakie sobie wyobrazić można. Wysokie mury, okalające ogród od wewnątrz, okryte były bezlistnymi gałęzmi pnących róż, tak gęstymi, że były zupełnie spletane. Mary poznała, że to są róże, ponieważ ich dużo widziała w Indiach. Ziemia pokryta była wszędzie zrudziałą od zimna trawą, wśród której wyrastały tu i ówdzie klomby krzewów, które gdyby zakwitły, okazałyby się różami. Było tam mnóstwo róż sztamowych, których pnie tak się porozrastały, że wyglądały jak drzewa. Było bowiem jeszcze wiele innych drzew w ogrodzie, a jakiś specjalny, czarowny urok nadawało mu to, że owe róże pięły się po owej drzewinie, puszczając w dół długie, wiotkie warkocze gałązek, chwytające się wzajem tu i ówdzie, czepiające się wyżej rosnących gałęzi i tworzące czarujące łuki i arkady zewnątrz. Nie było na nich teraz ni listków, ni kwiatów i Mary nie wiedziała, czy żyją, czyli też pomarły, lecz ich cienkie, wiotkie szaro-brunatne gałązki i pędy wyglądały jak mglista osłona, opadająca na mury i drzewa, a nawet na rude trawy, po których czołgały się ich węzowe skręty. I ta właśnie delikatna gmatwanina, zwieszająca się od drzewa do drzewa, nadawała ogrodowi taki tajemniczy urok. Mary przypuszczała, że wszakże musi on być odrębny od innych ogrodów, których nie zostawiono w zaniedbaniu tak długo; i istotnie różnił się on zupełnie od wszystkich, jakie w życiu swoim widziała.